

ARGIA

POLITIKA

Tortura zuriaren
1992ko datu
beltzak

SAMIRA YUSAF

«Negoziaketen
ondorioz,
herrialde
arabiarrek
bakarrik utziko
gaituzte»

EKONOMIA

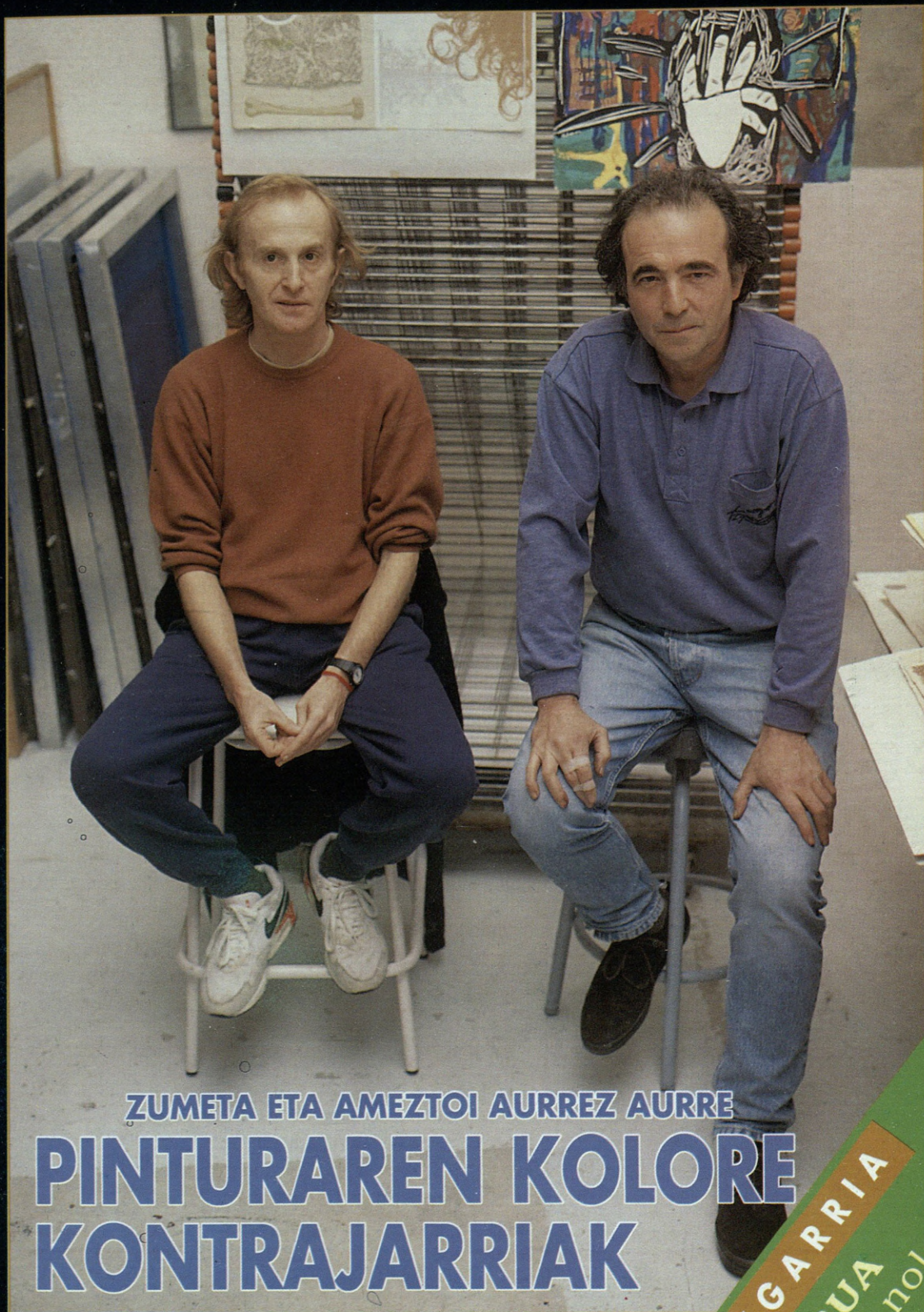
Altzairuz
eraikitako Aiara
bailara urtuz doa

MIKEL ATXAGA

Gorritoak ahaztu
behar dira,
elkarlanerako
garaia da eta»

AFARROAKO ESKOLA MAPA, MUGA IKUSTEZINEN GATAZKA

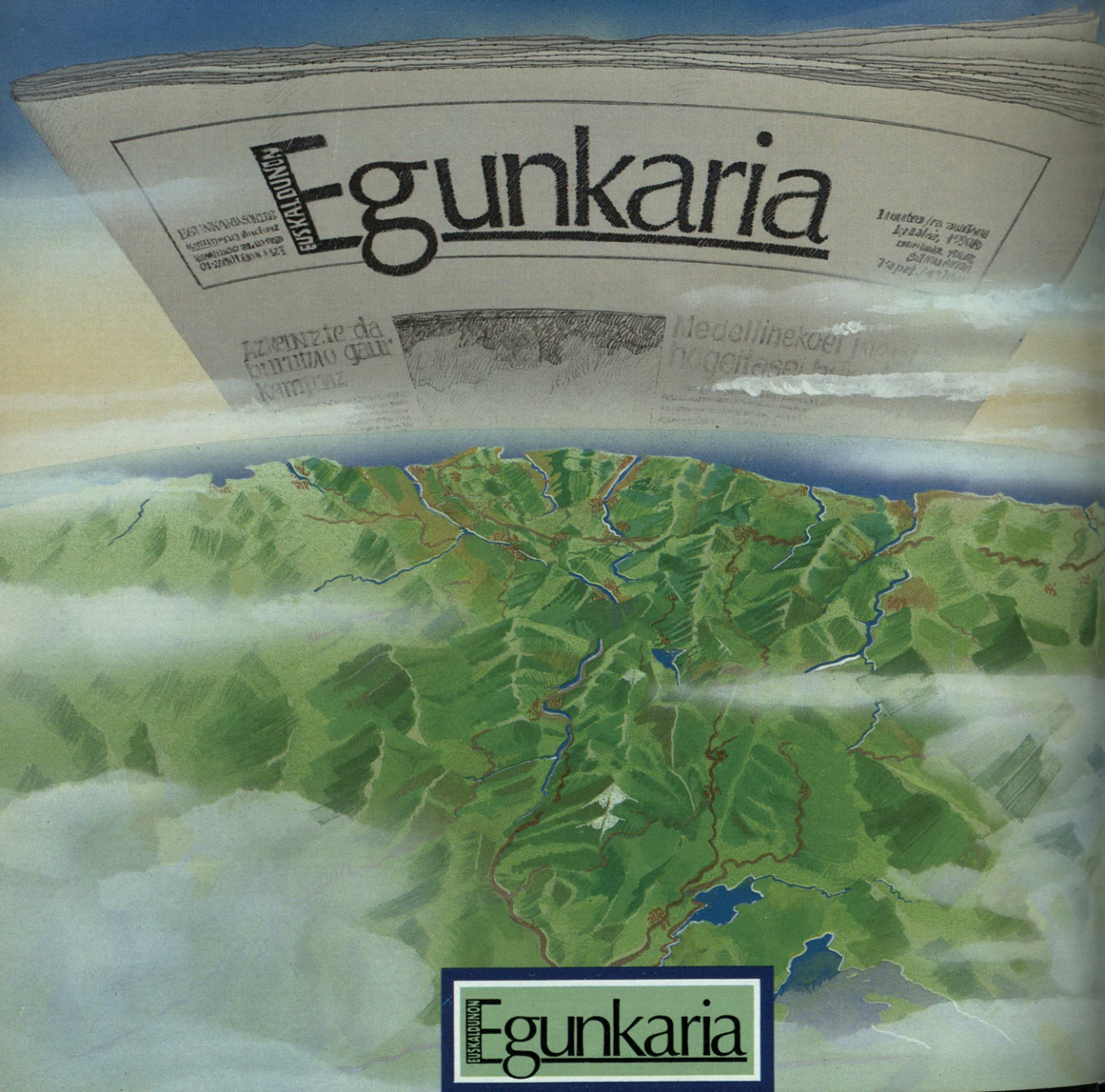
ZUMETA ETA AMEZTOI AURREZ AURRE

PINTURAREN KOLORE KONTRAJARRIAK

GEHIGARRIA
DIRUA
non eta nola
inbertitu

Euskal Herriko Egunkaria

Zure Egunkaria

EUSKALDUNON
Egunkaria

IRAKUR- LEAK MINTZO

Expo eta gero zer?

EXPO 92ren inaugurazioaren lehen urte-muga apirilaren 19an izan zen. Dakizuenez, egun haietan 87 pertsona atxilotu eta jipoituak izan ziren, horietatik 3 balaz zaurituta. Jende guzti horren «delitu» bakarra zera izan zen: urte baten buruan egiaztatu izan den Expo-fartsa, Expo-hondamendia eta Expo-errepresio guzti hori salatu izana. Galde diezaiozela bestela Sevillako herriari, EXPOz geroztik 20.000 lagun gehiago lan-gabezia dauzkana eta ur murrizketa izugarriak pairatu behar dituen (7.000 l/segunduko egunero xahutu ohi zuen Inglaterrako pabiloiari eskatzen ahal zaio orain ur hura). 92ko ospakizunkeri-handimandikeriek eta beraiekin batera eraiki ziren azpiegitura txikitzaileek behea jo dute aurtien eta egun dauden 3 milioi langabeturi beste 500.000 gehiago atxekiko zaizkio.

Bitartean, gertakizun latz haiez geroztik ireki ziren diligentsia judizialek aurrera darrate. EEEko hiritar atxilotuen kanporaketa-aginduak ezabatu egin dira; ez ordea EEEkoak ez diren hiritarrenak (oroitu hiru pertsona balaz zaurituta gertatu zirela), polizia batzuk deklaratu dute, horietatik hiruk tiroak «airera» bota zituztela onartuz. Barne ministroa den Corcuera jaunak berak, tiroak botatzeaz gain, operazioaren poliziburu

izandakoa zoriondu ere egin zuen, bere «intachable comportamiento en el cumplimiento del deber» dela eta.

**Ander Artola
(Lezo)
Expo-Errepresioak Kaltetutako
Batzarra**

Zuzendari andrea

HASIERAN isilik egotea pentsatu nuen, baina Jose Ignazio Lz. de Luzuriagak lehengo batean (ARGIA 1428) idatzitako gutunari nere ezadostasuna erakutsi nahi diot.

«Damututako» preso ohi baten elkarrizketa argitaratu izanaren kargu hartu zion Lz. de Luzuriagak ARGIAri. Ez dut, zorionez, seniderik espetxean, eta ez diot inori opa itzalpeko sofrikariorik. Nire kolporako

gordeko dut Espainiako gobernuak euskal presoekin darabilen politikari zer irizten diodan. Auzitan aldikari honen jokamoldea dago, ez besterik.

Urte luzetan, aspaldidanik dut ARGIAren harpidea. Badakizu, lehenbizi aitak hartzen zuen («Zeruko...»), gero arreba zaharra-goek... Urte luzetan sentitu naiz derrigor-tutako harpidedun, ezinbesteko irakurle, gogoz kontrako ordainle. Ez dut damurik. Urteen joanean, ARGIAk berak erakutsi baitit gero eta gehiago dela nik aspaldidanik maite nuen hura: loturarik gabeko al-dizkari argi eta zabala.

**Gotzon Egia
(Donostia)**

OHARRA: Sail hau, aldizkarian azaldutako edozein gairi buruz edota interesgarri li-tekeen beste edozeini buruz, ARGIAko irakurleak adierazi nahi duena idatziz jasotzeko txoko irekia da. Gutunak, ahal dela, ez ditu mila karakter (folio erdi, espazio bikoitzean) baino gehiago izango; bertan, igorlearen izen-abizenak eta kaleratu nahi duen sinadura agertuko dira, gehienez lau hitzeko tituluarekin batera. Gutun hauek ARGIA, 1 eta 2 pabilioiak, Industrialdea, 20160 Lasarte-Oria helbidera bidali behar dira.

H I R U G A R R E N B E G I A

Eta gu ohartzeke

LASTER asko botatzen dituzte gure handi-usteak bide bazterrean (harralde-ra esan genezake kostakook). Zentzun amiñi batez idatzitako lerro bakar batek berehala kendu dizkigu izarrak, bat-batean, unibertso handia izanagatik ere gizaki txikiak garelako gordin ohartaraziz. Zorionekoak gu, jakin beharrekoak ezagunak genituela biziz, zorak zor eta lorrak lor. Beti bezala, irakastoki xumeenetik jarri gaituzte dagokigun aulkian.

Joan den asteko aleari heldu genion trenean lasai gindoazela. Azalak, duda-

rik gabe, erakarri egiten zuen (kontu egin belarra sekula zapaldu ez eta batzuetan erre egiten dugunok oso identifikatuta eta natur-zale sentitzen garelako horrelakoetan). Tiroz zauritutako hegazti ederrek erraiak ukitu zizkiguten. Halakorik!

Sen ekologikoa borborka, krisiak eta krisiondoak utzi eta azken orrietara jo genuen, bidaia proposatzen zaizkigun «thesi» sailera, ea mendirako gomendiorik eskaintzen zitzaigunentz. Gipuzkoari itzulua mendiz mendi. Ezin aproposago.

Zorroztasunez lotu gintzaizkion irakurketari, xehetasun txikiena ere ez galtzeko. Hortxe topatu genuen, behingoan, abisurik gabe. «(...)paisai a aldetik Lizarrusti eta Illarrazu arteko etapak aipamen berezia du. Aralarretik pasatzen da eta Aralar, Aralar da». Eta gu konturatu gabe, hain lasai: Aralar Aralar da.

Esaldia ez iazko haizea. Ez da kontua —horretan arituko zineten honezkero putre horiek— Aralar Urbia edo Urbasa denik. Oker zabiltzate. Aralar Aralar da. Baina ez da eza-

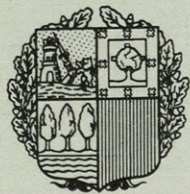
gutza geografikora mugatzen auzia. Gutxienez sei bat irakurketa behar dituen esanahi ontologikoak utzi gaitu zur eta lur.

Zer esan nahi du kaze-tariak? Nondik gatoz? Nora goaz? Lurraren hastape-netatik erantzunik izan ez duten itaunak, filosofo eta pentsalariak erotu dituzten misterioak. Zer da Aralar?

Trena geltokira iritsi eta ez zaigu astirik gelditu arazo metafisikoan sakontzeko. Hortxe utxi dugu. Loia galtzeko ere.

MIKEL ELORZA

7. Politika kronika. AITZIBER YARZA.
8. Tortura zuriaren aroan 1992ko datu beltzak. AITZIBER YARZA.
12. Politika ttantaka.
14. Nazioarte kronika. LUKAS MARTINEZ.
16. Samira Yusaf, Palestinar Emakumeen Federazioko kidea. «Negoziateten ondorioz, herrialde arabiarrek bakarrik utziko gaituzte». MYRIAM GARTZIA.
18. Nazioarte ttantaka.
20. Javier Mongelos, Arrasateko kooperatiben lehendakaria: «Konpetitzeko efikazia irabazi dute kooperatibek MCC sortuz». PELLO ZUBIRIA.
22. Altzairuz eraikitako Aiara bailara urtuz doa. AMAGOIA IBAN.
27. Kotoizko grafitien aroa. NERE PORTILLO.
30. Nafarroako Eskola Mapa, muga ikustezinen gatazka. IXIAR ROZAS, ANDER USABIAGA.
34. Mikel Atxaga: «Gorrotok ahaztu behar dira, elkarlanerako garaia da eta». RITXI LIZARTZA.
40. Kultura kronika. J.J. PETRIKORENA.
42. Yolanda Arrietak idazketa tailerrak eratu nahi ditu. Literaturaren laborategian. AITOR ZUBEROGOITIA.
44. «Maitasunez ba ote...» da Jojo eta Ramuntxoren disko berria. Kantuaren zuhaitz hostotsuan aurki daitezkeen maitasun fruituak. JOXI GOIKOETXEA.
46. **Aurrez Aurre:** Jose Luis Zumeta eta Vicente Ameztok egungo pintura aztertu dute. Pinturaren kolore kontrajarriak. PATXI SARRIEGI.
51. Munduaren zabaletik kultura. J.M. HERITZ.
52. Kultura Agenda.
56. Kultura ttantaka.
58. Aukeran.
64. Denborapasa.
66. Harrijasotzea gero eta kirol astunagoa. ANDRES OSA «SAKONA».

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

ARGIA
ASTEKARIAREN
GEHIGARRIA

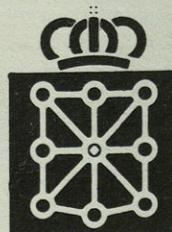
DIRUA
1.434. zenbakarekin bultzatzen duen hainbat bananatan gehigarria / 1993ko maiatzak 9

Oraindik ohe azpian gordetzen al dituzu sosak?

Merkatuko aukera desberdinak
Burtisa
Banku eta aurrezki kutxetako produktuak
Inbertsio fondoak
Tratamendu fiskala
Inbertsio alternatiboak
Zor publikoak
Etxeetan inbertitzea
Aseguru etheen eskaintzak
Inbertsiorako aholkuak

PRESTAZIOA:
MILK, GORDA, KORDA, HONDA, ANTON, FUREZ
CALDA, KARRER OTZIGI, NARR, KORDA
DISEÑU ETA MAINTENATZIOA:
GARRIST, CREDA
INPRIMATZIOA ETA FOTOKOPIAK:
ANTZA, SAL

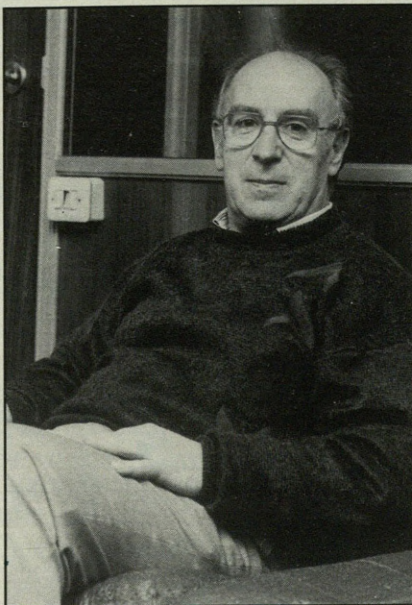
DIRUA: Ez digute urtea oso erakargarri saldu, eta agian izan daiteke izan ditzakegun diru apurrei fruitu batzuk ateratzeko. Merkatuak aukera izugarria eskaintzen du, norberak neurrira egiten dezan inbertsio edo aurrezpena. Aukera guzti horien azterketarako burutu dugu, alderdi fiskalari ere dagokion garrantzia emanaz, hautua zeuek egin dezazuen. Non hautatu, behintzat, badago. / **GEHIGARRIA**

Aldizkari honek Nafarroako Gobernuaren
laguntza jaso du

POLITIKA: Espainian Euskal Herrian arazo politikoak direla eta atxilotuak izaten diren pertsonen artean tortura jasan dutenen kopurua oso handia izan da 1992an. Atxilotuen % 60 baino gehiagok salatu dituzte torturak. Baina kopurua handitzeaz gain, tortura ere aldatu da, eta tortura zuria delakoaren aroan gaude. Azaleko aztarnak ekiditeko teknikak erabiltzen dira eta tortura psikologikoak pisua handia hartzen du./8

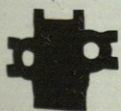

MIKEL ATXAGA: Euskal Kazetarien dekanotzat hartua izan da aspaldidanik urnietarra. Baina berak ez du aintzakotzat hartzen izendapen hori eta hainbat arlotan aritu izan da euskararen aldeko lanean. EAJk hauteskundeetara aurkeztu dituen zerrendetan ere Senaturako lehen postuetan ageri da. Bere hitzek beti harrotu izan dute hauts asko. Hala ere, ez dio uko egin ARGIAk eskatutako elkarrizketari./34

AURREZ

AURRE: Irurako tailerrean harrapatu ditugu Vicente Ameztoui eta Jose Luis Zumeta pintoreak lanean ari zirela. Elkarrizketa egiteko eskatu eta segituan hasi zaizkigu pintura eta artearen gaineko kontuez. Abangoardia, koadroarekiko jarrera, gizartearekiko eragina, teknika berrien erabilpena, zentzu estetiko eta abar luzea hizpide izan ondoren, gaurko artearen diagnostikoa ere egin dute aurrez aurre mamitsu honetan./46

kutxa fundazioa
fundación kutxa

- gipuzkoa donostia kutzaren
- gizarte-ekintza
- obra social
- de la caja gipuzkoa san sebastián

Jabea: Zeruko Argia, S.A.L.

Argia egiten dugu:

Donostian: Eñaut Apaolaza, Amagoia Iban, Alberto Irazu, Joxi Goikoetxea, Ritxi Lizartza, Juan Jose Petrikorena, Patxi Sarriegi, Garbiñe Ubeda, Aitziber Yarza.

Bilbon: Maite Artola, Myriam Garcia, Maite Iriondo, Xabier Letona, Maite Lizarraga, Sabino Madariaga, Amaia Nabaskues, Nere Portillo, Idoia San Sebastian, Lierni Uribarren, Ainara Zuazabeitia, Aitor Zuberogoitia.

Iruñean: Iñaki Camino, Patxi Larrion, Ixiar Rozas, Iñigo Herce, Ander Usabiaga.

Iparraldean: Ixabel Etxeberria.

Gasteizen: Ismael Diaz de Mendivil, Jon Maia, Leire Lopez de Aberasturi, Igone Olarte, Estitxu Ugarte.

Kolaboratzaileak: Iñaki Agirresarobe, Mikel Antza, Xabier Alegria, Edorta Arana, Hilario Arbelaitz, Xipri Arbelbide, Karlos Argiñano, Gorka Arrese, Patxi Azpillaga, Mikel Arrieta, Juan Mari Arzak, Mikel Asumendi, Jean Louis Davant, Elhuyar, Joxan Elozegi, Xarlo Etxezarreta, Luis Fernandez, Fernan Goñi, Andres Gostin, Jimu Iturralde, Josu Landa, Juan Jose Lapitz, Xabier Lekuona, Xabier Lezeta, Emilio Lopez Adan, Mattin, Xabier Mendiguren, Bego Montorio, Imanol Murua, Jaione Ogiza, Joxan Oiz, Eva Olaizola, Xabier Oleaga, Joxe Mari Ostolaza, Bota Puntutuba, R.M. Sabaris, Joxemi Saizar, Carlos Santamaria, Jon Sarasua, Tala, Txillardegui, Iñaki Uria, Iñaki Uriarte, Asisko Urmeneta, Iñaki Zarata, Pello Zubiria.

Hizkuntz arduraduna: Mikel Elorza.

Argazkiak: Aitor Bayo, Leire Arzuaga.

Diseinu eta montajea: Garbiñe Ubeda, Karlos Beristain.

Infografia: Beñat Azurmendi, Iñaki Martiarena.

Azala: Aitor Bayo, Garbiñe Ubeda.

Publizitatea: Josu Martikorena.

Promozioa: Jose Luis Olaziregi.

Administrazioa: Aitor Aznar.

D.L.: NA 80-1963.

ISSN: 0213-909X

Commission paritaire: 72562 E.

Helbidea: Industrialdea, 1 eta 2 pabiloiak. 20160 Lasarte-Oria, Iratxe Monastegia 70 3.ezk 31011 Iruñea.

Tfnoa: (943) 37 15 45, (94) 424 46 63, (948) 17 80 78

Faxa: (943) 36 10 48.

Inprimategia eta Fotomekanika: ANTZA.

EKO ASTEASU
Keelavite poligonoa z/g
ASTEASU

EKO VILLALBA
San Juan Kalea, 9
EIBAR

EKO TOLOSA
Zumalakarregi kalea, 4
TOLOSA

AUTOSERVICIO GORA-BERA
Agerretxe Ibilbidea
DEBA

EKO EUROMAR
Nafarroa Ibilbidea, 37
ZARAUTZ

SUPER ANDONAEGUI: C.B.
Andonaegi kalea, 10
SAN PEDRO - DONOSTIA

MERKEK IGLESIAS
Azkuene Kalea, 12
TRINTXERPE

**SAN JUAN BAUTISTA
KOOPERATIBA**
Villas auzoa
HERNANI

EKO IRUN
Blas de Lezo, 22
IRUN

EKO LEZO
Avda. Joizkibel, 1
LEZO

EKONOMATO ORBEGOZO
C/ Eliz-Kalea, 1
ZUMARRAGA

SUPER RENTERIA
Vicente Elicegei kalea, 5
ERRETERIA

EKO BERAUN
Galtzaraborda Etorbidea, z/g
BERAUN - ERRETERIA

EKO ERREKONDO C.B.
Zigordia kalea, 7
ZARAUTZ

EKO LEGAZPIA
Urola s/n
LEGAZPIA

SUPERMERCADO SOKOA, C.B.
Sokoa Merkatalgunea, 7
Hirigintza (ARABARKA jaietxearen atzean)
HONDARRIBIA

BETI MERKEK
Loiola kalea, 12
DONOSTIA

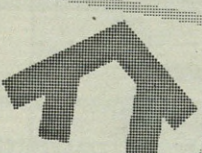
EKO ALTZA
Larratxo Ibilbidea, 96 zbk.
ALTZA

EKO VILLALBA
Torres Urquizu kalea, 13
EIBAR

EKO AIETE
Etxaidi Salla
AIETE - DONOSTIA

BASTIDA
Erdiko kalea, 32
MUTRIKU

ZURE ETXE ONDOAN

EKO

SUPER IZTIETA
San Sebastián kalea, 16
ERRETERIA

Garzon eta Dominguez

BALTASAR Garzon PSOEren zerrendetan Diputatuen Kongresura aurkezteak izan da guztion ahotan aste honetan. Botere judizialaren independentzia eza azaltzen duela adierazi da askotan. Baina epaile izateari uzterakoan egingo dituen baimo, hobe litzateke epaile bezala egin dituenak begiratzea. Bere azken abentura kasu.

Garzonek apirilaren 22an Michel Dominguezaren bisita jaso zuen Entzutegi Nazionalean. Espetxe Zaindartzarako epaileak eta Espetxeetako Gaietarako Idazkaritzan ezer ez zekitelako eginiko irteera hau agian PSOEren hauteskunde garaiko mugimendu bereziaren bat izan daiteke. Valeriano Gutierrez, Guadalajarako espe-

txeko zuzendariak, berriz, oso erantzun esanguratsua eman zuen Garzonen irteeraren irregularitasunei buruz, eta berak baimena eman ote zuen galdegin ziotenean. *«Hemen guztia legeztatua dago»*. Agian, guztia legezeko bihurtzeko trebetasun berezia dutela esatea ahaztu zitzaion.

Entzutegi Nazionaleko iturriek azaldu dutenez, 1983an GALEk Baiotan burutu zuen bahiketa baten berri emateko atera zen Dominguez espetxetik, honek eskatu ondoren. Aitzaki merkea dirudi honek, horretarako ez baitzegoen era honetan espetxetik atera eta Entzutegi Nazionalean bertako erregistroan izenik eman gabe sartu beharrik. Bestetik, orain arte ezer esan gabe iraun duen Domin-

guez, besterik gabe, gauzak esaten hasiko denik sinistea ezinezko bihurtzen hasia da jada.

Baina, bilera horretan bestelakorik eztabaidatu zela azaldu dutenak ere badaude. Dominguez eta Amedoren indultoa izan zuten mintzagai. Dominguezek indultoa eskatu omen zion Garzoni, arazo pertsonal larriak dituela azalduz eta bere emazteak minbizia duela gaineratuz. Ez da Dominguez arazo larriak dituen preso bakarra, ezta gutxiagorik ere. Arazo larriena izanda ere, ezin dugu imajinatu espetxean dagoen ETako buru bat, hiru polizia besterik inguruan dituela Entzutegi Nazionalera joan, lagunak bisitatu eta hiru poliziekin afaldu ondoren goizaldeko laueta espetxera itzultzen. Guztia bere indultoa eskatu ahal izateko, gehiegixoa agian.

Santi Brouarden hilketa dela eta burutuko den epaiketa hasi da jada. Gauza asko argitzeko biderik emango ez duen epaiketa honen bezperan homenaldirik bat burutu zen Lekeition. Bertan negoziazio politikoa errebindikatu zen Euskal Herriak dituen arazoak konpontzeko bide gisa.

BITARTEAN, Jesus Mari Zabarte, Esteban Esteban eta Fernando Arburuak gose greban darraite Salto del Negroko espetxean joan den apirilaren 5etik. Zabarte eta Estebanek hamarna kilo galdu dituzte jada. Grebari astebete beranduago ekin zion Fernando Arburuaren berririk ez zegoen lerro hauek idazterako orduan. Hauek bizi duten egoera bai dela guztiz larria, eta iaz espetxe honetan dauden presoak hiru egunetatik bat gose greban igaro ondoren, aurtengo ez dirudi oso bide honetik doanik. Espetxeko zuzendaritzak ez ditu lorturiko akordioak betetzen eta gainera Espetxe Zaindartzarako epailerik ez dago gaur egun Kanariar Irletan.

Aitziber Yarza

Tortura zuriaren aroan 1992ko datu beltzak

Teknika zientifikoak erabiliz, azaleko aztarnarik ez uztea —torturarik egon dela baieztatzea zailduz— eta atxilotuaren defentsak erabat deuseztea lortu nahi da. Tortura zuriaren aurrean gaude. Tortura mota hau erabiltzearekin batera, torturaren gehitzea etorri da, eta 1992an atxilotutakoen % 60 baino gehiagok tortura jasan izana salatu du.

AZKEN asteetan torturen inguruko berri ugari plazaratu dira. Alde batetik, NBEk eginiko torturari buruzko txostenean argi azaltzen zen Estatu espainiarrean, eta batez ere Euskal

Herrian, arazo politikoak direla eta atxilotuak izan direnen aurka tortura erabiltzen dela. Bestetik, Torturaren Aurkako Taldeak 1992. urteari dagozkion datuak kaleratu ditu, urtero

plazaratu ohi duen txostenean. Bertan 132 tortura kasu azaltzen dira, torturatuen adierazpenak bilduz. Kontroletan jasandako tratu txarren 15 kasu aipatzen dira, eta espetxeetan gertatu-

riko erasoei dagokionez, 30 eraso jasotzen dira guztira.

Bi txosten hauek torturaren erabilera garbi azaltzen dute, baina hauei azken atxilotuek eginiko adierazpenak gehitu behar zaizkie. Gasteizen apirilaren 26ean atxilotu zituzten hamar gasteetatik, lau aske utzi zituzten inolako kargurik gabe, eta guztiek komisaldegiak torturak jasan dituztela adierazi zuten.

Hau guztia, 1992an eta 1993aren hasieran gertatu denaren adibide xume bat besterik ez da. Datuak begiratuta, 1992an torturak asko igo direla ikus daiteke, eta Hego Euskal Herrian atxilotutakoen % 60k baino gehiagok torturak salatu dituzte. 1987an gertatu zela bezala, 1992a ere urte beltza izan da.

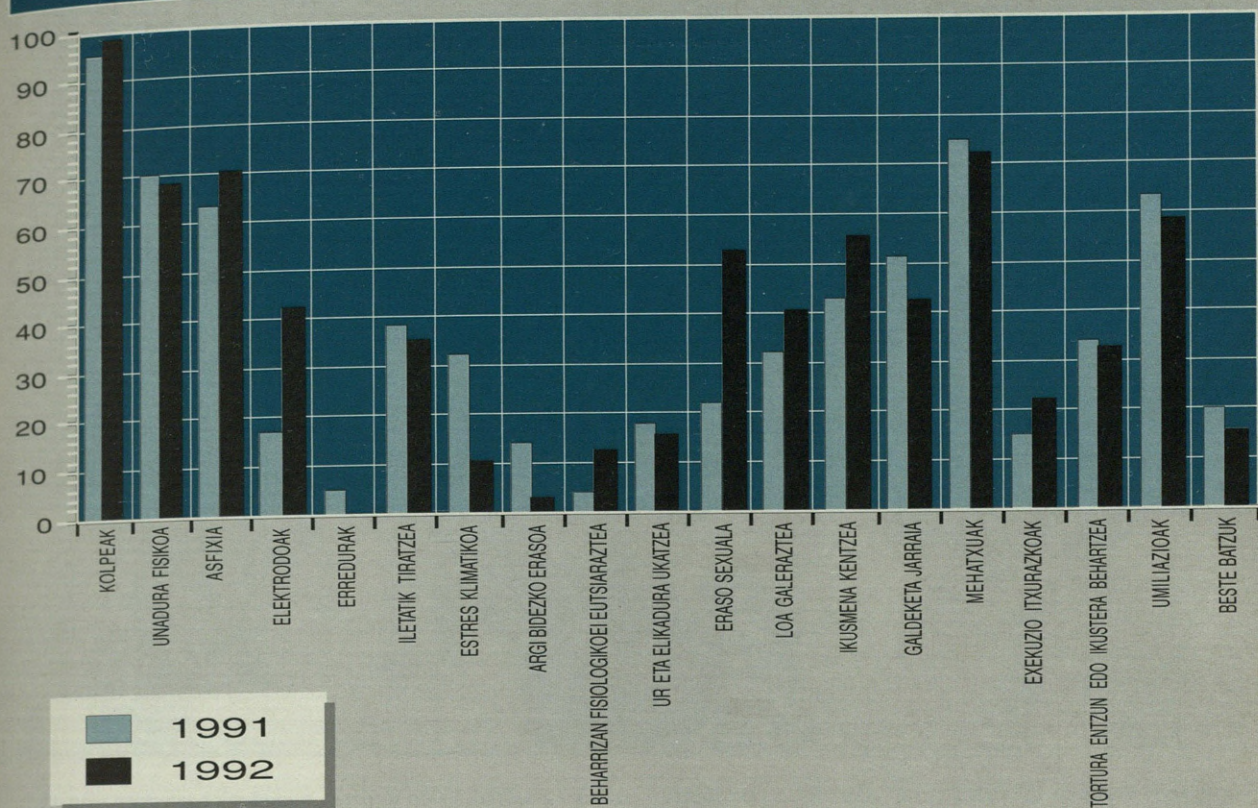

Argazkian, David Garcíaren atxilotetan bere aitari egindakoa. Askotan familia edo maite diren pertsonak erabiltzen dira atxilotua behartzeko, eta jasan beharreko presio psikologikoa oso handia izaten da.

**Egoera
bareagoa
Iparraldean**

Hego Euskal Herrikoak dira aztertu ditugun datuak, Iparraldean Euskal Herrian tortura eta tratu txarrak gertatzen badira ere, ez baitira sistematikoki ematen. Legeari dago

TORTURA METODOAK

kionez ere, Kode penal berriaren arabera, ezberdina da eta Frantzia atxilotua den pertsonak gehienez 20 ordu igaro ditzake bakarturik. Hala ere, ez da pentsatu behar tratu txarrak ematen ez direnik. 1992ko irailean adibidez, Gil Cervera Fresnes-eko espetxean funtzionarioek jipoitu egin zuten. Gertaera honek garrantzia izan zuen funtzionario frantziar batek euskal preso politiko bati fisikoki tratu txarrak eragiten zizkion lehenengo aldia baitzen. Gerora ere Gil Cerverak berak beste jipoi bat jasan zuen.

Hala ere, aipatzekoa da azken atxilotuek ez dutela tratu txarrik salatu. Iparraldean ez da urte beltzena izan, garai txarragoak ere pairatu izan dira.

Hego Euskal Herrian atxilotuak 3 edo 5 egun igaro ditzake inkomunikaturik, eta epe luze honetan ofiziozko abokatuak eta fo-

rentseak besterik ez dute ikusteko aukerarik. Abokatu eta forentse hauen artean denetarik dagoela aipatzen dute mundu honetan ibili izan direnak, baina forentse askok bere lana oso arinki betetzen dutela ikus daiteke eginiko txostenetan. Honek tortura asko errazten du, atxilotuak ez baitauka ba-

besteko inolako aukerarik.

Hegoaldean, berriz, azken urteko datuak beldulgarriak dira. Baina torturatu kopurua ez da gehitu den bakarra, erabiltzen diren teknikak ere aldatu dira eta metodo zientifikoagoak erabiltzen dira. Era honetan, azaleko aztarnarik ez da uzten, eta torturarik egon de-

neko frogak lortzea askoz ere zailagoa da. Bestetik, teknika hauekin errazagoa gertatzen da torturatuaren defentsak apurtzea eta psikologikoki pertsona lur jota uztea. Tortura fisikoa eta psikologikoa elkarrekin ematen dira. Tortura zuria- ren aroan gaude.

Askotan aipatu izan da

Tortura sexualaren igoera izugarria

PSIKOLOGIKOKI, tortura sexuala traumatizanteenetako da, eta gainera ikusten diren aztarnarik ez du uzten, kasu gehienetan behintzat. Tortura zuria delakoaren gehitzearekin batera, tortura sexualak igoera jasan du, torturatzailerik nahi dituzten emaitzak lortzen baitira arrasto fisikorik utzi gabe.

Dauden datu apurrei

begiratu, tortura mota hau sistematizatuz doala dirudi, batez ere emakumeen aurkakoa. Eraso sexual fisiko eta mentala jasaten dute torturatuak diren emakumeen % 86k, gizonen artean berriz, % 38k.

1991rekin alderatuz, igoera oso nabaria izan da, 1992an % 52k salatu baitituzte eraso sexualak. 1991n % 19k hitzezko

eraso sexuala jasan bazuten, 1992an % 47k. Baina eraso fisikoen artean gehikuntza ere izugarria izan da. 1991n % 2k salatu zituen; % 21ek, berriz, jasan zituen 1992an.

Baina tortura mota honen ugaltzea ez da soilik kopuru mailan izan, maila koalatitiboan ere eman baita, trauma handiak sortzeko gai diren teknikak erabiliz.

Torturaren Aurkako Taldeak kaleraturiko 1992ko txostenean, azaleko aztarnak uzten dituzten metodoak baztertzen joan direla aipatzen da; hala ere, tortura fisikoak indarrean dirau.

tortura psikologikoa asko gehitu dela azken urteetan, eta hala da, baina honek ez du esan nahi tortura fisikoa asko gutxitu denik. Tortura fisikoan teknikak aldatu egin dira, eta ikus daitezkeen azterna gutxi uzten dituzten teknikak erabiltzen hasi dira. Ondorioz, *kirofanua* eta *barra* deituriko tortura metodoen antzekoak alde batera uzten joan dira, boltsarena, berriz, atxilotuen ia % 100ek jasaten duten bitartean. Golpeak ere, aztarnarik geratzen ez den tokitan ematen dira, min izugarria eraginez, baina ubelduak eta antzekoak ekidinez.

Torturaren Aurkako Taldeak ateratako txostenaren arabera, polizi gorputz bakoitzak metodo bat edo beste erabiltzeko joera handiagoa ere izaten du. Horrela, Ertzaintzaren aldetik torturak salatu duten

gehienek *manta* delako tortura mota eta etengabe ariketa fisikoak egin behar izana salatu dute. Polizia nazionalek, berriz, kolpeak ematea dute gustokoen. Goardia Zibilak *boltsa* eta *bainontzia* bezalako sistematik askotan erabiltzen ditu.

Atxilotuarengan neke fisikoa sortzea ere urteetan erabili den teknika da. Betidanik erabili dira, ariketa fi-

egiten uzten, eta honek psikologikoki eragin izugarria du. Zentzu honetan mintzatu zaigu Crispin Batiz sendagile psikiatra. *«Mebatxuak eta beste zenbait tortura mota oso garrantzitsuak dira, baina pertsona bat 3 edo 4 egunez lo egin gabe edukitzea oso larria da. Buruko gaixotasun batzuk lo ezin hartzearen ondorioz areagotzen dira,*

■ Tortura psikologikoa asko gehitu da azken urteetan, baina honek ez du esan nahi tortura fisikoa gutxitu denik ●

sikoak eta lo ongi ez egin ahal ez izatea. Orain, ordu asko jarrera deserosoan egotea ere gehitu zaie. Azken urteetan atxilotuak izan diren pertsona gehienei inkomunikazioak irauten duen bitartean ez zaie lo

eta lo ez hartzea norbaitek uzten ez dizulako gertatzen bada, aurretik joera bat izanez gero, buruko patologia sortu daiteke. Eta hau gertatzen ez bada, lo egiten ez uzteak sortzen duen desoreka nabikoa izaten da

pertsona batek nahi ez duela erantzunak emateko.

Tortura fisiko hauek sortzen duten kalte psikologikoei, zuzenean defentsa psikologikoak apurtzeko egiten diren teknikak gehitu behar zaizkie. Azken urteetan gorakada handia izan duten teknika hauek oso ugariak dira, mehatxuetatik hasi eta torturatuarengan desoreka psikikoa lortzeraino. Gainera, tortura psikologikoa erabiltzeko guztia aztertzen da: atxilotuak gertatu den ordua, giroa, komunaldegian entzuten diren soinuak... Atxilotua inguratzen duen guztiak du garrantzia. Teknika hauek emaitza onak eman ditzaten poliziek ere erabiltzen ikasi behar izan dute. Zientifikoki ikertutako tortura hauek poliziek beraien lanean erabili ahal izango dituzten teknikak bezala ikasten dituzte. Hainbat poliziek tor-

TORTURA AUZIAK EPAITEGIETAKO BIDE NAHASIETAN

Kasuak	Salaketa data	Jardun judizialaren data	Igarotako urteak	Inplikaturako agente kopurua	Gorputz poliziala	Epaia
Juana Goikoetxea	1982ko urtarrila	1987	5 urte	5	G.Z.	Kondenatuak eta indultatuak
Joseba Arregi	1981eko otsaila	1989ko urria	8 urte eta 8 hilabete	2	P.N.	Kondenatuak eta indultatuak
Tomas Linaza	1981ko maiatza	1990eko azaroa	9 urte eta 6 hilabete	10	G.Z.	8 kondenatu eta 2 aske utziak
Andoni Murelaga	1990eko apirila	1993ko urtarrila	urtebete eta 8 hilabete	3	Ertz.	zain

JUANA GOIKOETXEA: Donostiako Entzutegiak, 1987an, Jose Perez Navarrete eta Jose Antonio Hernandez del Barco Goardia Zibileko kapitainak, Emilio Parra Moreno, Julio Saavedra Mariño eta Alejandro Iglesias Blanco kaboak lau urtez berain lanpostuak uztera eta lau hilabetezko espetxe zigorrera kondenatu zituen, 1982ko urtarrian Juana Goikoetxea torturatzeagatik. Epai hau Auzitegi Gorenak berretsi zuen 1992ko urtarrilaren 12an. 1992ko martxoan Ministroen Kontseiluak indultatu egin zituen. Hala ere, indultu hau jaso baino lehen, ez zuten beraien postua utzia, eta Perez Navarrete eta Hernandez del Barco mailaz igotzen joan dira. Kapitain gradua lortzez gain, Hernandez Barco Goardia Zibilaren Informazio Zerbitzuetako buruaren laguntzaile izendatu dute, eta Perez Navarretek Barne Ministerioan egiten du lan, arazo terroristetan aholkularitza lana eginez.

JOSEBA ARREGI: Auzitegi Gorenak Julian Marin Rios polizia nazionalari, TEDAXeko buru ohia, lau hilabetezko espetxe zigorra eta hiru urtez soldata kentzea erabaki zuen. Antonio Gil Rubialesentzat, berriz, hiru hilabetezko espetxe zigorra eta bi urtez soldata kentzea erabaki zuen. Erabaki honekin urte batzuk lehenago Madrilgo Entzutegiak bi poliziak aske uzteko hartu zuen erabakia indargabe geratu zen. Hala ere, Poliziaren Zuzendaritza Nagusiak, epaiari jaramonik egin gabe bi polizia hauek hogeitaz egunez soldata gabe egotera zigortu zituen. Poliziaren instruktoreak falta larritzat jo zuen poliziek egindakoa, baina hogeitaz egunez

soldata kentzea besterik ez zuen erabaki.

TOMAS LINAZA: Kasu honetako goardia zibilak sei urte eta egun batez beraien lanean ez aritzera kondenatu zituen epaileak. Goardia Zibil hauen artean Rafael Masa teniente koronela zegoen. Santi Brouarden hilketan zerikusia izateaz salatua dagoen koronel hau, kondenatua egon arren, Boliviara bidali zuten, bertako agintariei narkotrafikoaren aurkako borrokan aholkuak emateko. Ondoren, 1992ko martxoaren 6an Goardia Zibilaren Informazioa eta Ikerketa sailaren arduradun izendatu zuten. Hasiera batean Goardia Zibilak ukatu egin bazuen ere, gerora postu berri hau bazuela onartu beharrean ikusi zen.

ANDONI MURELAGA: 1990eko apirilean Arkauten Andoni Murelaga torturatzeagatik Joseba Asla Goikoetxea, AVCSko kide ohia, Jon Ziarsolo Zuaza inspektorea eta Jose Luis Larrabeiti kaboak salatu zituzten. Akusazio partikularrak sei urteko espetxe zigorra eta 12 urtez lan horretan aritzeko ahalmena kentzea eskatzen du. Murelagari 2.500.000 pe-zeta (125.000 libera inguru) ordaintzea ere eskatzen du. Fiskalak, berriz, Murelaga torturatua izan zela onartzen badu ere, sei hilabete eta egun bateko espetxe zigorra eta urtebete eta egun bateko lanerako ezgaikuntza eskatzen du. Akusazioak beste 12 ertzain epaitegitik igaro daitezela ere eskatu du, Murelagaren atxilotetan parte hartu zutelako. Aipatzekoa da Asla Goikoetxea ertzaina Garaikoe-txearen telefono elkarrizketak legez kanpo entzuteagatik 6 urtez bere postu uztera zigortua izan dela.

turarako duten grinak, bestealde, torturaren emaitzak baldintzatzen ditu. Polizia bakoitzak galdeketa egin eta torturatzeko orduan bere papera zein den jakin behar du, batzuek gaiztoaren papera eta besteek onarena beteko dute.

Azken batean, tortura psikologiko hau oso eraginkorra izaten da atxilotuaren defentsak guztiz murrizteko. Tortura mota

honen garrantziaz aritu zaitu Crispin Batiz. «Normalean torturatua izan den pertsona batek hasiera batean egoera psikologiko larria azaltzen du, eta hau osasun egoera on batekin eta laguntzaz gainditu egiten da kasu gehienetan. Baina beste askorentzat esperientzia baina traumatikoa denez, egoera psikologiko larria mantendu egiten da, eta askotan kroniko

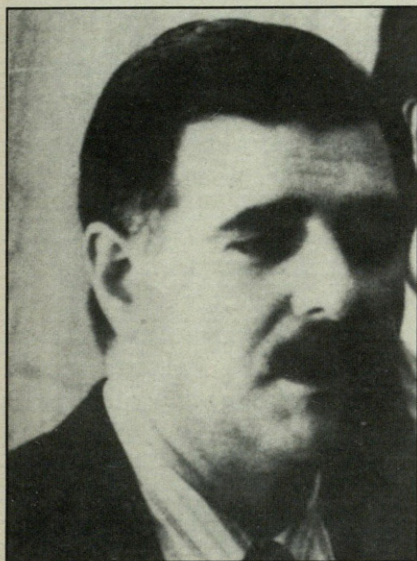
bihurtu. Espetxera sartuz gero, azken hau gertatzea errazagoa da, eta baita buruko gaixotasunak izate ere. Bigarren egoera horren sorrera kasuen % 10 edo 15ean gertatu obi da. Horrela, torturen ondorio bezala, depresioak, pertsonaren izaera aldaketak, etengabeko beldurra eta paranoiak sor daitezke.

Dauden datu apurrek teknikak asko garatu difela

adierazten digute, eta ondorioz, uzten diren aztarna edo arazo psikopatologikoak ugariagoak diren bitartean, azaleko aztarnak gutxitu egiten dira. Lehen torturak direla eta eginiko salaketak aurrera egitea zaila bazen, orain are eta zailagoa bilakatuz. Bitartean, inolako oztoporik gabe torturak gehituz doaz.

Aitziber Yarza

E Z P A L A K

■ ASLA GOIKOETXEARI «CABEZON» DEITZEA ZILEGI DA

JOSEBA Asla Goikoetxea Ertzaintza-ko sarjentu ohia haserre zen, Ertzaintza inguruko pertsonak eta batez ere «Egin» egunkariak bera «Cabezón» ezizenez izendatzen zuelako. Ondorioz, errekurtsio bat aurkeztu zuen, baina Donostiako Entzutegiak errekurtsioa atzera bota du. Antonio Gimenez Pericas epailearen ustez, «ezizenak ez dira derrigorrez gutxieteko edo irainitzeko izaten, eta gainera ez dira soilik marjinaturik bizi diren gizakiak identifikatzeko erabiltzen». Gainera txostenaren beste zati batean, «ezizenak ohore bat ere izan daitezkeela gaineratu zuen».

Ondorioz, hemendik aurrera Garai-koetxearen telefono elkarrizketak legez kanpo entzuteagatik zigortua izan zen sarjentu ohiari «Cabezón» deitzea zilegi da.

■ ARABA EZ ZEGOEN MAPAN

DIE Welt egunkari alemaniarak Euskal Herriari buruzko lau orrialdeko gehigarri bat kaleratu zuen, Eusko Jaurlaritzak ordaindutako orri eta erdiko publizitate eta guzti. Baina egunkari alemaniarrek Gipuzkoa eta Bizkaia besterik ez zituen sartzen Euskal Herriko mapan. Gehigarri honetan, beraz, Bizkaia eta Gipuzkoa besterik ez dira hartzen Euskal Herri bezala.

Eusko Jaurlaritzako prentsa eta publizitate sailak ez du beragain hartu akats hau, eta egunkariaren arazo bat dela azaldu zuten. Eusko Jaurlaritzako iturriek azaldu zuten, «testuak EAEn egon ziren bi kazetari alemaniarrek egin zuten, hemen egon eta zenbait pertsonarekin elkarrizketak egin ondoren». Elkarrizketa hauen emaitzak ikusita, UAren kontseilua jaso zutela pentsa daiteke, baina auskalo nondik jaso zuten EAEn buruzko ikuspegi hau.

■ 40 MILIOI PEZETA SANTI BROUARDEN ALARGUNARENTZAT

ESTATUAK 40 milioi pezeta (2 milioi libera inguru) ordaindu beharko dizkio Santi Brouarden alargunari, hala erabaki baitu Auzitegi Gorenak. 1987an Bilbo-ko Entzutegiak estatuak ordaindu behar ziola erabaki zuen, baina Aseguru- en Bazkunak errekurtsio bat jarri zuen. Oraingoan Auzitegi Gorenak Estatuko abokatuak erabilitako arrazoia baztertu egin ditu eta ondorioz ordaindu beharko du. Errekurtsioa jarri zene- tik denbora ugari igaro denez, hasieran eskatzen ziren 20 milioi pezetatik 40 milioia pasatu da eskaera.

«Azken legegintzaldia estatutuaren garapenerako okerre- na izan da».

Joseba Zubia,
Lehendakaritza Saileko
kontseilaria.
Egunkaria, 93-IV-25

«Era azkar, erreflesibo eta zentzudun batean berriaren borondatea bete behar dutela ez badute onartzen, HBkoak noizbait gizarte demokratikoak ostikoka bidaliko ditu Euskal Herri- berrietatik».

Jose Luis Corcuera,
Espainiako Barne
ministroa.
El Diario Vasco, 93-IV-26

«Herriak ukatuak izanen direno eta berrien eskubideak ukatuak izanen direno borroka aitzina jarraitu- du sail guztietan. Eta borroka armatuak ere bai, beste borroka guztiak indartzeko. Aterabide orokor bat erdietsi arte, negoziaketa politiko baten bidez».

Filipe Bidart, IK-ko kidea.
Egin, 93-IV-27

G O R D E T Z E K O A K

PSN-KO KIDEAK SOLTXAGA MINISTROAREN AURKA

MADRILGO PSOEek gogor borrokatu behar izan du Carlos Soltxaga ekonomia ministroa Nafarroatik Kongresurako hautagai gisa aurkeztu ahal izateko. PSN-ko kide ugari ministroa zerrendetan azaltzearen aurka azaldu ziren. Hala ere, Madriletik egin duten presioaren ondorioz Nafarroako zerrendetan azalduko da ministroa.

K A R T A J O K O A N

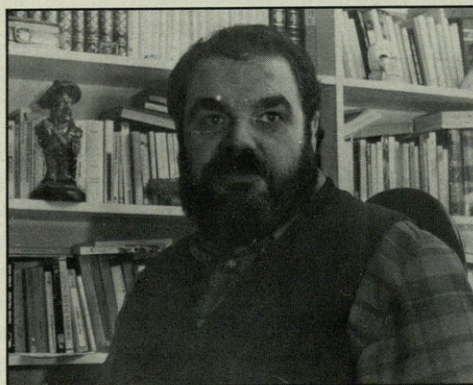
enbido...

...ordago!

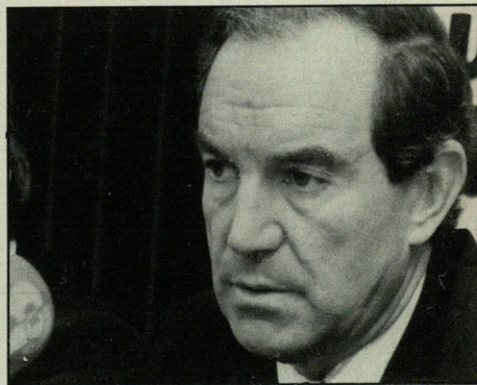
«Ez dugu milirik gabeko HB bat izan nahi, ezta EAJ bis izatea».

Xabier Gurrutxaga, EUEko idazkari nagusia. Deia, 93-IV-28

MARIO ONAINDIA

EA-EUE koalizioak Madrilén eginiko aurkezpenaren ondoren PSE-EEko lehendakariordeak oso era berezian ulertu zituen bertan esandakoak, eta ondorioz, eskerrak eman zizkion PSOERI emaniko babesa dela eta. Mario Onaindiaren ustez, «EA-EUE koalizioak bere diputatuen botoak eskaini dizkio, prozesu autonomikoa garatu ahal izateko progresurako paktu bat eginez». Lehendakariordearen esanetan, «sozialista euskaldunak oso gustora sentitzen gara adierazpen hauekin, koalizioaren politika zabaurrean berrikuntzak baitakartza. Orain arte, sozialisten helburua Euskal Herriaren egoera ekonomiko txarra bultzatzea eta era honetan autogobernua ukatzea besterik ez zela esaten baitzuten» ●

KARLOS GARAIKOETXEA

Mario Onaindiak esandakoei erantzunez, EAKo lehendakariak «Eusko Alkartasunak EA-EUE koalizioa aurkezteko Madrilén eman zuen prentsaurrekoan. ez nuen inola ere, PSOERI nire laguntza emateko eskaintzarik egin» azaldu zuen. Garaikoetxeak azaldu zuenez, egunkarietan aterako notizietan ere ikus daiteke EA-EUEren erantzuna kritikoa izan zela, bai PSOEREkin biziriko esperientziarekiko baita Espainiako eskuinarekiko ere. Garaikoetxearen esanetan, «teorikoki, ideologikoki hurbilen daudenekin akordioa lortzea errezagoa da EA-EUE bezalako koalizio aurrerakoi batentzat. Hala ere, programak ildo ideologikoa mantenduz batzeko ikusten ditugun aukerek baldintzatuko dute akordio posible bat» ●

«Iuko buruak erreakzionarioak eta abertzaleen aurkakoak dira, eta moral bikoitzarekin jokatzén dute».

Floren Aoiz, HBko Mahai Nazioneleko bozeramailea. Deia, 93-IV-28

«Abertzale garen aldetik, guretzat lan latza litzateke Gobernu Zentralean parte hartzea».

Xabier Arzalluz, EBBko lehendakaria. El Mundo, 93-IV-26

Ekaitza baretu ezinik italiar itsasoan

EZ Italian gertatutakoekin dagoe-neko ez daukagu harritzeko arrazoirik. Bertako egoera politikoa leherketaz ala iragapen oso geldo batez bakarrik konpon liteke. Ezin ukatu italiarrak gogaiturik daudela egungo hauteskunde sistemarekin, sistema proportzionalarekin alegia. Baina orain artean gehienok uste genuen hori baino gehiago zela, italiarrak oro har kokoteraino zeudela politikariek. Erreferendumean bozkatutakoaren arabera, ordea, alderdi politikoei beraie ematen diete sistema aldatzearen enkargua. Sistema eta politikariekiko errefusapena abstentzioan babestuko zela uste zutenek kolpe ederra hartu zuten, %70en partehartzearekin.

Alabaina, aldaketarako zenbait urrats etengabe ikusten ari gara azken boladan, erreferendumerako deialdia bera, Amatoren gobernuaren dimisioa, ustelkeriaren aurkako epaileen eraso etengabea... Horietatik esanguratsuenak Carlo Azeglio Ciampi moduko diru gizona 'independentea' lehen ministro izendatzea eta honek gobernu osoatzeko hartutako erabakia. Zazpi alderdi nagusiez osatutako gobernuaren eratu zuen Azegliok. Erronka nagusiak: sistema elektoralaren aldaketa eta, egia eta garbitasunean oinarriturako jardura politikaren zimenduak ezartzea.

Horregatik, gobernu egonkor baten beharraz gain, iritzi publikoan eragingo zuten irudi kolpeak ere

behar ziren. Hortik, bada, Azegliok bere 24 ministroen artean Ezkerreko Alderdi Demokratikoko (Alderdi Komunista ohia) hiru kide eta Berdeetako beste bat izendatzearena. Egonkortasuna eta kontsentsuaren gobernuak, ordea, gutxi iraungo zuen; Italiak izan duen gobernu motzena bihurtuko zen. Diputatu Ganbarak Bettino Craxi buruzagi sozialista epaitzeko baimenik eman ez zuelako dimisioa aukeztu zuten PDiko hiru ministro ohiek eta ministro berdeek.

Aldaketa giroari mesede gutxi egiten diote Diputatu Ganbararen horrelako erabakiek. Ustelkeriaz jota dagoen gizarte italiarrean epaileek erabaki beharko dute Craxi errudun den ala ez. Berdin Giulio Andreotti eta mafiaren ustezko harremanen kasuan. Buruzagi hauek errudun izan ala ez, ez da dudarik alderdi nagusiek euren babesean jokatu dutela.

Horrez gain hauteskunde sistemaz bai baina ezer gutxi aipatzen da ustelkeriaren sustraletan dagoen mafiarena nola konpon litekeen. Sistema sendoa eta denbora kontua beharko du izan baina, oraingoz behintzat, ezer gutxi egiten da berba konponbideetaz.

CLINTONI bere gobernu taldeak

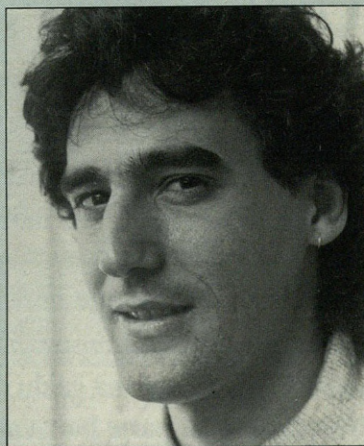
TERMINOLOGIA

Aitorkuntza. 1. Norbere bekatuak edo erruak aitortzearen egintza. 2. Esan nabiezik eduki dena, egia dela aitortzearen egintza.

Kazetarion harrotasunak gutxitan uzten digu aitorkuntza publikorako lekuri. Beste ogibide askotan ere berdina gertatzen da, noski. Baina —noski berriro ere— horrekin ez goaz urrun. Munduan garrantzitsua zer den eta zer ez erabakitzeak ahalmen horrek gure lumak gehiegi harrotzen dizkigu sarritan. Zerk esistitzen duen eta zerk ez erabakitzeak ahalmena dute komunikabideek. Horrek sarritan egungo gizarteko jainko txiki bat bihurtzen du kazetaria. Txarrena, oster, kazetariak askotan hori gehiegi sinisten duela da. Enteratzen gara baina horren azkar aldatzen ari den mundu honetan benetan gertatzen denaz? Errusian herria Itel sinekin guztiz bat egiten zuela jakin genuen mendebaldeko iturri nagusienetatik. Gero, oster, errusiarrek aukeratutako diputatuak horrela ez zela erakutsi ziguten. Baina, apirilaren 25eko erreferendumak baietz diosku. Auskalo aurrerantzean. Mendebaldeko iturriek deabru zena laster bihurtzen dute aingeru eta alderantziz. Gorri iragartzen dena txuri agertzen da hilabete batzuetara. Kazetariok mutu orduan. Txuriarekin aurrera jarraitu eta kitto.

Botereen banaketa

ASKOTAN klasikoek erreferentzia onenak ematen dizkigute oraingo tirabira politikoak ulertzeko. Montesquieu-ko Baroia aristokrata famatua egin zen, Louis XIV eta borboien monarkia absolutistaren aurka, instituzio politikoaren arteko oreka konstituzional bat defendatu baitzuen. Berak Ingalaterran zegoen ereduak predikatu zuen, ejekutiboaren ondoan, botere parlamentari bikameral, bi klase sozial nagusientzat, noblezeria eta burgeseria alegia. Epaileen botereari buruz zuen eritzia aldiz, berezia zen. Ez zuen inola ere onartzen herriaren epaileek aristokrata bat juzgatzeko ahalmenik euki zezaketenik. Boterearen arteko banaketa baino klase sozialen arteko botere politikoaren oreka bat bilatzen zuen, aristokraziaren pribilegioak salbatzeko asmoz, dudarik ez. Mundu osora zabaldu zuen bere mezu teorikoa, eta demokrazia liberal guztietan, prozesu elektoral eta partiduen aniztasunetik aparte hau da arau preziatuena, hiru botereen arteko independentzia eta autonomia.

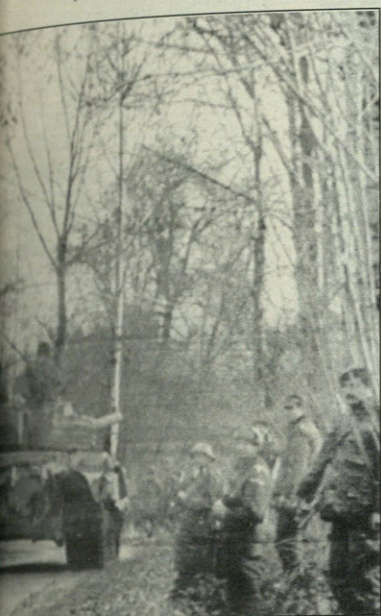

IÑAKI BARCENA

EHUko zuzenbideko irakaslea

YELTSINEK, demokrazia errusiarraren defentsari amorratuena, badirudi ez duela ongi aditu arau demokratiko hau eta hor dabil jotake bere eredu presidentzialista ezartzeko gogoaz. Clinton edota Mitterrand agintari nagusiak badira ere bere parlamentuen gainetik, zergatik berak legebiltzar 'kontserbadorea' agoantatu behar? Mendebaldeko komunikabideetatik irudi hori eman zaigu. Parlamentu errusiar erraldoi eta burokratiko baten aurrean presidente dinamiko eta eraginkortasun ekonomikoa bultzatu nahi zuenaren aukera. Baina Yeltsin egolatra bat da. Ez eukitzeagatik ez dauka partidu politiko baten behar edo babesik ere. Dekretoka agindu nahi du, borboien antzera, kontrol guztietatik at eta potentzia demokratiko kapitalistentzat bera da 'demokratena', parlamentuari erregimen komunista zaharraren kutsu inobilista suposatzen bait zaio. Bai zera!!

ERRUSIAN batzuren ustez bide presidentzialista eta gobernu yeltsiniarraren eskutik soilik alda daitezke gauzak. Beste biderik ez dago. Herririk ez dagoela ematen du, edo subirotasun herritarra lortzeko beste baliabiderik ere ez. Pentsaera berarekin omen dabil Baltasar Garzon epailea. Errege beltzaren tokaioa, epaitzeko boteretik aldenuz, legebiltzarretik edo Justizia Ministeritzatik PSOeren laguntzarekin lan eraginkorra egin dezakela, esaten digu. Nola aldatzen diren gauzak kamarada!!

Serbiak jaso dituen presioak eraginda, Slobodan Milosebic lehendakariak NBEko bake planari emandako ezetza berrazter dezaten eskatu die Bosniako Serbiarrei. Aste honetan ezetza berriro nagusitzen bada EEBBek eta NATOK partehartze militar selektiboari ekingo liokete seguruenik. Baina berriro EEBB euren kontu ari dira eta, leun-leun bada ere, NBEko idazkaria den Butros Ghalik horixe salatu zuen iragan astean.

hamaika egun baino gehiago iraun dio, noski. 100 egun ere bete ditu eta horrelako guztietan errebasu txiki bat egitea ohizkoa da, eremu sinbolikoan besterik geratzen ez bada ere. Hauteskunde kanpainako aldaketa irudia apurka gauzatzen ari da Clinton. Ronald Reagan komunikatzaile trebe moduan nabarmendu zen moduan, Clintonena irudiaren bidea da. Eskas, ordea, horretan bakarrik geratzen bada. Oraingoan, EEBBek atzerakada ekonomikotik ateratzeko agertzen duen joerak mesede egiten dio, baina zenbait berrikuntza nahien aurrean hainbait boterek —armadak esaterako— erakutsi dioten erresistentzia agintaldi samurra ez duela izango iragartzen dute.

Lukas Martinez

Samira Yusaf, Palestinar Emakumeen Federazioko kidea

«Negoziaketen ondorioz, herrialde arabiarrek bakarrik utziko gaituzte»

Ekialde Erdiko bake negoziaketan 9. txanda hastear dagoenean, PAEk inoiz ezagutu gabeko barne distantziamendua ezagutzen ari da. Orain arte, mugimendu honek palestinar herriaren konfiantza osoa bazuen ere, gaur egun sinesgarritasuna galdu du. Bake negoziaketetan parte hartzearen kontrakoen artean, Samira Yusaf dugu, Palestinar Emakumeen Federazioko kidea.

ARGIA. Nola ikusten dituzue bake negoziaketaren prozesua eta egungo egoera?

SAMIRA YUSAF. Ni-re ustez bake negoziaketak engainu hutsa dira palestinar herriarentzat. Haiseran uste genuen negoziaketak hauek Estatu palestinarra lortzeko bidea zirela. Intifadan egi, borrokatu, hainbeste sakrifizio eta gero, negoziaketak hasi zirela urte t'erdi pasatu denean, konturatu gara gezur handi bat direla bake negoziaketa hauek. Egia da autonomia lor dezakegula, baina herriak ez du autonomia nahi eta Rabinek ia egunero errepikatu du ez dela inoiz egongo Estatu palestinar

independentetik. Beraz, irtenbide orokor bat egonez gero, Palestina ez da irtenbide horren barruan egongo. Israelek baldintza asko jarri zizkion PAEri (Palestinarr Askapenerako Erakundea) negoziaketak hasteko, eta horretan amore eman zuen PAEk, azkenean emaitzarik eman ez badu ere. Diasporan bizi direnak, 1948an okupatuak izan ziren lurralde edota Jerusalem, gure hiriburuko jendea, ez dago ordezkatuta. Auto-

nomia administratiboa ere, ez da benetakoa. Beraz, ez dago zer ateratzerik negoziaketa hauetatik.

Orain negoziatzen ari direnak Al Fatakoak dira eta ez dira palestinar herri osoaren ordezkaririk.

A. Beraz, negoziaketek PAE osatzen duten taldeen arteko distantziamendua ekarri dute. Zein ondorio izango ditu horrek?

S.Y. Askok dira. Orain arte, negoziaketan aurka dauden taldeek, Alderdi Komunistak, FPLPk (Palestinarr Askapenerako Herri Frontea) eta FPDLPk (Palestinarr Askapenerako Herri Fronte Demokratikoa), ez dute PAEtik ateratzeko saiurik egin, batez ere, palestinar herriarengatik. Oraingoz, banaketa mehatxuak egin dituzte eta Batzorde Eragiletik ez ateragirik ere, ez dute parte hartzen.

A. Siriak Golam Garatiko lurraldeak lortuz gero, bakarrik geratuko zarete? Egia da bake orokorra lortzea nahi dela, ala estatu bakoitzak Israelekin dituen arazoak konpontzera doa?

S.Y. Ez da bake orokorra lortuko, hori irudi kontu bat da. Bake orokorra egongo da Israelekin orain arte herriaren izan ez duten herrialdeek izango dituztelako; merkatua zabalduko da... Gehien irabazten duena Israel da. Israelek Siriako lurraldeak emango dizkio eta horren truke bakea lortuko du, eta palestinar arazoak konpontzeke utziko du. Hori horrela bada, eta horrela izango da, Palestinarren egoera askoz ere ahalago izango da, indar desoreka handiagoa izango baita. Bakarrik arabiarrek bakarrik utziko gaituzte.

A. FPLP negoziaketan aurkakoa zen hasiera batean, baina denbora pasatu abala ez du oposizio handirik aurkeztu.

S.Y. Aurka dago erabat baina ez da oso eraginkorra

■ «Ekialde Erdiko bake negoziaketak engainu hutsa dira herri palestinarrentzat» ●

izan. Gaur egun, eta ez bakarrik Palestinan, ezkerrek ez dauka indar nahikorik; Sobiet Batasunaren desagertzea oso garrantzitsua izan da. Bestetik, PAEren baimen funtzionamenduak ez du gehiegi lagundu, azken batean, Al Fataren esku baitago.

A. Hamas taldearen gora-kadak herriak PAErekiko duen gogaipen egoera adierazten du?

S.Y. Alde batetik, islamismoaren hedapenaren erakusgarri da, eta bestetik gogaipena PAErekiko. Egoera honek ere ezkeraren ahulezia adierazten du. Alderdi Komunista Palestinarra mende hasierakoa da, Fronte Demokratikoak da, Herri Fronteak 20 urteko gora dituzte, Hamasek aldiz, bost besterik ez ditu, Intifadaren hasieratik. PAEk sinetsgarritasuna du baina herriak, lehenbiziko aldiz historian, zalantzak ditu. Bestetik, Hamasek askapena eskatzen du, baina Palestina osorako, ez lurralde okupatuetarako bakarrik. Hori oso garrantzitsua Palestinarentzat.

A. Rabinek esan du NBEren ebazpenak onartuko dituela. Sinesten al diozue?

S.Y. 242. ebazpena onartzea ez da hain garrantzitsua. Lehenengo eta behin, ebazpen honen arabera, onartzen da Estatu israeldarra palestinar lurraldeetan. Bigarren, ebazpen honek palestinarrak errefuxiatu bezala onartzen ditu, ez estatutut bezala. Eta, azkenik, 242. ebazpenak lurralde okupatuetaik aldegitara eskatzen du, baina bi bertsio ditu. NBE bi itzulpen ofizial daude, bat frantsesez eta bestea ingelesez. Itzulpen ingelesaren arabera, «Israel-ek lurralde okupatuetaik

aldegina behar du», hau da, guztietatik, eta frantsesaren arabera «lurralde okupatuetaik aldegina behar du», hau da, ez denetatik nahitaez. Honek esan nahi du Israelek Golam Garaia Siriari itzultzen badizkio, ebazpena betetzen duela; eta palestinar lurralde okupatuak ber-

■ «Nahiz eta autonomia benetakoa izan, Palestinak ez du horrekin nahikoa» ●

din jarraituko lukete. Beraz, Rabinek ez du amore ematen, eta argi geratu da Likud eta alderdi laboristaren arteko berdintasuna palestinar herriarekiko. Rabinek triki-

mailu gehiago egiten ditu eta Shamir argiagoa zen, baina azken batean, biek egiten dute bera.

A. Rabinek proposatzen duen autonomia administrazioa onartzeko prest dago PAE, beti ere autodeterminazio biderako lehenengo urrats bat bada.

S.Y. Baina epeak ez daude batere argi. Palestina ez da borrokatu autonomia bat lortzeko. Gainera, kanpo harremanak eta segurtasuna Israelen esku geldituko lirake eta, finean, berdinegongo ginake, baina administrazio arabiar batekin. Hasieran, jendeak ez zekien zer zen «autonomia administrazio» hori. Gaur egun, nahiz eta autonomia hori benetakoa izan, herri palestinarrak badaki hori ez dela nahikoa. Haisieran Palestina osoa askatzeko borrokatzen

zen, 1948an eta 1967an okupatutako lurraldeak. Gero, behin-behineko irtenbide batetaz hitz egin zen eta 1967koak askatzea pentsatu zen. Israelekin bizi behar genuen, behintzat hasiera batean, gero Palestina osoa askatzeko. Ezin dira minioetan ibili. Zergatik borrokatu gara bestela?

A. Nola ikusten duzue Estatu Batuetako gobernuak izendapen berria? Zerbait berria ekarriko al du Clintonen?

S.Y. Ez daukat ezer esaterik. Clintonen eta Estatu Batuen esanek ez dute zirikusirik nirekin. Badakidala, Estatu Batuek, ordezkatzaren dutenagatik, ezin dutela herri palestinarraren aldeko ezer esan.

«242.

ebazpenaren bi itzulpen daude. Bat, ingelesez, 'lurralde okupatuetaik' joateko agindua itzultzen da, hau da, denetatik; eta bestea frantsesez, 'lurralde okupatuetaik' joatea itzultzen da, hau da batzuetatik bakarrik».

Myriam Gartzia

HISTORIA ETA GERO

■ ERAIKUNTZA ERRALDOIEN GERRARAKO PREST

ZENBAITETAN estatuek erraldoikeriatan neurtzen dituzten euren indarrak, askotan nahiz eta herritarrek modurik txiroenean bizi. Etxebizitzetara dagokienez, ez da zalantzarik EEHBek leku onean uzten dutela munduko lehen potentzia izatea. Japoniak ere ez du atzean geratu gura eta munduko etxeorraz handiena eraikiko duela iragarri du; Tokion izango da, Shmizu Super Highrise deituko da eta 550 metro izango ditu. Gaur egungo garaientzako Estatu Batuetan daude: Txikagon Sears Tower (442 m.) eta New Yorken, Worl Trade Center (411 m.) eta Empire State Building (381 m.).

■ MINISTRO EKOLOGISTA ETA MOTORZALEA

ITALIAKO politikagintzan edozer gerta daitekeela ez da berria. Legebiltzarreko ukabilkadak ezagunak dira eta baita hauteskunde bakoitzean eraguztietako alderdi bitxiak agertzen direla. Baina orain Ingurugiro ministro berriari gertatutakoa ere ez da txan-

txetakoa. Ohizko alderdiez gain, komunista ohiek eta ekologistek ere izan dute lekua gobernuan eta Ingurugiro ministroa ekologisten lerroetakoa da. Legebiltzarreko abiatu behar Scalfaro lehendakariaren aurrean zin egitera eta bere motorrekin ateratzen zen etxetik. Legebiltzarreko hesi aurrera heldu eta atezainak ez ziola pasatzen uzten motordun gizonari. Nor zen ondo zehaztu behar izan zion ministro motorzale eta ekologistak, orduan bakarrik eman zion paso atezainak.

■ BRITAINIARRAK EUROPARTU GURAN

EZAGUNAK dira Erresuma Batuko pubak, bertan izaten diren iskanbilak ezagunak diren moduan. Bada, auskalo Maastrichten eragina edo zer izan den baina pubak kafetegia eta taberna bihurtu gura dituzte. Orain arte pubetara ezin izan dira familia osoak sartu, eta orain John Majorren gobernuaren lege berri baten bidez pub hau- etara sartu ahal izango dira emakumezkoak eta haurrak, azken hauek or- du batzuen barruan eta nagusien laguntzaz bada ere. Orain arte edan eta *bar* leku izan direnak, jan eta edan ahal izango den tabernak bihurtuko bide dira.

E L E M E L L E

«Epaitu gura nautela? Ados, baina azkar egin dezatela. N lasai nago baina jadamik ez dut lorik egiten».

Giulio Andreotti, Italiako lehen ministro ohia.

«Nire errurik handiena Rutsokoi lehendakariorde moduan hartzea izan zen (...) Bai, egia da, nire jarren zentrokoa da, edo akaso apur bat ezkerreko joerarekin».

Boris Ieltsin, Errusiako lehendakaria.

«Erreferendumezko emaitzak ez dio eman behar ilusiorik inori, hemen ez baita irabazlerik izan».

Ruslan Jasbulatov, Errusiako legebiltzarreko lehendakaria.

O I H A R T Z U N A K

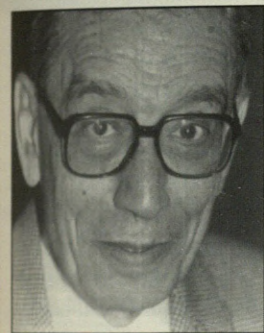
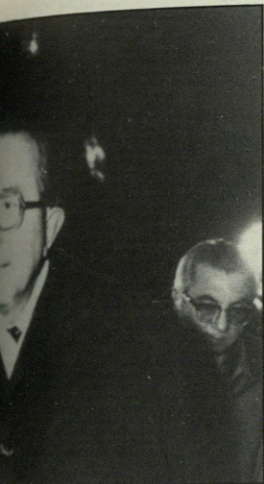
TXINA ETA TAIWAN-EK BATASUNAZ HITZ EGIN DUTE

GERRA Hotzak banatutako estatuen batasunaren garaia da eta seguruenik oraindik oso urruti baldin badago ere, Txina eta Taiwaneko gobernuek euren arteko lehen kontaktuei ekin diete. Kontuan hartu behar da 1949ko gerra zibila eta gero sortu zela Taiwan eta harrezkero estatu biak gerra egoeran bizi izan direla. Elkarriketa hauetan merkataritza, aire eta itsas garraioak, posta eta esku lanari dagokionez harreman normalak finkatzea erabaki dute. Taiwanek 1960an NBE utzi zuen, honek Txinar Errepublika Popularra onartu zuelako Txinako herriaren ordezkari bakartzat, Taiwanek borrokatzen zion ordezkari-ritza hain zuzen ere. Negoziazioen ekimena Txinaren esku egon da eta Taiwanek bi baldintza behintzat eskatu dizkio hauekin aurrera jarraitu ahal izateko: lehena Txinak Taiwan indarrez hartzeari uko egitea eta bigarrena Taiwanek Txinan inbertitzeko oztoporik ez dezala izan.

SAN PETESBURG-EK ERREPUBLIKA IZAERA GURA DU

HILAREN 25ean Errusian egindako erreferendumean ez zen Ieltsinen etorki-zuna bakarrik jokoan zegoena. Errusiak arazo larriak ditu bere lurralde osoa kontrolatzeko eta erreferendumak berriro erakutsi zuen hori. Txetxenian, esaterako, erreferenduma burutu ere ez zen egin. Moskutik 500 kilometrora dagoen Mordoviako errepublika autonomoan ere, Ieltsinen aurkako jarrera erabatekoa izan zen. Baina kasurik bitxiena seguruenik lehen Leningrado eta gaur egun San Petesburgekoa da. Bertako biztanleen gehiengo erabatekoak hiriak errepublika baten botereak izan ditzan eskatu zuen, hots bere aurrekontuak eta legeei buruzko kontrola izatea.

«NBE berpizten ari da, gerra botzak ez zion funtzionatzen uzten. Bost urtetan aurreko 40etan baino bake operazio gehiago bideratu ditugu».

Butros Ghali, NBEko lehendakaria.

«PAEko buruzagitzak traizionatu egin gaitu. Gu abantziak izan gara eta Arafat engainatua: Washingtonetik ez da ezer onik aterako».

Mahamud Az Zahard, Israelek deportatutako palestinar medikua.

«Horren bandiak dira Kubako goseari buruz esaten direnak, sarritan duintasun kontuagatik erantzun ere ez dudala egiten».

Armando Hart, Kubako Kultura ministroa.

Javier Mongelos, Arrasateko kooperatiben lehendakaria

«Konpetitzeko efikazia irabazidute kooperatibek MCC sortuz»

Mondragon Corporacion Cooperativako Kontseilu Nagusiko lehendakaria, eta askoren iritzian, Grupo Mondragon zen hartan zuzendari nagusia zenetik, urte t'erdi martxan daraman erakunde berri honen bultzatzaile nagusietakoa dugu Javier Mongelos. Lau kooperatiba ez beste guztiek hartutako erabaki estrategikoez denbora honetan emandako fruituez galdezka jo dugu beregana.

ARGIA. *Mondragon Corporacion Cooperativak ia urte t'erdi darama martxan. Egiguzu balantze labur bat.*

JAVIER MONGELOS. Denbora honetan hasi dira 1991. bukaerako III Kongresuak onartu zuen proiektuaren araberrako birreraketa lanak. Erabaki haren eta ekarri duen aldaketaren garrantzia estrategikoa dela eta, zuhurtasunez jokatu behar izan dugu, korporazioko 100etik gora kooperatibek dituzten bereizkuntza enpresarial eta kulturalen arabera. Sailkako Elkar-teak gorpuztuz joan dira, eta horren arabera sail bereko kooperatibak enpresa mailako bategitetik abiatu dira. Lehen fruituak ikusten hasi gara: merkatu nazional eta nazioartekoetan merkatari sare bateratuak sortu dira, katalogoak koordinatu eta osatu dira, eta honek merkatuan konpetitzeko ahalmena handitu digu. Beste

hainbeste esan beharko genuke teknologiaz edo negozio berriei ekiteaz aritzekotan.

Horren adibide bat da Max-Center proiektu komertzialarena: finantza eta inbiliarrien alorrean Lankide Aurrezkiarekin eta Lagun-Aroekin, banaketan Eroskirekin eta gure aktibitate industrial eta ingeniari-

Europa eta mundu mailako gure enpresa-solaskideetara, errazago iristeko moduan gaude, elkarrekin operazio eta negozioak errazago burutu ditzakegu, eta honek enpleguaren sorreran ere badu eraginik. Hitz bitan esateko, gero eta zailagoa den marko ekonomiko batean eraginkortasuna eta konpetitibitatea

■ «Erreaktibazioa iristen denerako, inguruko enpresek baino espektatiba hobeak dauzkagu» ●

tzazkoan ditugun sinergiak erabiliz, zentro komertzialak sortzea. Era berean, Mondragon Corporacion Cooperativak gure enpresen ahalmena errealismo eta eraginkortasun handiagorantz adieraztea posible egin digu. Institutzioetara bezala iritzi publikora, eta batez ere

irabazi ditugu.

A. *Zuen konpetitzaileen neurri handia aipatzen duzue sarri. MCC gaurko neurrietara mugatzekotan dago, ala epe laburrean baztekotan?*

J.M. Tamainaren arazoa segun eta zein saileraz ari garen ezberdina da. Sail ba-

koitzean jokoak bere arauak ditu, eta batzuetan bolumena nahitaezko baldintza den gisan, beste batzuetan teknologia mailan datza hori, edo berrikuntza ahalmenean; beste batzuetan merkatu kuotan, eta abar. Hamarkada honen bukaeran konpetitibo izan nahi badugu eta lana eta aberastasuna sortzen jarraitu, MCC ezin da oraingo neurrietan gelditu. Korporazioa osatzearekin bakarrik, Espainiako testuinguru finantz-enpresarialean aurreko muturrean ipini gara, eta negozio ahalmena ugaritu ditugu. Nazioartean ere harremanak ugaritu egin ditugu, eta negozio berriak berehala erditzeko espektatibak ere bai. Dimentsio estrategikoa irabazi dugu.

Hala ere, banaketarekin bezalako sektore batean, bolumen handiago bat lortzea hil edo bizikoa da, frantsesen eta britaniarren aurrean bizirik segitzekotan. Eroski Taldearen heldadura testuinguru horretan kokatu behar da: 93-95 urteetan 150.000 milioi pezetaz goiti inbertitzea aum-

kusten du, 530.000 milioiko salmentak gaudituz eta langile kopurua 10.000an gehituz. Beste sail batzuetan, aldiz, aliantzen estrategia erabiliko da, Europako beste enprekin akordio eta elkarlana bultzatuz, le-
 rro zurian Ocean-Thomson Electromenager-ekin eta General Domestic Appliances-ekin egin dugun bezala.

«Max-Center da kooperatiben elkarlanaren fruituen adibide eder bat» ●

Beste sail batzuetan tamaina egoki baterantz goaz, automozioen osagaienean eta batik bat osagai metalikoe-
 nean ari garen moduan. MCCk sail bakoitzean Europako Merkatu Bakarrean konpetitzeko moduko tamaina erdietsi behar du.

A. Industri Taldea da MCC barruan iaz emaitzarik okerrenak eskaini zituenen. Krisi sakon batean murgilduta al dago?

J.M. Zenbait kooperatibaren kontuak oraindik itxi gabe daudenez, oraindik ez dut erabateko daturik. Dena den, Espainian bezala Europan bizi dugun krisi giroan ez da salbuespena gure industriarena. Herri hone-
 tan II. Mundu Gerraz geroztik gertatu den krisirik handiena sofritzen ari gara. Eta hondamen ekonomikoa makina-erremintak, adibi-
 dez, besteek baino gogortasun handiagoz nozitzen du: iaz eskariaren jaitsiera jasan du hirugarren urtez. Eraikuntzak aldiz 92an na-
 baritu du krisiaren eragina.

Oro har, inguruko en-

Eroskiren euskal herritartasunaren garantia haztean datza, Mongelosen ustez.

presak baino hobeto gaudela uste dut, teknologia, finantza, organizazio eta komertzial mailako euskarri bat badugulako, esportatzeko itzala ahaztu gabe. Horregatik garantia handi-
 agoz egiten diogu aurre krisiari, eta erreaktibazioa iristen denerako espektati-
 ba hobeak dauzkagu.

A. *Hazkunderik handiena banaketa taldeak bizi izan du. Aurrikusten zaion bazkundearekin ez al zaio euskal herritartasuna abulduko?*

J.M. Alderantziz gertatuko dela deritzot. Espainia mailako, eta baita Europako ere, lehen lerroko talde gisa sendotzea izango da Eroskirentzat enpresa bezala bi-
 zirrik irauteko eta bere eus-
 kal nortasuna atxikitze-
 ko garantiarik onena. Bestela, hau arriskutan legoke mul-

tinazional batek noizbait erosiko balu.

Ez ahaztu muin eragilea eta erabakigunea, ekintza-
 rako lerro estrategikoak marraztekoa bezala, beti hemen egongo direla. Bes-
 talde, Euskaditik kanpoko zabalkundea gidatu eta bi-
 deratzeko sörtutako elkarte instrumentala —Erosmer—
 gehienbat Eroski Taldeak kontrolatuta dauka, eta ho-
 nek Euskal Herriko Zentro Komertzialeko langile guz-
 tiēi sozio kooperatibista izaera atxikiko die.

A. *MCCtik kanpo gelditu ziren kooperatibei zer nolako etorkizuna ikusten diezu?*

J.M. Hasteko esan behar da 100 baino gehiagotatik 4 kooperatiba bakarrik gelditu direla MCC proiektutik kanpo, demokratikotasun sakon bateko prozesu baten ondoren. Errespetatzen du-

gu erabakia, baina pena ere ematen digu, halako haus-
 tura bat baitakar Arrasate-
 koa dena bezalako espe-
 rientzia kooperatiboan, testuinguru konpetitibo be-
 rri batean bere izaera eta posizioa sendotu nahi ditu-
 gunean. Arrakastarik one-
 nak opa dizkiet bihotzez, eta gure bideak berriro el-
 kartuko diren itxaropena daukat.

Etorkizuna igertzea beti da zaila, eta areago merkatu erasokor eta nahasi batean murgildurik dagoen enpre-
 sa baten kasuan, joera es-
 fortzuak elkartu eta horie-
 tatik enpresa eta sail talde sendoak sortzea denean. Sare horren barruan bakar-
 turik gelditzea soluzio ona denik ez zait iruditzen.

Pello Zubiria

ALTZAIRUZ ERAIKITAKO AIARA BAILARA URTUZ DOA

O parotasun ekonomikoa industrietarekin batera etorri zen Aiara bailarara. Altzairugintzarekin zerikusia zuten enpresak ugaltu ziren eskualde honetan 60ko hamarkadan. Baina gutxi iraun zuen zorionak. 1980an aurrirakusten zen krisia erarik gordinenean agertu zaio 90etan. Emaizta? Langabezia barra barra. Aiara bailararen arazoa ez da Acenor edo Tubacex-en amaitzen. Hori diotenak azalean geratzen dira. Eskualde oso bat basamortu bilakatzerantz doa.

AIARA-NERBIOI

Goikoa eskualdea Araba eta Bizkaia herrialdeen arteko mugak erdibitzen du. Arabako lurraldeetan Laudio, Arteniega, Okendo, Aiara eta Amurrioko udalerriak daude, eta Bizkaian Orduña eta Orozko geratzen dira.

Telebistan agertu ez diren irudiak berreskuratuz

IRUDI batek hamaika hitzek baino indar gehiago omen du. Aiara bailararen egoera ekonomikoa adieraztean, ordea, estatistikek telebistan hamaika aldiz ikusi ditugun Lau-dio eta Amurrioko Tubacexeko langileak eta Ertzaintzaren arteko istiluen irudi ikusgarriak baino askoz ere gehiago diote.

Telebistan oraindik ez zaigu esan, adibidez, Aiara eskualdean 4.677 langabetu daudenik (hauetako 4.000 enpresa handietan galdu dira, azken hiru urteetan, eta estatistiken arabera, enpresa handietan galdutako lanpostu bakoitzeko hiru galduko dira zeharkako enpresetan). Ez zaigu esan, halaber, ezta langabezia kopuru hau biztan-

leria aktiboaren % 33 denik (Euskal Herriko langabezia batez bestekoa % 20 da). Edota ia 5.000 lagun hauetatik % 57 hogeita hamar urtetik beherako gazteak direnik. Pantailan agertzen diren aurkezle desberdinek ez digute gogoratu bailara honetako % 98k ez dutela lanpostu finkorik lortu azken hiru urteetan.

Tubacexeko langile «maltzurrek» asmatutako tramankulu beldurgarrien *krokisak* azaltzen dizkiguten aurpegi osasuntsuei ahaztu egin zaie esatea duela hamar urte 1.137 langile zituen Tubacexek egun 500 gutxiago dituela. 1982an 1.796 langile zituen Acenor egun hertsia dagoela.

Guztioi ahaztu zaizki-

gun datuak dira baita ere beste enpresa asko ere herstea daudela eskualdean. Villosak 200 langile galdu ditu azken urtean. Lipmesak 125. Cedesak zituen 100etik gora lanpostu 12an geratu dira (hilabete barru itxiko da). Orduñako enpresetan 200 lanpostu inguru galdu dira. Zeharkako 7 enpresa txiki hertsia dira azken hilabeteotan, 150 langabetu berri eraginez.

Azken datua. Ignasa da Aiara bailara osoan altzairuaren industriarekin zerikusi zuzen edo zeharkakoa duten enpresen artean ordainketa etenik edota enplegu erregulaziorik martxan jarri ez duen enpresa bakarra. Egunen batean gogoratu-kotu ditugu datuok.

baino zerbait baxuagoa mantendu bazen ere, tasa hori % 16 bat gehitu zen 1991ren hasieran; eta urte beraren amaierarako langabezia tasa % 22,5ean zegoen. Urtebete beranduago,

langabezia % 26tik gorakoa zen, eta aurrikuspenen arabera, aurten % 33tik gora ibiliko da.

Eskualdeko udalerriri k populatuenak Laudio eta Amurrio dira. Azken udale-

Egun osoko grebak burutu diren guztietan mota honetako irudiak ikusi dira komunikabideetan.

Zazpi udalerrietako biztanleria, osora, 41.000 ingurukoa da (6.000 lurralde bizkaitarrean eta 35.000 Araban). Eskualdeko biztanle aktiboak 15.000tik gorakoak dira, eta euren banaketa ondokoa da: % 30 industria zein komertzio zerbitzuetan aritzen da; % 60 industrian aritzen da; % 5 nekazari munduan aritzen da; eta gainontzekoa erakuntza arloan.

Orain arte ezer berezirik ez. Baina azken urteotan langabezia Aiara bailarako izurritea bihurtu da. 1960an gauzatu zen garapen industrialari esker, eta altzairuaren industriaren zati bat eskualdean kokatu zenez, bailarako biztanleek ez zuten lan arazorik. Datuak, hala ere, ezkorak bihurtzen hasi ziren 80ko hamarkadaren bigarren zatian. 1982an, eskualdeko hamahiru enpresa nagusiek 6.886 langile zituzten. Birmoldaketa gauzatzen ari zen garai horretan. Egun hamahiru enpresa horiek 3.968 langile besterik ez dituzte. Langileen % 42,37 lanik gabe geratu da. Hamahiru enpresa hauen beherakadak bere babesean sorturiko hamaikatxo enpresa txikiren hondamena ere ekarri du. ELA eta LAB sindikatuen arabera, zeharkako enpresa hauetan dagoeneko 3.000 inguru lanpostu galdu dira (lanpostuen % 20tik gora).

Komertzio zein ostaleritza sektoreek ere izan dute galerarik azken urte hauetan. Laudioko Merkataritxikien Elkarteko azken datuen arabera, arlo hauetako aktibitatea % 30 jaitsi da 1990etik hona.

Guzti honek izan zuen adierazpenik langabezia kopuru orokorretan. 1990ean langabezia tasa EAEko

Mobilizazioaren bitartez, Tubacexeko langileek herstearen enpresa zabalik mantentzea eskatzen dute. Itxiko balitz, 930 lanpostu galduko lirateke. (Argazkia: Simal).

rri honetako alkatea den Pablo Ramon Isasik —EAKoa— datozen urteotako aurrikuspenak azaldu dizkigu: «Eraispenak aurrera badarrai, kopurua zeharo ikaragarria izango da datorren urterako; orain arte izandakoaren arabera jarraitzen badu, biztanleen

% 40 baino gehiagok ez baitu lanik izango».

Eskualde osoa jasaten ari den prozesua aipatu digu Isasik: «Azken urteotan, altzairugintza industriak zabarkituak geratu direla ikusi dugu, baina ez dugu krisi boni erantzuna emateko gaitasunik izan. 1980-

tik ari gara krisiaz bitz egiten, eta oraindik egoera larriagoan gaude, bamaru urte beranduago. Horrek esan nahi du egokitzeko garaian ez genuela jakin egokitzen».

Tubacex-en garrantzia

Acenor izan zen Aiara bailarako enpresa handien artean porrot egin zuen lehena. Geroztik, egoera larria areagotu egin da bailaran. 600 langile inguru geratu ziren lanposturik gabe. Garai horietan Acenorrek Enpresa Batzordeko lehendakaria izan zen Xebe Alvarado, LAB sindikatukoa, ezkor agertzen da eskualdearen etorkizuna aztertzean: «Acenor herstea kolpe gogorra izan zen Aiara bailarako ekonomiarentzat. Hala ere, egun Tubacex

NEGU HOTZAK EGUNDAIN
EZ DU HITZA HORMATUK
URRATSEZ GOAZ ORAIN
EZ GAITUZTE TRABATUK

URRATSEZ DOA BIZITZA
IKASTOLA HAUEN ALDE
SENPAREN DUKEGUN HITZA
EZ DA IZANEN DEBALDE

EMAIOZU HITZARI HAT
HERRI URRAT
SEMPAREN HA
S

Itxaro BORDA ■

Herrri Urrats

1993 / MAIATZAREN 9a SENPEREN

enpresak duen egoera askoz ere larriagoa da bailara-
rentzat, Acenor enpresa
publiko bat izatean, bage-
nekielako beste oletara bi-
daliko gintuztela lanera.
Eskualdeko ekonomia
mantendu nabian borro-
katu ginen, baina Tubacex
pribatua da, eta hersten
bada, langile horiek kale
gorrian geratuko dira.

Tubacex enpresa, Tubos
Reunidos eta Productos
Tubulares enpresekin bate-
ra, soldadurarik gabeko
hodiak ekoizten dituen ba-
karra da Espainia osoan.
Iazko maiatzaren hasieran,
enpresako agintaritzak bat-
zordeak ordainketa etene-
rako eskaera egin zuen
epaitegian, 19.000 milioi
pezetako (850 milioi libera
inguru) zorrak zituela ar-
gudiatuz. Ekainaren 6an
gauzatu zen ordainketa eten
hori. Ordutik egoerak txar-
rera egin du. Aurtengo da-
uek diotenez, 12.000 milioi
pezetako (60 milioi libera)
galera izango da.

Hodien sektorea krisi
gogorrean dagoela eta, Tu-
bacex (930 langile ditu), Tu-
bos Reunidos (1.089 langi-
lerekin) eta Productos Tu-
bulares (600 langile) en-
presak bildu eta berregitu-
raketarako protokolo bat
osatu zuten. Eusko Jaur-
laritzari luzatu zioten protokolo
hori, honek onartuz gero
35.000 milioi pezetako di-

■ «Eraispenak
aurrera badarrai,
1994ean
eskualdeko
langabezia tasa
% 40tik gorakoa
izango da» ●
P.R. ISASI

Itzaltzearen lehen urratsa, Laudioko Acenor ixtea

AIARA-NERBIOI Goiko
eskualdearen euskarri
ekonomiko nagusia al-
tzairua izan da batez ere
azken 30 urteetan, baina
hauetako azken hamarrak
krisiak jota agertu dira
sektore honetako langi-
leentzat. Krisi honen le-
hen haginkada gogorra,
Acenor enpresak Laudion
zuen olaren hersketa izan
da. Baina kasu hau ez da
izan, askoen ustearen
aurka, kasualitate bat.
Hamabi urtez luzatu den
arazoa 564 lanposturen
galerarekin amaitu da.

1980an altzairu bere-
zien birmoldaketa bat
burutu zen. Aceros de Llo-
dio (Laudion), S.A. Etxa-
barria (Basaurin) eta
Olarra (Sondikan) izan zi-
ren enpresa kaltetuenak.
Guztietan plantila murrizketak izan ziren eta
langileen erantzuna go-
gorra izan zen. 1984ean
ELA eta UGT sindikatuak
plantilen murrizketarako
akordio bat sinatu zuten
Jaurlaritzarekin.

1987an, enpresek plan-
tila murrizketa berriak es-

katu zituzten, eta UGTk
bakarrik sinatu zuen.
Horrela, 900 langiletik
600era jaitsi zen Aceno-
rreko langile kopurua.

Hiru urte beranduago
altzairu berezien arloan
aritzen ziren euskal en-
presa nagusiak —Olarra
(Sondikan), Larrondo
(Luiuan), Etxabarria (Ba-
saurin), Pedro Orbegoza
(Hernanin) eta Forjas
Alavesas (Gasteizen)—
batu egin ziren Forjas Ala-
vesas enpresak beste
laurak erosi zituenean.
Acenor izan zen enpresa
berriak hartu zuen izena.
Horrez gain, Sidenor ize-
neko *holding*-a sortu zu-
ten Acenorrek Forjas y
Aceros de Reinosa (Can-
tabrian, Espainian, koka-
tua) enpresek. *Holding*
honek aurkeztu zuen be-
rehala plantila murrizketa
berrietarako plana. 1991-

ko urria zen. Planta osoak
hersteke lehen aipame-
nak egiten hasi ziren.
Aceros de Llodio, adibi-
dez, ezin zuen murrizketa
berriak onartu, eta ola
herstea zen plan horren
arabera geratzen zitzaion
aukera bakarra. Sindikatu
guztiek egin zuten plana-
ren aurka.

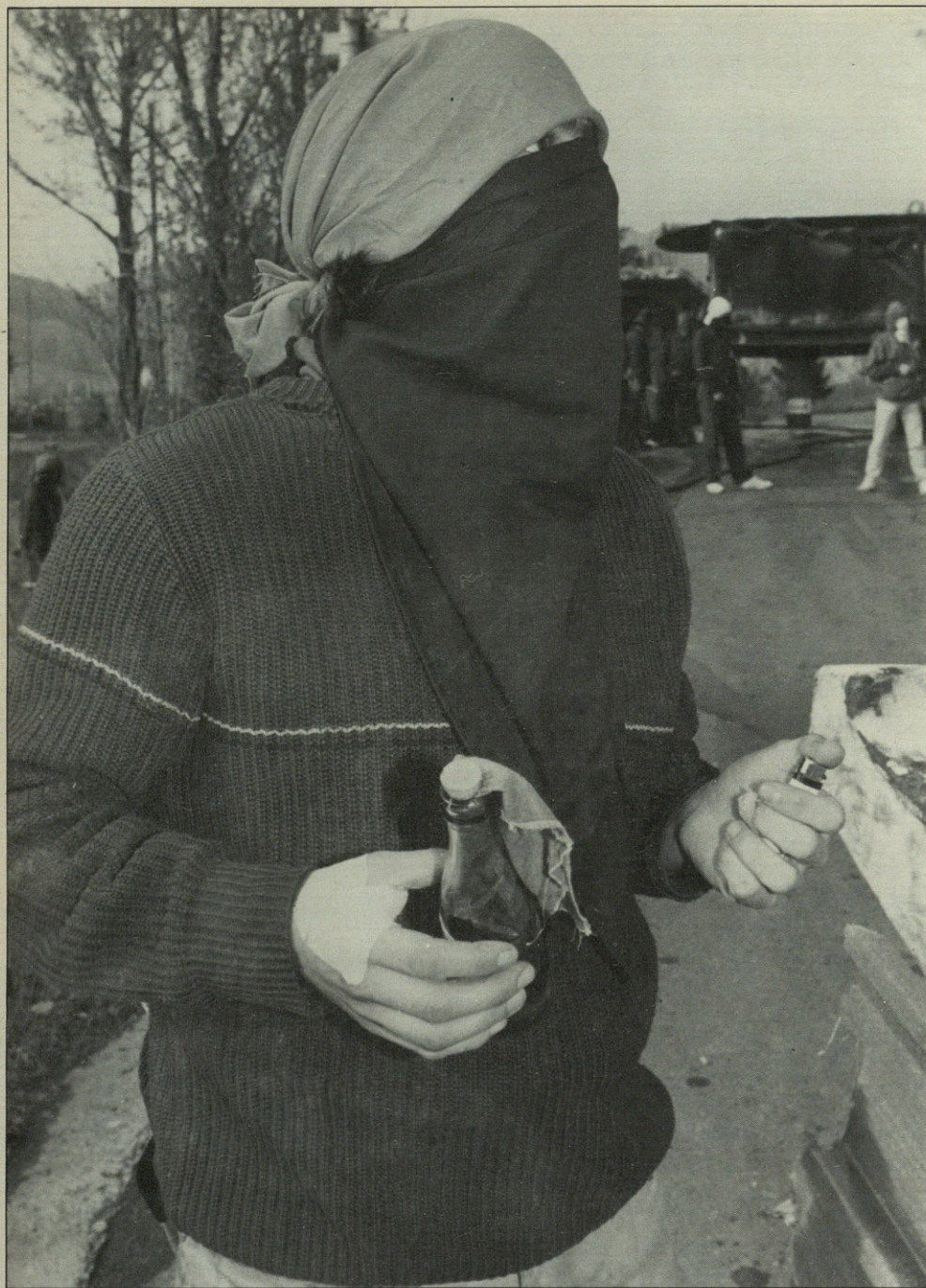
Iazko uztaila arte iraun
zuen egoerak. Sidenorren
plangintzak aurrera egin
zuen, eta Laudioko planta
hertsi egin zen. Irailaren
amaiera arte irekia ma-
tendu zen arren, uztailean
langileak hasiak ziren
Acenorrek Basaurin duen
olara lanera joaten. 210
iguru ziren, eta azken
40ak urria eta azaroan
tokialdatu ziren, Gasteiz-
ko olara. Beste 300 aurrez
jubilatua izan ziren, eta
beste 50ek baja intzenti-
batua eskatu zuten.

t'erdietako soldata kobratu,
ezta gabonetako extra ere.
Egun, 930etik 400ek beste-
rik ez dute lanik egiten en-
presan.

Eusko Jaurlaritzare n
erantzuna ultimatuma izan
zen: uztailearen lehenerako
hiru enpresa hauek sektore

Acenor enpresak 1.796
langile zituen 1982an.
Hamar urte beranduago,
itxita dago.
(Argazkia: Josu Txabarri).

Aiara bailarako langabetuen % 55 gazteak dira, eta azken urteotan sortu diren lanpostuen % 98 aldizkakoak izan dira. (Argazkia: Simal).

zein enpresa bakoitzeko planak aurkeztu beharko dituzte Industria Sailean.

Tubacexeko Krisi Enpresa Batzordeko bozeramailea den Iñaki Gallegok —LAB sindikatukoa— langileek konponbidea aurkitu ezean jasaten ari diren egoera nabarmendu digu: «900 milioi pezeta zor dizkigute langileoi, eta enpresak ekainetik ez du diru sarrerarik izan. Enpresako

zuzendaritza alde batetik, eta langileok bestetik, diru sarrerak lortzen saiatu gara, baina oraindik ez da ezer lortu. Hiru enpresa nagusiek osatutako protokoloa ere ez da gauzatu. Uztailaren 1era ez garela helduko erantzun dugu guk, enpresak mantendu abal izateko dirurik ez baitu».

Egoera ikusita, mobilizazioak egitea erabaki zuten langileek. Egun osoko gre-

ba lau egunetan, orduko grebak bi egunetan... Ertzaintzarekin enfrontamendu gogorrak... Hamasei langile zaurituta. «Egoera muturreraino joan izanaren ardura nagusia agintariena baldin bada beraz ziki —Gallegoren aburuz—, bala ere esan behar da Aiara bailarako politikariek ere ez dutela aserik egin krisia konpondu abal izateko. Inor ez da libre geratzen salaketa bonen aurrean, udaletxeetara joan garenean ez baita behar den erantzunik eman. Oposizioak ere ez du ezer egin. Inork ez du konponbiderik aurkeztu».

LABekin batera Enpresa Krisi Batzordean ordezkari gehien dituen ELA sindikatuko ordezkaria den Gonzalo Fuentes, guztiz ados dago Gallegorekin konponbideak aurkitzeko bidean. «Aiara bailarako agente sozial guztiek eta Jaurilaritzak bildu behar dute eskualdeko arazoak konpondu abal izateko. In ezinezkoa da Tubacex itxtea, baina egia da langile asko kalera joango direla. Denon artean lortu behar da langabezian geratzen ari diren guztientzako lanpostuak sortzea. Agintariek ere lagundu beharko dutenok. Birmoldaketa gauzatu behar bada, ondorengo arazoek konponbidea aurretik aurkitu behar dugu». Tubacexeko langileen asmo nagusia uztailaren 1a arte enpresa lanean mantentzea da. Jaurilaritzak iragarri du enpresaren lur sailen erosketa laguntza gisa. Sindikatuek agian iraungo dutela diote. Baina Aiara bailaran itxear dauden hamaika enpresatako langileek, iraungo al dute?

A magoia | ban

KOTOIZKO GRAFITIEN AROA

Eguraldi onarekin batera jendea bere neguko soinekoak kentzen hasia da.

Jertse lodi, euritako eta berokien azpian, hilabete luzeetan ezkutuan egon izan balira bezala, hara non agertu zaizkigun kamiseta zuriak, beltzak, kolore ugaritakoak...

Eguzkia agertzean lotsa galdu izan balute bezala.

Heldu da beraien ordua, hainbat kamiseta desberdin ikusteko aukera izango dugu.

Udazkenera arte bederen.

Ekologia, intsumisia, euskara, okupazioa, musika talderen batekiko atxikimendua... edozein arlo ukitzen dute. (Argazkia: Portillo).

hauek erabiltzeko ohitura oso hedatua dago Euskal Herrian, batez ere jende gaztearen artean. Jada, ezaguna dugu Larraitx Ibai-barriagaren kamiseta aurrealdean idatzia doan: «Espainola ni?». Bere esanetan, «nik kamiseta hau erabiltzen dut mezuarekin ados nagoelako eta, bestalde, irudia era desberdin batean egina dagoela iruditzen zaidalako».

Baina denak ez doaz ildo beretik. Jakina, zerrenda bat egitekotan hainbat arlo ezberdinetakoak aurki ditza-kegu. Hona batzuk: ekologiari buruzkoak, intsumisioaren aldekoak, arraza-

keriaren aurkakoak, gazte-txe desberdinetakoak, armadaren kontrakoak, amnistia-aren aldekoak... Mezu-rik ez dutenak ere badaude, norberaren musika talde edo abeslariaren izen eta irudiren bat dutenak, adibi-dez.

Diru iturri polita

Bakoitzak bere gustuen arabera aukeratuko ditu kamiseta hauek, eta era be-rean, edonoren gustua ase-tzeko adina aukera daudela konturatuko gara. Baldin eta kaletik goazenean pix-

kat ereparatzen badiogu, hamaika marrazki eta disei-nu desberdin ikusi ahaiz izango ditugu. Gehienak irudi edo esaldi umoretsuak izaten dituzte. Nork ez ditu ezagutzen «Soweto? Euskal Herria baino hobeto» beza-lako leloak?

Pedro Zuberogoitia gaz-tearen aburuz, «bat nator nire kamisetetako mezu-a-rekin eta, zergatik ez, este-tika bati jarraitzen diot». Beronen azken hitz hauek ere nonbait egia dira, badi-rudi azken urteotan hone-lako kamisetak erabiltzea nolabaiteko moda edo es-tetika kontua bat direla.

Hori dirudi hainbat taldek

KALERA irten eta edo-non, ehundaka aurkituko dituzu: taberna zuloetan, lagun talde batean, tren geltokian... Eguraldi onare-kin batera hasten dira kan-poratzten. Marrazki eta me-zuz apainduta. Kamiseta

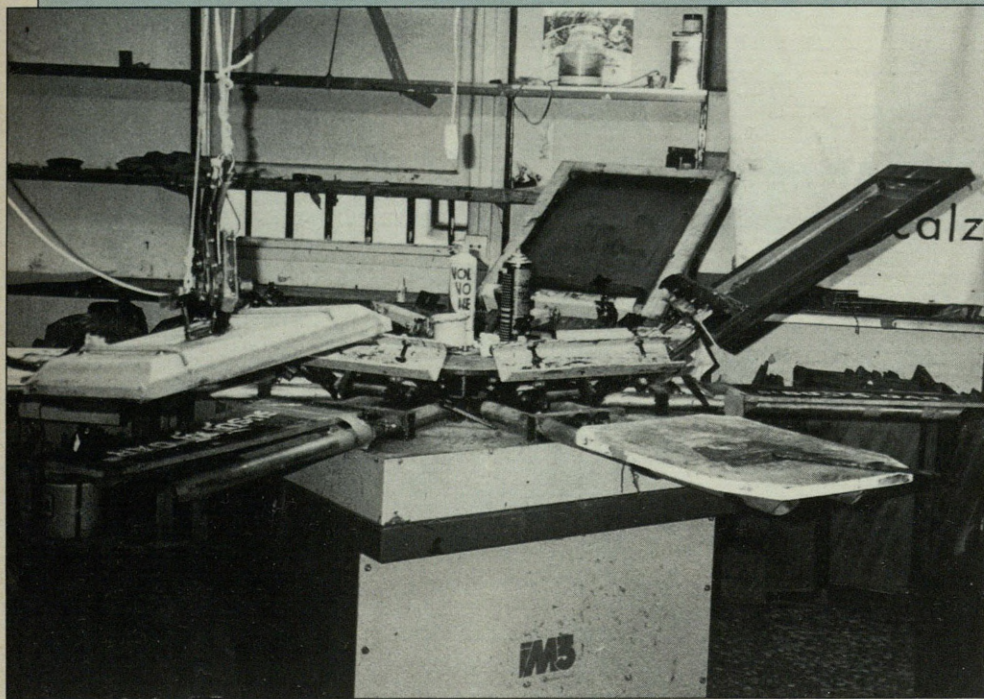
Kamiseta hauek nola egiten dira?

BILBOKO Arangoiti au-
zoan dagoen Agerigon
serigrafia tailerreko ki-
deekin hitz egin dugu ka-
misetak nola egiten dituz-
ten jakiteko. Beraien lana
zertan datzan azaldu di-
gute. Marrazkiak ezartze-
komakina bat erabiltzen
dute, sei, lau edo nahi den
beste kolore hartzen di-
tuen makina bat, alegia.
Jendeak marrazki bat
eramaten du, fotolito bat
atera eta gero fotolito ho-
rrekin plantilla bat ateraz-
ten da. Argi berezi bat-
zuek erabili eta gero, bu-
katzeko, zuzenki plantilla
kamisetan ezartzen da.
Kolore bakoitzak plantilla
bat behar du.

Lan hau etxean ere egin
daiteke, ordea. Hona he-
men bakoitzak bere ka-
miseta batean marrazki
bat egiteko jarraitu behar
duen prozesua: paper
denda espezialduetan
aurkitu daitezkeen erro-
tuladore lodikote eta mar-
go batzuek behar dira, ehu-
netarako bereziak diren
margoak, alegia. Kamise-
ta zuri bat hartu, barruan
kartoia edo antzeko zer-
bait sartu laua egon dadin,
eta gako batzuekin hega-
lak eutsi tinko gelditzeko.
Marrazkia kamisetan egin
behar da kalko-pape-
r beltz arrunt bat erabiliz,
edo margolari ona izanik
zerorrek marrazkia zuze-

nean kamisetan eginik.
Gero, ehunetarako bere-
ziak diren margo horiekin
kolorea eman marrazkiari
eta errotuladoreekin izki-
nak azpimarratu.

Beste margo mota ba-
tekin ere egin daiteke lan
bera. Badaude pintura
berezi batzuek kamisetetan
erliebedun marrazkiak
egiteko balio dutenak. Ja-
rraitu behar den prozesua
aurreko bera da, baina era
honetan egindako kami-
setei kolorea arinago joa-
ten zaiela. Orain lan hau
nola egin behar den bada-
kizu: zure, eta zure irudi-
menaren esku uzten dugu
kamiseta hori nola geldi-
tzen zaizun.

Jende gaztearen artean
hedatu da, batez ere,
serigrafiaren sukarra.
(Argazkia: Portillo).

beren aldeko apustua egin
dutela ikustean. «Napar-
theid-eko kidea den Asisko
Urmenetak zera esan digu
honi buruz: «Dudarik gabe
ezagutarazteko eta beda-
tzeko bide egoki bat dira
kamisetak eta, noski, diru
iturri ederra izaten dira.

Salmenta zuzena eta publi-
zitateaz gain, hirugarren
diru sarrera hori izaten da».

Hara eta hona bueltaka
ibili gara kamiseta desber-
din gehiago aurkitu eta ho-
rrelakoren bat soinean da-
raman pertsona zirikatze-
ko asmoz. «Zergatik daramazu

*kamiseta hori?» galdetzen
dugunetik jendeak harridu-
ra aurpegia jartzera arte ez
da denbora askorik pasa-
tzen. «Neska batek utzi di-
dalako, gustatzen zaidala-
ko eta ondo iruditzen zai-
dalako honelako kamisetak
egitea», erantzun digu Goi-
zalde Roldan lekeitiarrak
festa herrikoi batean. Aipa-
tutako jai honetan, jende-
tzaren artean, Bilboko gaz-
tetxearen aldeko kamiseta
bat daraman mutil bat ere
ikusi dugu. «Festan parte
hartu dugu eta mobido
aprobetxatuz gure istorioa,
gaztetxearena, kaleratu
dugu», esan digu. «Bilboko
gaztetxeak bizirik dirau-
batekin agurtu gaitu Jon
Aboitzek.*

Prudencio Matxinbarrena
gaztea Public Enemy musi-
ka talde ezagunaren kami-
seta barruan harro harro
aurkitu dugu. Hona hemen
bere erantzun bitxia: «Soi-
nean daramat euria ari
duelako». Kamiseta txoto-
duna zuen.

■ **«Kamiseta bat
protesta ekintza bat
izan daiteke; zure
ezadostasuna
erakus dezakezu» ●**
IKER ALTUNA

Beste adibide batzuen ar-
tean, J.A. Agirrek ez du bere
burua egozentrikotzat jo-
tzen, nahiz eta soinean da-
raman kamisetan bere iru-
dia agertu. Noizean behin
Hertzainak taldean txistua
jo izan du eta esan digunez,
«Donostian Hertzainak tal-
dearen kontzertuan ban
nintzen jotzen, eta kami-
seta bana oparitu ziguten
guztioi. Lagun baten oparia
izanik, kamisetan taldeko

Orokorrean kamiseta hauek oso kolore biziz eginak egoten dira. (Argazkia: Portillo).

ten bitartez zure ezadostasuna erakus dezakezu. Kasu honetan soldadutza egindako parodia bat litzateke, ezadostasuna erakutsi asmoz». Inigo Olabarri bertsolari ezagunak azaltzen digunez, «batez ere gustatu zitzaidalako erosi nuen, baina erabakia hartzean eragin handia izan zuen kamiseta honen bitartez azaldu nahi den mezua, euskararen aldeko mezua, alegia».

Ikusi dugunez ez dira gutxi honelako kamiseten aldeko apustua egin duten pertsonak. Armarioa kolorez betetzen duten jantzi hauek luzaroko bizitza dutela dirudi. Eguraldi ona baliatuz bakoitzak bereak atera ditzala, zeren eta berokiak eta jertse lodiak janzteko premia konturatu baino lehen etorriko zaigu eta.

Nere Portillo

leide bakoitza agertzen da aktuzio batean».

«Duela hiru urte erosi nuen kamiseta hau Rolling Stones asko gustatzen zitzaidalako —azaldu digu Patxi Birbirak—, garai ba-

tean asko eramaten nuen baina gaur egun mezetara joateko bakarrik. Beste arropa bat bezala eramaten dut, ez dauka zentzu izpiritualik ezta erromantikorik ere, kamiseta bat beste-

rik ez da». Bere lagun batek, Iker Altunak, ez du pentsatzen berak soinean daraman kamiseta hori besterik ez denik. Bere ustez, «kamiseta bat protesta ekintza bat izan daiteke. Kamiseta ba-

Iruñerriko euskaldunen zerbitzuan.

Foto&ai

ARGAZKIGINTZA ZERBITZUAK

Igentea, 2 - Urbietia, 7 - DONOSTIA

Aurki itzazu gure errebelatu zerbitzuaren abantailak. Zure argazkietan kolorerik onena lortuko duzu eta zorte pixka batez SUZUKI VITARA 1600 bat irabaz dezakezu.

SUZUKI VITARA 1600

**IRABAZI ZURE ARGAZKIEKIN
NORANAHIKO IBILGAILU BAT**

Promozioaren ezaugarriak: Errebelatzeko ekarritako erroilu bakoitzatik zenbaki bat emango dizugu SUZUKI VITARA 1600 Noranahiko ibilgailu baten zozketan parte hartzeko. Kanpaina hau 1993 ekainaren 12 an bukatuko da.

R. FAUS

NAFARROAKO ESKOLA MAPA, MUGA IKUSTEZINEN GATAZKA

Nafarroako Gobernuak eratu du dagoeneko LOGSEren ezarpena bideratuko duen tresna: Eskola mapa. LOGSEren baldintzetara egokitzeke hamar urteko epea izan arren, Nafarroako agintariak lehenak izan dira mota honetako mapa eratzen. Historian zehar ezarri diren mapa eta muga guztiekin gertatzen den antzera, bertan egitasmoak, irizpideak... biltzen dira eta, nola ez, gatazkak.

NAFARROAKO Gobernuak osatutako irakas-kuntzaren erreformarako irizpideen arabera aurkeztu diren Eskola Mapa honek Na-

farroako ikastetxeen planifikazioa zehazten du. Joan den urriaren hasieran aurkeztu ziren Nafarroako Parlamentuan Maparen erake-

tan erabili diren irizpide nagusiak. Ondoren, urriaren 5ean, Hezkuntza Batzorde Gorenak, CCOOk, STEE-EILASEk, irakasleek, ikas-tolek eta Gurasoen Federakundearen ordezkariak irizpide hauek aztertu zituzten, zuzenketak egiteko asmoz. Aldaketak hitz teknikoan aldetik baino ez ziren onartu.

Urriaren 25ean, proiektua Hezkuntza Batzordean aurkeztu zen, baina Jesus Sainz de Murietak, STEE-EILASEk Batzordean duen ordezkariak, salatu duen arabera, «irakurri baino ez zuten

egin, eta ez ziguten hitz egiteko aukerarik eman, bi eguneko epea eman ziguten zuzenketak aurkezteko. Gainera, bileran irizpideak baino ez ziren eztabaidatu, gainontzekoa teknikoak zela argudiatuz».

Parlamentuan egin beharreko maparen zehaztapenaren aurkezpena atzeratu egin zen, eta otsailaren 21 arte ez zen Parlamentutik pasatu. Gaur egun, eta Parlamentuan onartua izan dadin, Euskararen Lege berria atera zain dago.

Nafarroan lehenak

Nafarroako Administrazioa izan da ikastetxe publikoen planifikazioa kaleratu duen lehenak, horregatik ere eztabaidak hemen hasi dira lehenik. Baina, «mapa baten kalitatea, adituek dakitenaren arabera behintzat, ez da neurtzen burutzen erabili den abiaduraren arabera, diseinatutako leerroengatik baizik», esan digu Victor Morenok, Arturo Campion ikastetxeko zuzendariak.

Hezkuntza Batzorde Gorenak, 16 urte arteko irakas-kuntza toki orotan ziurtatu

Gehiengoz erdaldunak diren eskualdeetako haurrek beste udalerri batzuetara joan beharko dute euskarazko ikasketak egitera. Bianakoak dira argazkikoak.

HERRI ESKOLA ETA IKASTOLEN BANAKETA

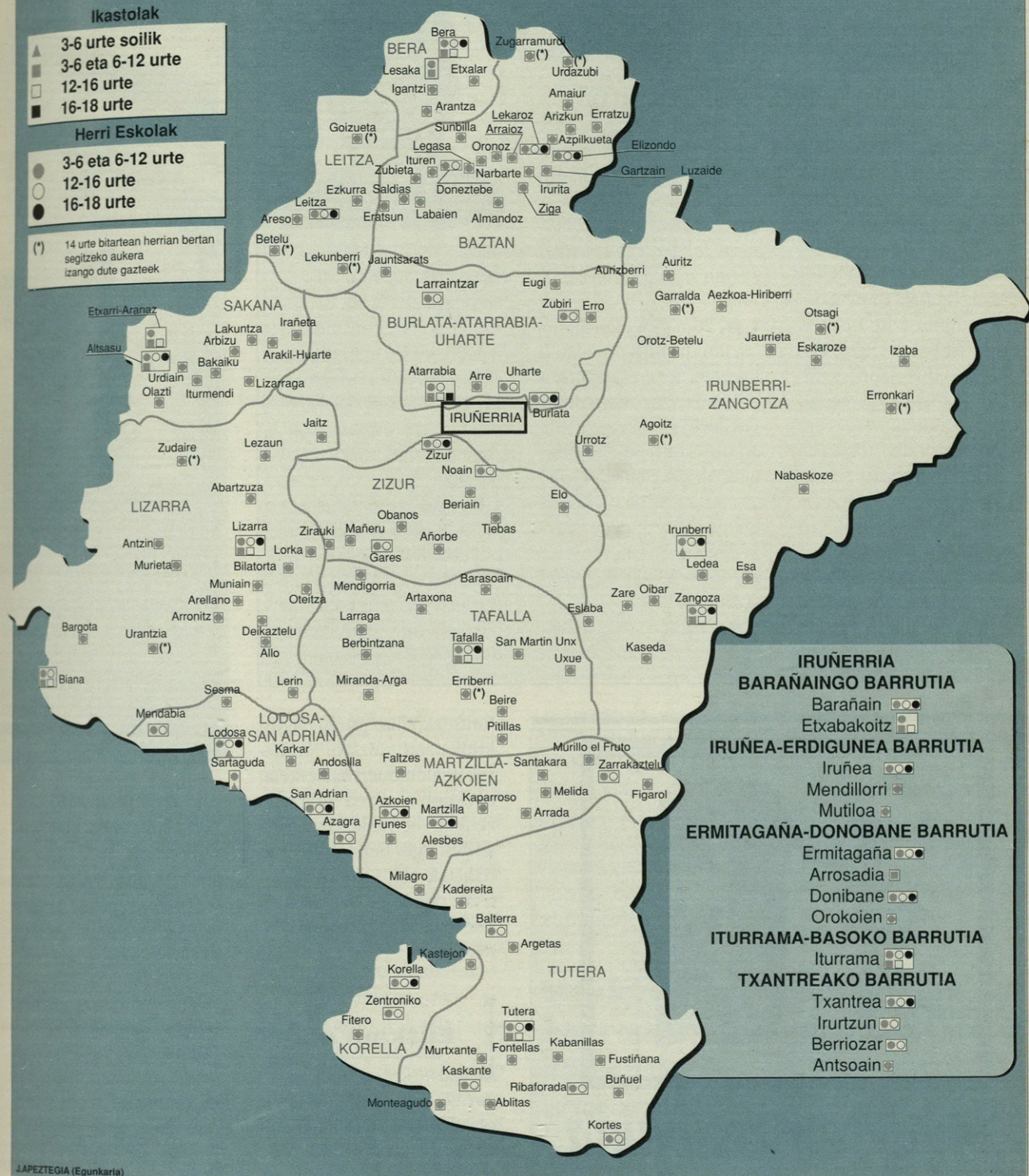
Ikastolak

- ▲ 3-6 urte soilik
- 3-6 eta 6-12 urte
- 12-16 urte
- 16-18 urte

Herri Eskolak

- 3-6 eta 6-12 urte
- 12-16 urte
- 16-18 urte

(*) 14 urte bitartean herrian bertan segitzeko aukera izango dute gazteak

J.APEZTEGIA (Egunkaria)

nahi izateaz gain, zenbait irizpide jarraitu ditu Maparen sorreran; hala nola, malgutasuna, dagoenarekin aurrera egitea, sor daitezkeen desberdintasunak —hots, toki aldaketengatik—, orekatzen saiatzea, eta elebitasuna.

Abiapuntu orokor hauez gain, zehazki hezkuntzari dagozkionak ere erabili dira: irakaskuntza bereganatu erraza izatea edota ikasle bakoitzaren behar eta ahalmenenak begiztatzea. Azken irizpide honek kritika gogorak jaso ditu. Sainz de

Murietarena adibide dugu: «Baliabide honek bi ikasgela mota bideratuko ditu, bat ikasle azkarrenentzat eta bestea atzean gelditzen direnentzat».

Aurkezpenari eta jarraitu diren irizpideei egindako kritikez gain, Eskola Mapari

Nafarroako Eskola Mapa.
Bertan agertzen diren datuek argitzen dute non eta zein adinetaraino ikas daitezkeen euskaraz.

lñaki Biain, Sortzen plataformako ordezkaria «Gobernua bakarrik geratu da eta aldatu beharrean dago»

ARGIA. Noiz sortu zen Sortzen eta zein talde bateratzen ditu?

IÑAKI BIAIN. Plataforma 1992aren hasieran sortu zen, EAEn, Euskal Eskola Publikoaren aldeko mugimendu bezala. Nafarroan ere hasi zen mugimendua, baina gehigarri bat zuen hemengo mugimenduak, lege eta administrazio arloetan egoera ezberdinak zirela ikusita. Nolabaiteko autonomia zeukan proiektu bat garatzea pentsatu genuen, baina beti EAEkoek zuten helburu berarekin. LAB, STEE-EILAS, ikasle eta irakasleek osatzen

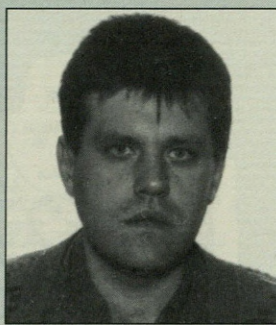
dute Sortzen, eta azken bi hilabeteotan gurasoak ere gehitu egin zaizkie.

A. Zein da plataformak Eskola Mapari aurkeztzen diozuen alternatiba?

I.B. Hiru puntutan laburbiltzen da gure proiektua: haur eta lehen hezkuntza euskaraz auzo eta herri guztietan ziurtatzea; 12 eta 16 urte bitartekoena herri eta bailara guztietan; eta, 16 eta 18 urte bitartekoena gutxienez eskualde guztietan ziurtatzea.

A. Zure ustez, Mapa aldatuko al da?

I.B. Dagoeneko egin dira aldaketa batzuk. Baina

arazoa da zein neurritako aldaketak izango diren. Gobernua bakarrik geratu da. Jendearekin, neurri batean, jokatu egin du, eta aldatu beharrean dago.

A. Ba al dago proiektuaren atzean irizpide politikorik, LABek salatu duen bezala?

I.B. Gure ustez, argi eta garbi ikusten da egitasmo politiko hori. Zertan? Eskola Mapa osatzean azaldutako euskararekiko bazterkerian eta agertu duen jokaera klasistan.

34garren zenbakia
KALEAN!!!

Herrietako kronikak
biltzen hasi gara

124 Posta kutxa / ORDIZIA ☎ 88 96 12

funtsezko hiru puntu nagusi kritikatzan zaizkie: euskarak jasaten duen bazterketa, hezkuntza zikloa osatzeko zenbait herritako haur eta gaztek egin beharreko eraldaketak eta, azkenik, ikastetxe pribatuek sarea *beren kabuz* osatu ahal izango dutela.

Euskara nora?

Euskal Eskola Publikoa aldarrikatzen duen Sortzen plataformak agiri baten bitartez plazaratu ditu bere kritikak. Eta agiri honen sinatzaileen artean HB, EA, EE, IU, EUE, Batzarre, PNV, ELA, LAB, STEE-EILAS, IA, Herrikoa (Gurasoen Federakundea), AEK, IKA, Ikastolen Federazioa eta abar luze bat daude.

Sinatzaileek argudiatzen dutenez, Eskola Mapak ez

du azaltzen egungo Euskararen Foru Legea Vascuence aldatzeko borondaterik. Gainera, irizpide orokorren barnean elebitasuna aipatu arren, Nafarroako LABeko irakaskuntzarako ordezkaria den Joxean Azpirozek salatu duenaren arabera, «mapak ikastetxe publikoen banaketa egitean argi uzten duen auzi bakarra zera da, zeintzuk izango diren erdaldun butsak, hau da, Geredukoak —gehienak—, eta zeintzuk elebidunak. Horretarako, gaur egungo Ley del Vascuencek ezartzen duen hizkuntz lurraldetasun zatiketa oinarritzat hartu da».

Ereduak dagoen eskarian muzin egiten dio. Bai irakaskuntza publikoan, bai pribatuan: Iruñerrian D

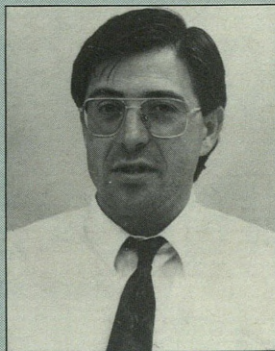

Argazkian, Lesakako ikastola. Herri honetako haurrek, Eskola Maparen arabera, hamasei urte betetzearan Iruñerria hurbildu beharko dute ikasketak jarraitzeko.

Andres Jimenez, Nafarroako Gobernuko Irakaskuntza Saileko teknikaria «Argi geratu behar du gu ez garela saiatu sektore bat kaltetzen»

ARGIA. Zergatik ez zaie irakaskuntza publikoko sektoreei Mapa berri-kusteko epe zabalagorik eman?

A. JIMENEZ. Guztien iritzia entzun ziren, eta beraiek beren oniritzia eman zuten. Ulgarria da Hezkuntza Batzorde Gorenko sektore batzuk Maparekin ados ez egotea, baina gehiengoak onartu egin zuen. Alternatibak ere aurkeztu ziren, eta guztiak aztertu. Ni neure aritu nintzen hamar edo hamabi egunetan zehar zenbait alternatiba aztertzen. Alternatibak aurkezteko bi egun besterik ez zituztela izan esan da hortik, baina hori gezurra da.

A. Ez al zaizu iruditzen euskara baztertuta geratu dela mapa bonetan?

A.G. Ez dut uste. Gainera, aspektu teknikoan aldetik kontuan hartu ditugun irizpideak hauek izan dira: biztanlegoa, mugikortasuna, eta ahalmen fisikoa. Beste alde batetik, Euskararen Legea dago.

Berritzez dagoenez, Mapa zain dago. Ezin dena egin zera da, planifikazio bat egin, kontuan hartu gabe gero Euskararen Legeak planifikazio hori hauts dezakeela. Argi geratu behar du gu ez garela saiatu sektore bat kaltetzen.

A. Prest al zaudete aldatzeko egiteko?

A.G. Noski. Mapa, askori kontrakoa iruditu arren, ez da egitura hertsia. Dagoen eskariari erantzun bat ematea bilatzen duen planifikazio bat besterik ez da. Horregatik, planteatzen diren baldintzak beste batzuk baldin badira, erantzun teknikoa bestelakoa izango da.

aldaketa gehienak euskaldunentzat izango direla: Aezkoa, Erronkari, Luzaide eta inguruko bailaretatik Iruñera joan beharko dute euskaraz ikastera, hango biztanleen eskasia izanik azaldutako argudioa. Beran edota Elizondon, bien bitartean, oso haur gutxirekin erdarazko ereduak ikasgelak mantentzen dira.

Euskararen bazterketa honi aurre egiteko, Nafarroako ikastetxe guztietan D eredu irekitzea eskatu dute CC OO-ek, gurasoen elkarteak eta Sortzen-ek.

Gobernuak erabilitako irizpideen arabera, populazio txikiarekin justifikatzen dira trasladoak, baina erdarazko kasuetan ez da berdina gertatzen. Hor dago lehen aipaturiko adibidea. «Sakabanatze geografikoarekin» —esan du Victor Morenok—, ikasle askok lau

ikastetxetik igaro behar izanen dute».

Nafarroako Udal eta Kontzejuen Federakuntza-koak ere kexu agertu dira. Zentronikon, adibidez, joan den otsailean UPNko zinegotziek bertan behera utzi zituzten beren postuak,

tatu du Santiago Arellanok, Nafarroako Hezkuntza zuzendari orokorrak: «Nafarroa da irakaskuntza publikoan gehien inbertitzen duen elkarte autonomoa, 1992ko datuen arabera».

Une honetan plangintza guztia Euskararen Lege be-

«Sakabanatze geografikoa dela eta ikasle askok lau ikastetxetik igaro behar izanen dute» ●

VICTOR MORENO

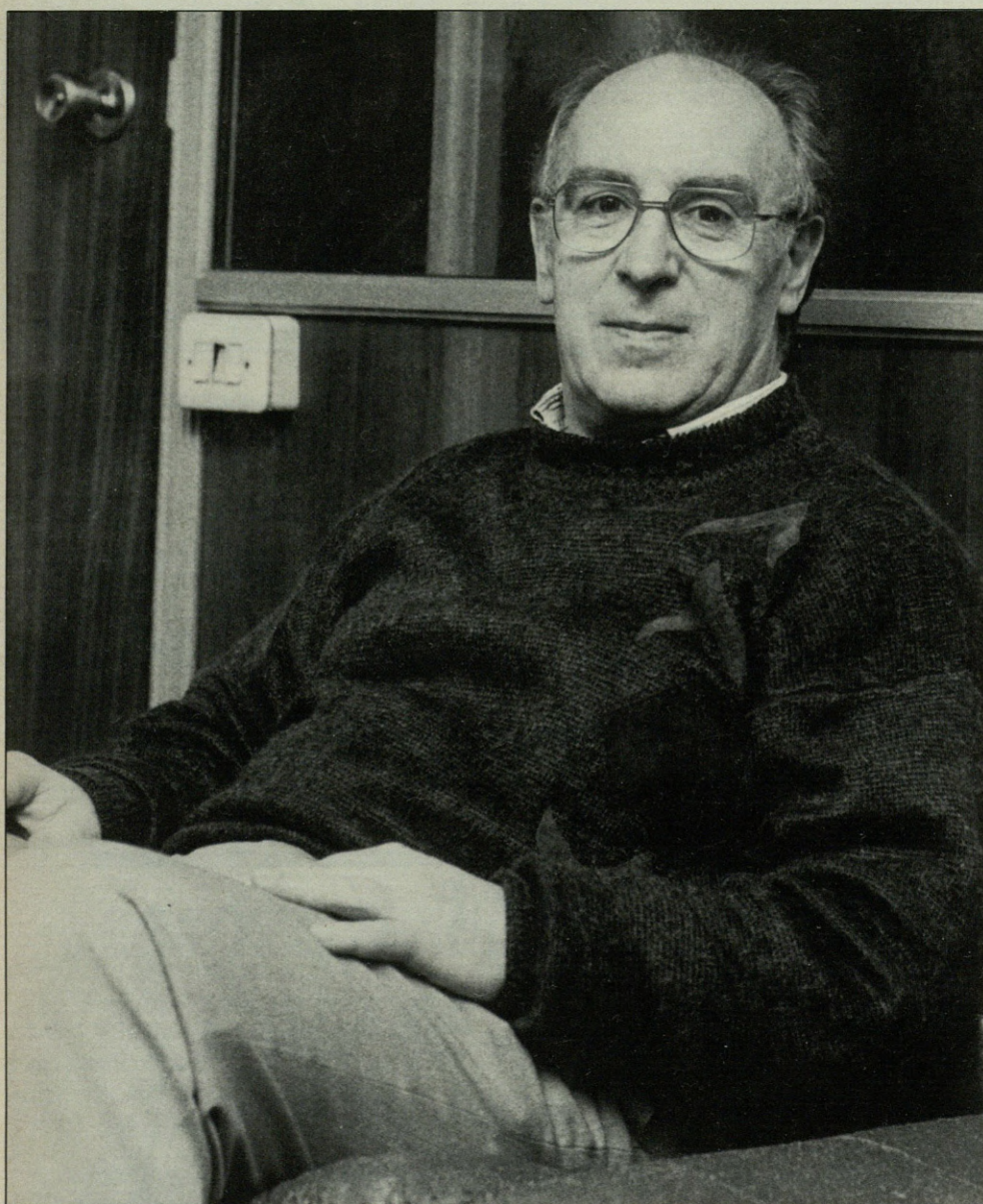
Gobernuak ez zituelako bete bere egitasmoak. Herri honetan bertan Markotegiri, Hezkuntza kontseilariari, eraso egin zioten.

STEE-EILASetik Gobernuak sare pribatuari ematen diru kopurua gehiegizkoa dela salatu dute, baina salaketa hau berehala ezez-

riaren zain dago. Hala ere, kritikak Nafarroako Gobernuan dagoen UPN beraren barneko sektore batzuetatik ere sortu baitira. Erantzuna Gobernuaren esku dago.

Ixiar Rozas
Ander Usabiaga

«Gorrotoak ahaztu behar dira, elkarlanerako garaia da eta»

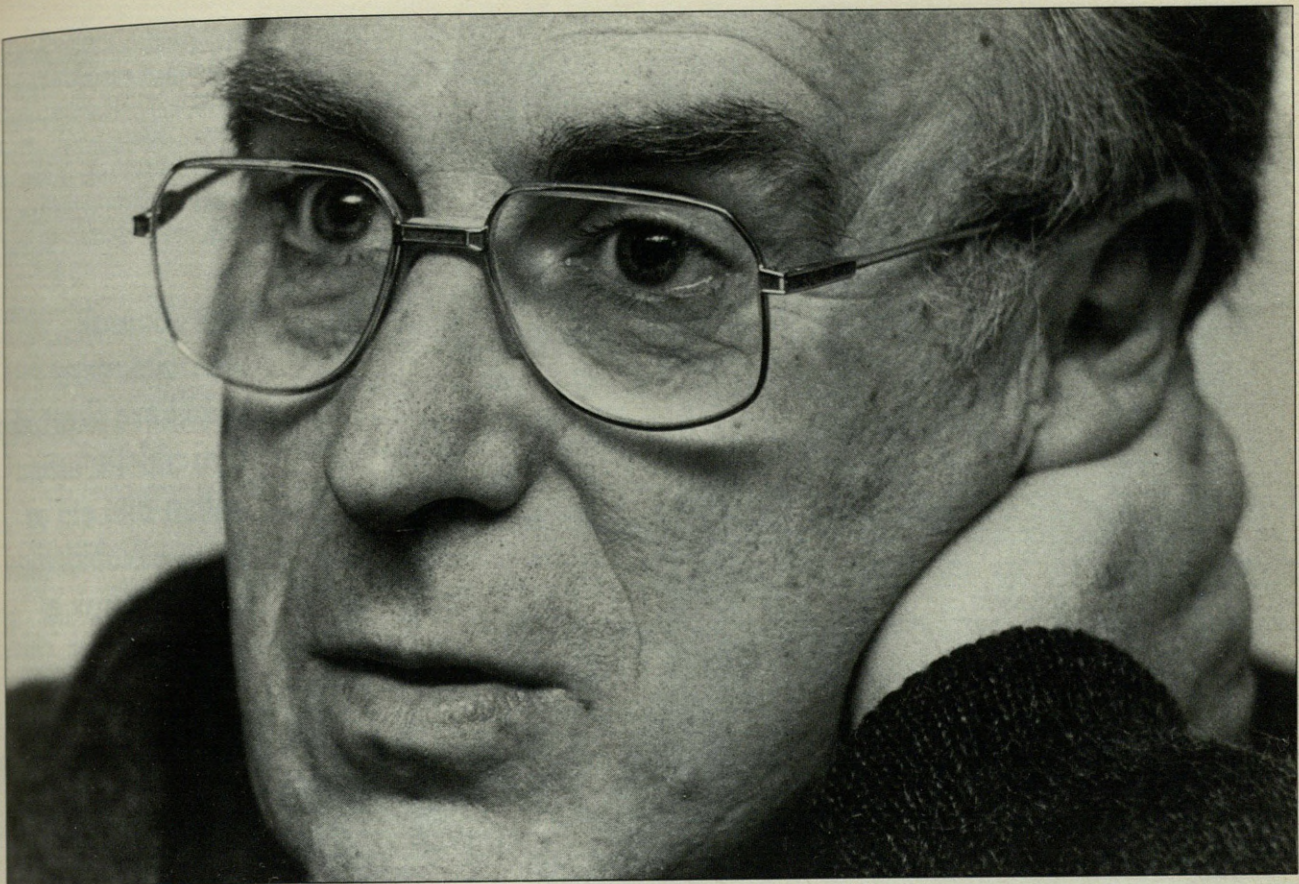

Euskal kazetarien dekanoa kontsideratua, gaur egun «Deia»-n batipat iritzi artikulua idazten ditu, baina badu atzetik historiari. Izan ere, «Zeruko Argia»-n urte mordo eman zituen artikulista eta editorialista moduan. Askotan gertatu izan zaio bere artikuluetan polemika ugari sortzea euskal munduarekin, ikastola mundua, egunkaria bera.

ARGIA. Zer iritzi duzu «Euskaldunon Egunkaria», berri aldizkariak eta erdal egunkarietan euskarazko gehigarrien bidez gauregun eman den euskal prentsaren gorakadaz?

MIKEL ATXAGA. Ugaltze handia eman da Francoren garaian zazpi

«Euskaldunon Egunkaria» sortu zenean, nik 1982an pentsatu nuena bezalakoa zela konturatu nintzen».

«Zeharo harrituta geratu nintzen Gipuzkoatik lehen izena nirea zela ikusi nuenean; pozik nago euskararen bidez horretaraino ezaguna izatea iristeagatik».

baino ez ginenetik. «Egin»ek eta «Deia»k ekarri zuten lehen hedapena eta profesionaltzea, nahiz eta euskara ez duten asko erabili. Baina aldizkari asko desagertu egin dira eta bakarrik ARGIAk eta «Jakin»ek jarraitu ahal izan dute.

A. Zu «Zeruko Argia»-ko editorialista izan zinen bainbat urtetan. Orain bamaika bat urte utzi zenuela, nola ikusten duzu gaur egun ARGIAren bilakaera?

M.A. Aldaketa handia egin zuen frankismoaren bukaeran. Poliki-poliki bere bidea aurkitu du eta astekari egozia bihurtu da. Nik beti eraman dut bihotzean, nahiz eta zenbait garaitan beste erabatekoa izatea nahiago izan.

A. Pil-pilean zegoen beharra euskal egunkaria sor-

tzearena ere bazen. Bi proiektu izan ziren eta bakarra gauzatu da. Hala ere, erakunde publikoen aldetik boikoteatu egin zen eta ez zaio ez dirulaguntzarik ematen ez publizitatea ezartzen. Zein iritzi duzu egungo egoeraz?

M.A. Beste herrietan ez bezala, Jaurlaritzak irratia eta telebistetan jarri zituen ahalginak. 1982an egunkari baten beharraz jabetu eta zerbait egiten hasi ote zitekeen begiratzen hasi nintzen. Horren zatiturik geunden horretan ezinezkoa zirudiela egunkari ba-

karra egiterik zegoenik. Baina bakarra baino gehiago ezin zen izan. «Euskaldunon Egunkaria» sortu zenean nik 1982an pentsatu nuena bezalakoa dela konturatu nintzen. Jose Ramon Belokik beste bidea aukeratu nahi bazuen ere, nik uste dut garai hartan gai gizona denok proiektu batean elkartzeko. Bigarren arazoa Gaur egun egunkari bat kalean dago eta txukun ari da lanean. Beraz, dirulaguntza eskaini behar zaio.

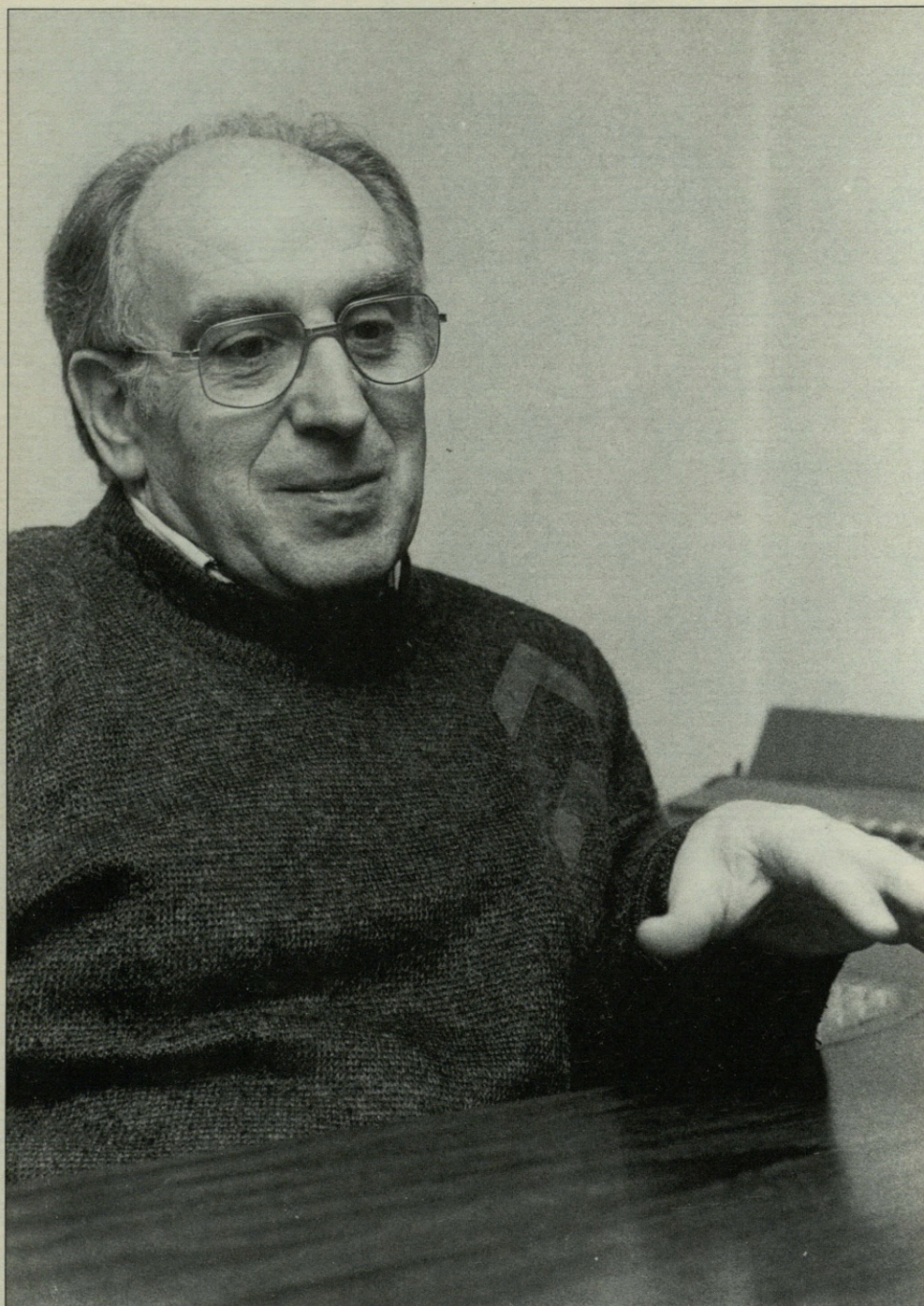
A. Egunkaria pairatzen ari da aspaldidanik ARGIA eta

beste batzuk ezagutzen zuten bazterketa egoera.

M.A. Jaurlaritzaren sailetan publizitatea eskatu eta ez ematea ez da nire ustez onargarria. Ohizko bideak erabiliz eman beharko litzateke laguntza hori, eta iristen ez denean, Legebiltzarrean hitzarmen berezien bidez eman beharko dira, akordio batera iritsiz. Ezinezkoa da langile talde bati horren gutxi ordaindiz mantendu ahal izatea. Errespeta bat merezi dute borondatezko langileak direlako. Eta zergatik behar dute izan «Egunkaria»-n borondatezko eta ez telebistan eta ikastolan? Akordioak iritsi egin behar du egoera normaltzeko.

A. Euskal Eskola Publikoaren Legea errealitate da jadanik. Zein iritzi duzu au-

■ «Gaur egun izandako zaputzak ahaztu egin behar dira, egunkari bat kalean dago eta txukun ari da lanean; beraz, dirulaguntza eskaini behar zaio» ●

«Ikastolek inoiz baino autonomia gutxiago dute Federazioatik; norberak banan-banan azertu beharko luke bere egoera»

keratu den ereduaz eta izan diren istiluez?

M.A. Betidanik izan naiz ikastolako kidea, baita garai batean Ikastolen Federazioa ere. Eskola Publikoa arrunt euskaldundu da eta ez da lehengoa bezalakoa. Beraz, bi sare publiko izanez gero, bi komunitate bereiz-

ten jarraituko dugu. Nik Etxenikeren garaian EIKE legeak proposatzen zuen irtenbidea onartzea hobere-na zela esan nuen, baina ez zitzaidan jaramonik egin.

A. Arazoa ez ote dator Hezkuntza Saila PSOEn esku borren erraz jartzea-

gatik?

M.A. Gobernukideen artean sailak banatzean negoziazioa izaten da. Zer eman PSOeri? Barne Saila eta Hazienda ezta pentsatu ere; Hezkuntza horiek bezain inportantea da, baina istilutsua eta erre egiten du. Gobernu hirukoitza osatzen

den garaian EAJko zenbait sektoretan nahigabe handia sortzen du Hezkuntza Saila EAren esku uzteak. PSOE eta EAJ artean eginga izateko Euskal Eskola Publikoaren Legea nahiko ona iruditzen

■ «Buesak ikastolak sare publikora ekartzeko diru aldetik estutu egiten ditu eta ez dago eskubiderik horretarako» ●

zait niri. Ziur nago abertza- leen gobernuan neurri ho- netako legerik egiten ez zi- rela ausartuko. PSOE opos- zioan dela horrelako legerik ez dago ateratzerik.

A. EAJ eta ikastolen artean negoziaketak daude orain- dik.

M.A. Niri ikaragarri kos- tatu zait ikastolei beren sare bat ez eskaintzea, baina gaur egun beste erremediorik ez dago ezin baitaitezke egon bi sare publiko. Nik uste dut ikastola mordoska batek publikora joko duela.

A. Ikastolen Federazioaren aldetik ere kritikatuak izan dira zure adierazpenak, euren ustez, EAJren lerroa- rekin bat egiten dutelako.

M.A. Nik bereizi egiten du- tut ikastolak eta Federazioa. Azken honek bere tokia bi- latu beharko duela uste dut, baina ez nago desagertze- ren alde. Indartsu dago une honetan pauso serio batzuk eman behar direlako. Baina bere tokitik kanpo dagoe- lakoan nago. Federazioak informazioa ematen du, bai- na behetik ez dute jarraipen- nik. Federazioak erabaki as- ko hartzen ditu behean eta

baki horien transzendentzia ezagutzen ez delarik. Ikas-
tolek inoiz baino autonomia
gutxiago dute federaziotik.
Jarrera txarra da. Ikastolek
banan-banan ondo aztertu
beharko lukete zer komeni
zaien. Eta federazioak gor-
putz handiegia hartu du.

Ikastola multzo handi
batek ez du zergatik mugitu
behar egungo egoeratik eta
publikora jo nahi badu, ezin
dena da ito. Buesak publi-
kora ekartzeko diru aldetik
estutu egiten ditu eta ez da-
go eskubiderik horretarako.

EAJ eta ikastolen arteko
negoziaketa egin beharreko
aukera lasai egiteko buru-
tzen ari da. Eta aurrera be-
gira, gutxienez, orain duten
laguntza eskaini behar zaie.

A. Zu betidanik izan zara
politikariaren etsai, ikuspegi
sektarioa dutelako, baina
ESEIn hasi zinenetik eta EE-
rekin zinegotzi, orain ekai-
naren 6ko Senaturako Gi-
puzkoako lehen hautagaia
EAJrekin izateraino, beti
ibili zara politikari. Nola
azaldu bilakaera politiko
hori?

M.A. ESEIn sartu nintzen

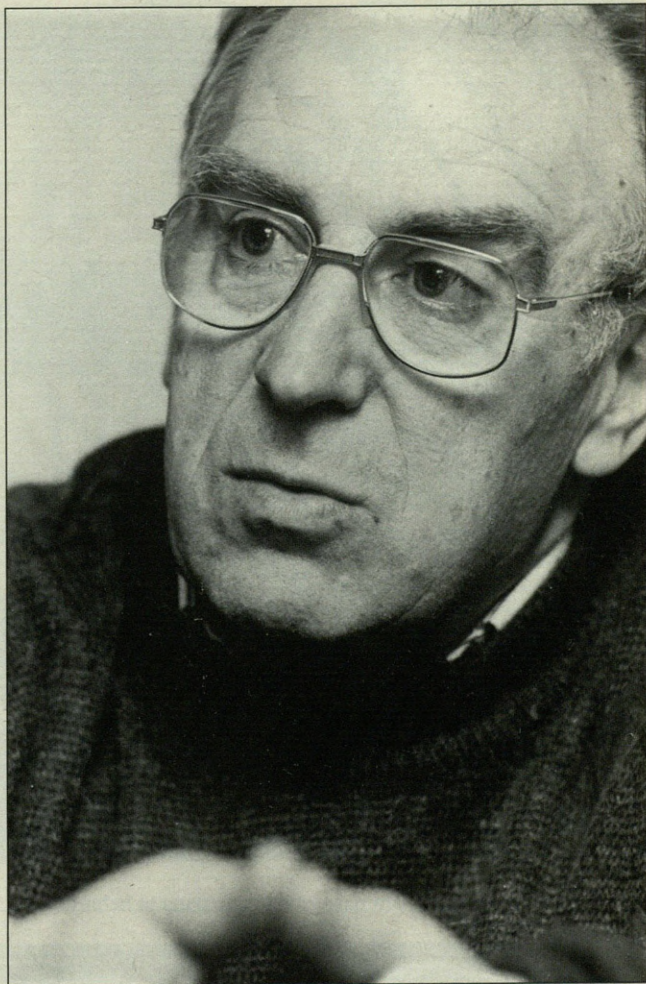

politikagintzan, laguntzera
bakarrik, pentsatzen bai-
nuen beharrezkoa zela ez-
ker aldeko alderdiren bat.
Gero EEko zerrendetan in-
dependente bezala sartzeko
eskatu eta hala egin nuen.
Geroztik ez nuen politikan
ezertxo ere egiteko asmorik,
baina EAJ zatitzen hasi ze-
nean Euskal Herrirako txar-
ra izango zela eta, 1986an
berriro hasi nintzen. Lagun-
tzen aritu naiz urte guzti
hauetan.

A. Nola animatu zinen ize-
na ematen? Zer dela eta bo-
rrenbeste urte igaro eta gero
politikagintza aktiboan
parte hartzen hasi?

M.A. Barruko zerrendeta-
rako nire izena eman dut, eta
hautagaiak aukeratu aurre-
ko zerrendetan egotzia
izango nintzela uste nuen.
Zeharo harrituta geratu
nintzen Gipuzkoatik lehen
izena nirea zela ikusi nue-
nean. Pozik nago euskara-
ren bidez —bakarrik eus-
karaz idatziz— neurri ho-
rretaraino ezaguna izatera
iristeagatik. Baina ez dut
inoiz bizi alderdi bat beste
askok bezala, ez lehen eta ez
orain. Bestalde, errazena da
politikari ezetz esatea.

A. Madrilera joanik, zer
ekar dezake handik politi-

«Federazioak erabaki asko hartzen ditu, behean erabaki horien
transzendentzia ezagutzen ez delarik».

gagintzak, zer egingo duzu
kazetari lanarekin?

M.A. Utzi egin beharko
diot artikulua idazteari.
Hauteskundeei dagokienez,

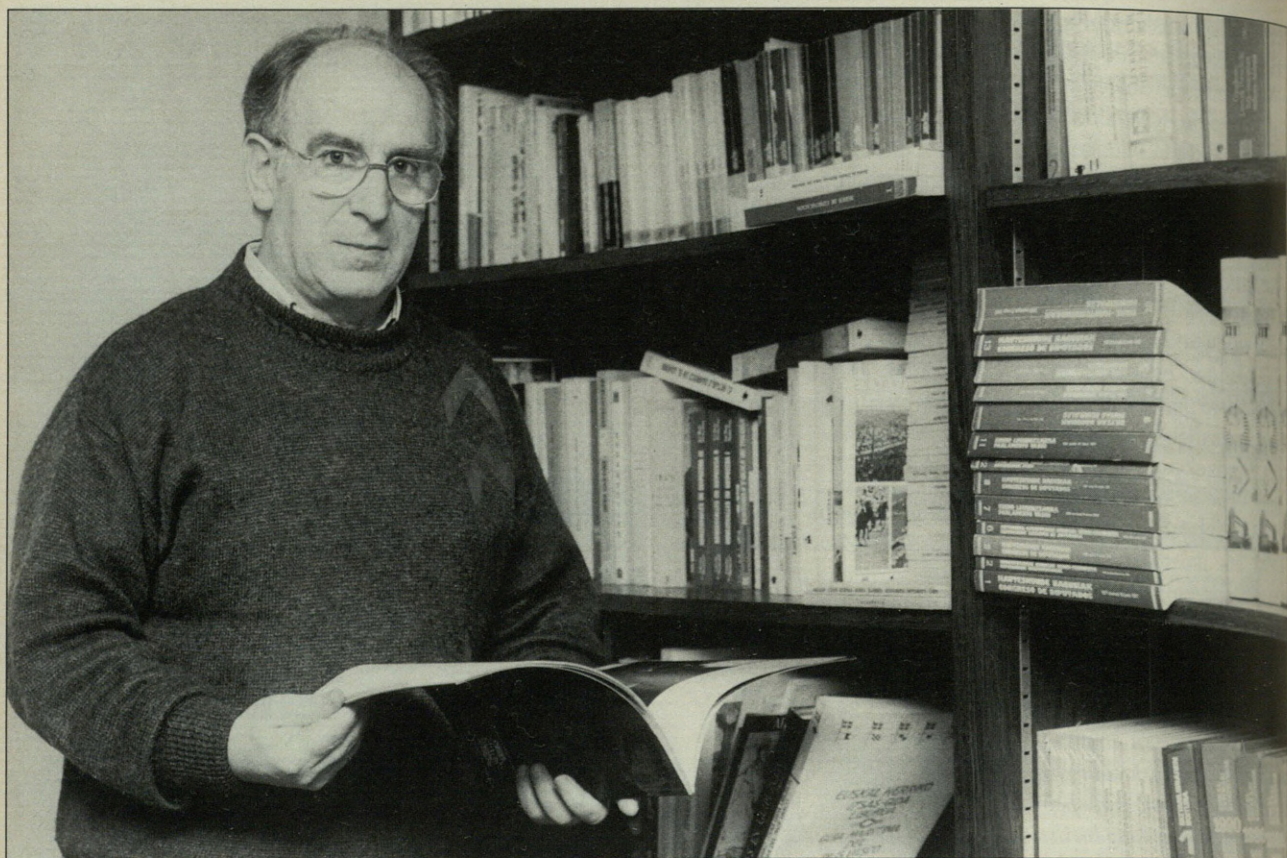
oraingo hauteskundeak ga-
rrantzitsuak dira eta inork ez
du gehiengo absolutua
izango. Beraz, PSOEek eta
PPk gobernatu nahi badute,
guregana jo beharko dute.
PSOErekin baldin bada,
hango eta hemengo nego-
ziazioak berraztertu behar-
ko dira. PPrekin bada, Au-
tonomi Elkarteak hitzarme-
na kolokan geldituko da.
Une egokia da hau gure es-
kaerak egiteko. Ez dut uste
EAJ gobernukide izango
denik, Legealdiko hitzar-
mena egingo dela baizik.

Hitzarmen batek bidera-
tuko luke PSOEek hemen di-
tuen eginkizunak betetzera:
industrigintzan, egituretan...
Madriletik, berriaz, falta diren
transferentziak. Badirudi,

NORTASUN AGIRIA

Urrietarra sortzez, Usurbilgo Udarregi eta
Lasarteko Landaberri ikastolen
sortzaileetariko bat ● Apaiz izana,
Usurbilen, ezkondua da gaur egun ●
Artikulu bilduma argitaratu berria du,

«Deia»n argitaraturikoetatik aukeratuak, «Deiadarrak» izenekoa ●
Euskarazko kazetarien dekanotzat kontsideratua ● 1968an sortu
zen euskara batuaren ereduari kritika gogorrak egin zizkion, orain
guztiz onartua badu ere

«PSOEk eta PPK gobernatu nahi badute guregana jo beharko dute. PSOEekin baldin bada, hango eta hemengo negoziazioak berraztertu beharko dira».

orain arteko elkarlanagatik PSOEekin PPrekin baino errazagoa izan daitekeela; gainera ez dago oso garbi noraino iristen den sozialisten ezkerzaletasuna. PPn Francoren garaikoak ere badaude oraindik... Azken finean, zeinek zer eskaintzen duen izango da erabakitzeke irizpidea.

A. *Eusko Jaurlaritzan igeritzen da enfrentamenturik Hizkuntz Politikarako Idazkaritza Nagusia eta Kultura Sailaren artean. Zer iritzi duzu bonetaz?*

M.A. Mari Karmenek euskal mundua du ardura eta Kultura Sailak ez du bakarrik euskal kulturaren gainean jardun behar. Mari Karmenen ustez euskara aurrera ateratzeko denon artean egin beharko dugu lan. Arregi, proiektu handietan

sartu eta diru guztia amaitu zaio. Soluzioa bilera gehiagoregitea da eta Euskal Herriako kultur egitasmo bat gehiago eta denon artean eztabaidatua izatea. Joseba Arregik, bilerak egiteko orduan, beste garaian borroka izandako jendearekin elkartu beharra du eta... ez

besterik ez. Oinarrizko irizpidetan adostasuna bilatu behar da.

A. *Alderdiak egiten al du alde batera edo bestera?*

M.A. Josebak beste harremanak ditu, alderdi mailan eta buruekin, gobernuki-deekin... Mari Karmen oso

ten dira?

M.A. Alderdian diskusioa izan da kultur alorreko egitasmoarako eztabaidak zabala behar duen, Herri Batasunaren ingurukoak ere onartuz ala ez. Euskararen munduan lanean ari diren guztiak bakartu behar al dira? Ez al da garaia elkarrekin lanean aritzeko? Baina alderdian eztabaida hori badago, noraino negoziatu daitekeen. Nire ustez gorrotoak ahaztu behar dira, elkarlanerako garaia da eta. Hurbilpen bat ematen ari da eta beste garaiko istiluak ahazten ari dira. Baina borroka armatua dagoen bitartean, beti egongo da mesfidantza bat, eta ezin emango dizut dirua nire aurka egingo baduzu.

«Mari Karmen Garmendia oso onartua da alderdian, gero beste gauza da jaramonik egingo dioten sailetan eta bestetan» ●

da erraza. Egitasmo batean elkartuz gero, beste garai bateko ezinikusiak eta gorrotoak ahaztu egingo dira. Eta bidea Arregik berak jarri beharko luke. Baina nik ez dut uste enfrentamentua dagoenik, euskalgintzari buruz irizpide ezberdinak,

onartua da alderdian, gero beste gauza da jaramonik egingo dioten sailetan eta besteetan. Alderdia behintzat ez dago zatitua.

A. *Abaleginak bateratzeko proposamenak, euskal kultura bultzatzeko nola ikus-*

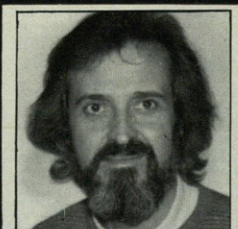
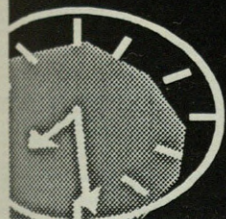
Ritxi Lizartza

OM 1224
FM 99'8

ENTZUN!

20.30 - 21.00

MUGAZ GAIN

**Txema
Auzmendi**

BISEKTOR

OM 1.224 DONOSTIA

LOIOLA FM 99'8

**Radio
POPULAR**

**HERRI
Irratia**

G I P U Z K O A

Bide estu eta meharretan zehar

BIDE guztietan aurki daiteke alda-parik. Haren ondorengo zelaia eta hasi eta bukatu hamaika bihurgune. Bide zuzena metafora biribila baino ez da, autopista ikusgarrienak ere gaindi ez dezakeena. Euskal Herriko bide guztiak Europara begira jarri diren honetan, abiadura handiagoetara moldatuko garela iragarri zaigu. Metafora traketsagoa, hauxe. Politika, gizarte eta kulturaren bideetaz ari naiz, noski. Hauetan stopa nonahi. Autodeterminazioa: stop. Krisia, langabezia: stop. Euskara: stop. Insumisioaren kasuā, etxetik epaitegiatarā eta handik espetxerakoa duzu 'zuzenena'. Krisiak jota bazaude, enplegu bulegorakoa. Euskara kaltetua de-

la baderizkiozu jo ezazu...

Bideak bide, euskararen errepeidea oraindik osatzeke. Hamargarren kilometroan moztuta aurki ditzakezu hainbat oinarritzko eskubide, gainera. Hori bai, gorritik berdera aldatzeko joerarik erakusten ez duten semaforotan itota pasatutako pasadizuak, ez zaizkizu —zaizkigu— batere *atse-gingarriak* eta *betegarriak* gertatzen. Azkenaldian kasu, epaitegira eraman dute, bide seinaleak zuzen jarraitu arren, Dimako alkatea. Edo Arartekoaren bulegoetara, bihurgune honek bestelako aukerarik ez baitu erakusten, euskararen auzia. Bi kasuotan, lege 'handiek' ireki beharreko errepeideak ixtera egin dute. Inoiz

ezagutu gabeko bi bideetako aukerak —hizkuntzaren abiadura areagotzeko beharrezkoa— ukatu eta daukagun bide bakarrean trabak —daukagun errepeide erdian agertzen diren zuloak direla—, hainbat kasutan, handituz.

EUSKAL Autonomia Elkarteko legeriak, euskararen alorrean, arautu dituen bide seinaleak errespetatu daitezela eskatu duen Dimako alkateari, «ustezko koakzio delitua» leporatu diote, Espainiako Justizia Ministerioak berriki bidalitako funtzionarioak erdalduna ez onartzeagatik (Arratia bailarako biztanleen % 98 euskalduna da. Orain artean, Arratiako Udalen

Euskal Herriko Unibertsitateak antolatu dituen Udako 12. Ikastaroak aurkeztu zituzten joan den astean. Uztailaren 2tik irailaren 10era bitartean, 49 ikastaro eta mintegik osatuko dute aurtengo egitasmoa, Ekonomia, Zuzenbidea, Gizarte Zientziak, Euskal Sortzaileak (Unamuno eta Zubiriri zuzenduak), Hezkuntza, Historia, Informazio Zientziak, Linguistika eta Literatura, Psikologia, Medikuntza eta Elikadura, Musika, Arkitektura eta Atzerriarrentzako Hizkuntzak sailetan banaturik. 455 irakasle izango dira bertan, eta 5.000 ikasle inguru. Goirienak, bera buru izango duen Udako Ikastaroen Fundazio Patronatoa iragarri zuen aurkezpenean. Argazkian, iazko inaugurazio ofizialeko ekitaldia.

Mankomunitatean bake epaitegian aritutako idazkaria euskalduna zen). Xabier Etxeberria akusatua papelean eta funtzionaria kaltetutzat agertzen duen pasarte honek, Madrilera zuzenean garamatzen Nacional-1 errepede bazterreko herri honen patua dakargu burura.

Izan ere, errepede honen bazterrean, Arratia bailarari lege zor zaizkion oinarritzko eskubideak baliogabetzen direnean edo Arartekoak jasotako azken kexuen artean, euskara edozein erakunderen aurrean erabiltzeko eskubidea murrizten denean, ikasteko laguntzarik ez dagoenean, hezkuntza nahi den eredu aukeatzea ezinezkoa denean, «Euskaldu-

**— Euskararen bideska
mehar eta estua gurea.
Are estuagoa Nafarroan.
Ipar Euskal Herriari
dagokionean,
iraganezinezkoa
gertatzen dena ●**

non Egunkaria-ri publizitate ofiziala ukatzen zaionean... kaltetua euskararen bidean aurki daiteke, ez bestean.

Bideska mehar eta estua gurea. Are estuagoa Nafarroan. Ipar Euskal Herriari dagokionean, iraganezinezkoa. Eta euskararen auzia, konpontzeko bidean baino konpontzeke. Bien bitartean, kaltetuaren larrutan. Bilbotik Baionara, ondotik 140 kilometroko abiaduraz, ziztu batean, pasatzen diren auto azkarren martxa, inondik ere, berdindu ezinean. Azeleragailua barruraino sakatzen duten horiek ikusita, euskararen autoari motorea berotzen zaiola. Madril eta Pariseko «mekaniko nagusien» eskutan...

J.J. Petrikorena

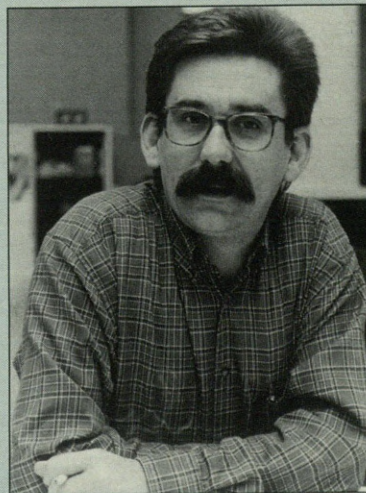
S O R T A R A

Elizaren hizkuntza

BALIO sinbolikoak balio handiak dira, edo izan litezke, baina ez ukatu horixe besterik ez direla, sinbolikoak, sinbolo hutsak. Egiak berriz, nahiz eta Fernandorenak izan, direna direlako eta ahaztu behar ez ditugulako, esan dezadan balio funtsezkoak horixe direla, funtsezkoak. Funtsa da hitza. Eta irudipena dut, joan den askoan, balio funtsezkoek gain hartzen diegula balio sinbolikoekin.

HAR ditzagun politikoak. Ohizkoaren ohizkoz eta esanaren esanaz badirudi ezinbestekotzat jotzen dugula hauek euskaraz jakitea, funtsezkotzat. Jakitea aski izango dute gure asebeharrak betetzeko nahiz eta egunon esateko bada ere beti itzultzailea erabiliko duten. Erdaldun batek adinako tratu txarra emango diote euskarari baina gudan eragingo duen higuina, eragiten badu, askoz ere tikiagoa izango da. Garbi uste dut dagoela zer den funtsezkoa eta zer sinbolikoa. Beraz, bere burua engainatzen duenak berak jakingo du zergatik egiten duen.

Antzeko zerbait uste dut gertatzen ari zaigula elizaren esparruan, mila arraioatik mugarik ez duen esparru horretan. Euskal Herrira datozen denboratan etorri behar duten gotzai berriak direla eta parrokiario zenbaitek jartzen dituen baldintzak datozkit gogora. Euskal Herriko gotzaiek euskaraz jakitea nahi eta ezkoa dela diote.

RAMON ETXEZARRETA

PERTSONALKI gotzairik ez dugula behar pentsatzen duenetakoa naiz, baina itsua ere ez naiz eta uste dut badakidala neurtzen gotzaiek duten gizarte eragina eta eragin horrek euskara indartzeko izan dezakeen betekizuna ere. Baina harritzen nauena zera da, euskara garrantzitsuagoa izatea aukeraketan sufragio unibertsala baino, eliztaren parte hartze zuzeneko bera baino. Eta gehiago harritzen nau oraindik politika munduan eta gizarte zibilean zenbait exijentzia intransigente planteatzen duen zenbaitek, besteren begiko edozein hauts kilometrotara ikusten duen hoietako edonork, demokrazian barrena pauso erdirik eman dela behin eta berriz ukatzen duen hoietako edozeinek, bere eskubideak ahaztea eta horren gainetik euskara exijitzea gotzaiei.

Euskaraz jakin, jakingo dute agian, zorioneko beraz, baina, gizartean zer egin behar dugun, nola portatu behar dugun eta hain gustokoa duten lekzioak eman, ez, hori ez dute nerekin egingo. Gainera behin eta berriro botako diet aurpegiara.

Yolanda Arrietak idazketa tailerrak eratu nahi ditu

Literaturaren laborategian

Eremu asko landu dituen idazlea da Yolanda Arrieta etxebarritarra, eta lantze horren ondorioz fruituak ere jaso ditu. Baporea Haur Literatura saria eta Donostia Hiriko antzerki saileko bigarren saria, bestek beste. Hala ere, ez da horrekin konformatzen, eta bide berriak urratu nahian dabil, guretzat oraindik ezezagun xamarrek diren esparruetan barneratuz. Bere egitasmo eta iritzien berri ematen digu erreportaia honetan.

ANTZERKI munduan eman zituen bere lehen urratsak Yolandak, Etxebarriko antzerki taldearekin. Antzerkiari zor dio jaso duen azken saria ere, Donostia Hiriko Antzerki Saileko bigarren saria alegia. Hala ere, alor hori erdi utzita dauka gaur egun; iaz hartu zuen antzezlan gehiago ez idaztearen erabakia, eta berak argitu digunez, ez du damu erabaki hori hartu izana: *«Gauza gehiegi egiten nituen, eta horietako batean zentratzea hobe nuela ikusi nuen»*.

Gaur egun ipuin eta kontakizunetara bideratuak daude bere ahaleginak. Hala ere, antzerkiaren esperientzia positiboa izan dela dio. Gainera, esperientzia hori oso lagungarri gerta dakioke buruan daukan egitasmoa gauzatzeko. Baina... zein da bada egitasmo hori? *«Tira, idazketa tailerrak eratu nahi nituz-*

ke. Hau da, esparru batzuk landu berauetan gazteek idatzi eta idatzitakoa komunean jarri abal izan dezaten».

Literatur tailerrena gure

artean oraindik gutxi landutako eremua izanagatik, Etxebarriko idazleak izan du jada harremanik mundu horrekin. Durangoko Azokan aritu zen estreinekoz,

antolatzaileek eskainitako aukeraz baliatuz. Berarentzat frogatzea bat izan zela aitortu digu, eta antolatzaileei tailerrak zer ziren erakustearaino gain umeei literatura ulertzeko perspektiba berria eskaini nahi zela. Zumaian ere esperientzia hori errepikatzeke parada ukan zuen, baina denbora mugatu batez hemen ere.

Bere asmoak urrutirago doaz ordea: tailer horiek kultur etxe edota liburutegien batean egin nahi lituz-

Hausnarketarako hiru puntu

EUSKAL literaturaz hitz egiten hastean, batez ere hiru bide indartu beharra dauka etxebarritar honek. Zeintzuk dira bide horiek? Lehenengoa eta elementalena, euskaraz idaztea. *«Bakoitza gehien gustatzen zaion alorrean saia dadila, poeten, eleberrigileen eta ez dakit zer gehiagoren beharra dagoen kontuan izan gabe»*. Eta idatzi, guztientzat idatzi behar da, ez bakarrik lagunentzat, gero idatzitako hori beste hizkuntzetara itzuliz gero guztiek uler dezaten. Hori da hain zuzen ere indartu beharreko bigarren bidea: idatzitakoa itzultzea. Eta azkenik, *«idatzitakoari bizia eman behar genioke, produktuak mugiaraziz. Eskoletara, liburutegietara eta antzerako tokietara banatu»*.

Baina ez da hor amaitzen Yolandaren

apustua, ezen hirugarren puntu horretan sakontzeko proposamena luzatu baitugu: bere aburuz, Euskal Herrian argitaldaria ofizialek ateratako produktuak baino ez dira mugiarazten, edizio garestiak alegia. Baina era horretan jende asko argitaratu ezinik gelditzen da. *«Zergatik ez bultzatu argitalpen alternatiboak?»*. Ez omen da diru asko behar; estalki batzuk jarri, gustu apur batez hornitu eta edizio horiek ere mugiarazi. Gainera, *«beharbada liburaren irudi akademizista deusezteko bide bat izan daiteke. Gu ere denboretara egokitu behar gara, eta egun jendea ez dago prest ebundaka orrialdeko liburukote ponpoxoak irakurtzeko. Bide interesgarria dela uste dut. Beste berrialde batzuetan egiten badute, guk zergatik ez?»*.

ke, kurtsoak balira bezala antolatuz. Hau da, urrian hasi eta ekain aldean amaitu, asteen behin edo birritan emanez klaseak.

Askotan hitz egin izan da idazlearen bakardade latzari buruz; bere asmoa ia kontu hori desmitifikatzea den galdetu diogu Yolandari. *«Idaztea bakarrik egin beharreko zeregina da, irakurri ere bakarka egiten delako. Baina horrek ez du esan nahi bide posible bakarra hori denik»*. Aukera berria eskaintzea du helburu, taldean ere idatz daitekeela frogatuz. Argi dauka era horretan ez dutela maisulanik idatziko, baina ez da hori bere asmoa ere. Jendeari hasiera erraztu nahi lioke, literaturarekiko zaletasuna piztu, eta ziur dago helburu hori lortzeko proposatzen duena baliagarria dela.

Bide berrien beharra

■ Eskal Idazleen Elkartek antolaturiko kanpainari esker zenbait ikastetxetak o haurrekin harremanetan jartzeko aukera eduki du Yolanda. Ikasleek literatura maiz «El Libro del Buen Amor» eta «La Celestina»-rekin kide izan ohi dute, eta ikastetxeetara egitako bisitek ea estereotipo hori aldatzeko balio izan duten galdetu diogu. *«Bai, zalantzarik gabe. Literatura akademizismoak joa dago. Horren ondorioz gauzak bere senetik atera dira, mitoa sortu da. Idazlea zarela badiozu extralurtarra bazina legez begiratzen zaituzte. Hori bai, sariren bat irabaziz gero mila lekutik jasotzen dituzu zorionak»*. Ez omen dago normaltasunik, eta hori beti

Idazleek idatzitakoa banatzeari ezinbestekoa deritzo Yolanda Arrietak.

literaturaren kalterako eida.

Proposamenez gainezka dago Yolanda. Bere ustez, artearen alor bakoitza bakoitza dago besteengandik, eta horrek ez luke horrela izan behar: *«Bakoitza bere munduan zarratzen da, eta, idazleen kasuan bebintzat, askotan gauza*

berdinari bueltak eta bueltak ematen ibiltzen gara, eta hori itogarria da». Beste diziplinekiko hurbilpen baten beharra dakusa. Izan ere, alor desberdinak lantzen dituzten artistekin bat egitera heldu omen da inoiz, forma desberdina izan arren esanahia berdina delako.

Erakusteko zerbait izan

beharrean, denon artean egin eta ondo pasatzea helburu izango luketen muntaiak eratzea proposatzen du. Nola gauzatu hau? *«Auzo mailan garatzeko kontua da, eta kultur etxe eta liburutegiak baliabide egoikiak izan daitezke»*.

Aitor Zuberogoitia

«Maitasunez ba ote...» da Jojo eta Ramuntxoren disko berria

Kantuaren zuhaitz hostotsuan aurki daitezkeen maitasun fruituak

Argitaratu berri da «Maitasunez ba ote...» Jojo eta Ramuntxo bikotearen bigarren diskoa. Orain dela hiru urte argitaratu zen diskoaren bide berari jarraituz, maitasuna da lan berrian jorratu duten gai nagusia. Jojo Bordagarai eta Ramuntxo Carreren artean konposatu dituzte piezak eta bi kantariek esan diguten bezala, beraiekin batera aritzen diren musikarien laguntzaz burutu dute grabaketa prozesu osoa.

LEHENENGO lana plazaratu zutenetik hiru urte pasatu direnean argitaratu da «Maitasunez ba ote...» Jojo eta Ramuntxo bikotearen disko berria. Grabaketa Niko Etxarten estudioan burutu ondoren, Elkar etxearen estudioetan egin zituzten nahasketak duela urtebetetik hona beraiekin aritzen diren Jean Noel Lasalote (akordeoia eta teklatuak), Mathieu Haranburu (baxua) eta Dominika Barrix (bateria) musikarien laguntzaz.

Jojo eta Ramuntxoren artean konposatu dituzte lanean agertzen diren hamabi kantuak, eta musika aldetik aurrekoaren segida da «Maitasunez ba ote...». Ramuntxo Carrerek azaldu digun bezala: «*Estilo bera landu du, baina nabitaez musi-*

kari berriekin eginga dugu eta, adibidez, bateria baten sartzeak beste eboluzio bat ekarri du gure musikan». Bere ustez, folk klasikoa da jorratzen duten estiloa, «*euskal musika tradizionalaren arloan bazi izan gara eta horretan segitu dugu*».

Hitzetan amodioa da gai nagusia, baina badira gertakari batzuei lotuta dauden zenbait testu —Josu Muguruzaren hilketa eta gero egin zuten «Josuri kantua» esate

baterako—, baita eguneroko bizitza islatzen duten beste hainbat idazlan ere. Xalbadorren bertso zahar batzuk kantatzen dituzte pieza batean, Enriette Airen poema bat beste batean, eta gainerako hamar doinuuen testuak Jojo idatzi ditu.

Lehenengo lana eta berriaren arteko ezberdintasun bat erritmoa da, azken honetan bateria erabili baitute oinarri gisa; baina Ramuntxok azpimarratu duenez beste bat da berrikuntza nagusia: «*Lehen diskoan gure kantu guztiak pentsatuak izan ziren bi abots eta gitarra batekin jotzeko, eta hasieran borrela aritzen ginen zuzenean*». Konponketak Niko Etxarten laguntzarekin egin zituzten. «*Kantuen forma sinplea zen*

eta geroztik gebituak izan ziren musika tresnak».

«Maitasunez ba ote...» lanean, aldiz, beraiekin aritzen den taldearekin batera jorratu asmoz sortu dituzte piezak, hau da, bateria, baxua eta akordeoiaz jotzeko egokiak izan zitezen, eta konponketak taldearen laguntzaz egin dituzte.

Musikarien nortasuna

alde egitura da ardatza. Talde osoaren lana. Hori da Jojo Bordagarai esan diguna: «*Nik eta Ramuntxok egin genituen melodiak eta musikari bakoitzak ukan du askatasuna bere lan zatiaren egiteko armonizazioaren aldetik. Utzi nahi izan diegu beren nortasunaren agertzeko abaila*».

Hiru urteko tarte dago lehenengo diskoa eta berriaren artean. Aurrekoa argitaratu ondoren muntatu zuten taldea eta hasi ziren kantu berriak idazten eta lana elkarrekin antolatzen.

■ «Euskal musika tradizionalaren arloan hazi izan gara eta horretan segitzen dugu» ●
RAMUNT XO

Talde osoak egin duen lanaren emaitza da «Maitasunez ba ote...», Jojo eta Ramuntxok plazaratu duten bigarren diskoa.

Orain dela urtebete hasi ziren «Maitasunez ba ote...» grabatzen, eta asteburuetan jarduteko aukera bakarrik izan dutenez pasatu dute hainbeste denbora grabaketa bukatzeko.

Denbora gutxian, Erramun Martikorena eta Jojo eta Ramuntxoren diskoak, kantua protagonista duten bi lan argitaratu dira. Kantua indarrean dagoela seinale. Azken aldian kantari berriak sortu dira eta Ramuntxoren aburuz gorantz doa estilo hau: «Nabikeria hori gorantz ari da, ikusiz ere kantu txapelketak zer arrakasta duen. Hilabete honetan izan da Haur Kantu Txapelketa, Zuberorain ehun bat haurrek parte hartu dute, eta Lapurdiko txapelketan ere haur pila batek parte hartuko dute.

Uste dut kantuarien nabikeria beti hor dela».

Kantaldi asko antolatzen dira urtean zehar Ipar Euskal Herrian, udako festetan

zaizkielako aski interesatzen. Nik ezagutzen ditut zerbait ekartzerik ahal luketen kantu testu eta musika idazle batzuk». Dena

■ «Iparralde honetan badira zerbait ekartzerik ahal luketen eta aukerarik ez duten kantu testu eta musika idazle batzuk» ●

JOJO

gehienbat, baita kantariak parte hartzen duten afari eta beste hainbat ekitaldi ere. «Iparralde honetan badira kantari eta talde batzuk beren errepertorioa moldatzen ari direnak, eta nabi bailukete agertu, baina batzuek ezin dute agertu paradarik ematen ez dietelako edo jende batzuei ez

den, kantua bizirik dagoela dio ziurtasunez Jojok: «Bada bizi bat. Kantu Txapelketan agertzen dira kantari batzuk zinez bikainak, eta hauetako batzuk berdin kantu egile bilakatzen ahal dira».

Diskoaren aurkezpena egin ondoren, Hego Euskal herrian ere egingo dute

kantaldirik. «Egia da lehen diskoa plazaratu zenean ukan genituela kantaldi batzuk Hegoaldean, eta nahiz eta maiz ez ibili erregulariki izaten gara bertan», aipatu digu Ramuntxok. Bikote honen musikak harrera ona izaten du Hego Euskal Herriko entzuleen aldetik: «Guk ikusten ditugunak pozik daude. Etor-tzen badira da gure musika maitatzen dutelako». Beren estiloak badu loturarik kantu tradizionalarekin, «eta horrek esan nabi du jende belduak gure musika konprenitzen ahal duela. Gainera, gure musikak badu beste itxura bat, modernoagoa beharbada, eta gazte zenbaitzuk hori segitzen dute rocketik aparte».

Joxi Goikoetxea

Jose Luis Zumeta eta Vicente Ameztoik egungo pintura aztertu dute

Pinturaren kolore kontrajarriak

Lanean ari zirela Irurako tailerrean harrapatu ditugu Vicente Ameztoi eta Jose Luis Zumeta pintoreak. Elkarrizketa egiteko eskatu eta segituan hasi zaizkigu pintura eta artearen gaineko kontuez. Abangoardia, koadroarekiko jarrera, gizartearekiko jarrera, teknika berrien erabilpena, zentzu estetikoa eta abar luzea hizpide izan dute elkarrizketa oparoan. Gaurko artearen diagnostikoa eta pinturarako bide berriak aldarrikatzera ere ausartu zaizkigu.

ARGIA. Azken hamarkadetan pintura eskolen panorama asko aldatu da, ezta?

JOSE LUIS ZUMETA.

Lehen, pintura bilaketa pertsonalagoa zen, ikasketa itxiagoa. Modu akademiko batez pintatzen erakusten zuten neurrian oso zaila zen aktuala izatea. Balore tradizional batzuk ikasi eta gero askatasuna mugatua gelditzen zen... Gaur egun ere, berria izatea oso zaila da.

VICENTE AMEZTOI.

Oraindik gelditzen dira libre moduan dabilzan gazteak; Arteleku inguruan biltzen dira gehienbat. Hala ere, egia da, gero eta autodidakta

gutxiago gelditzen dira.

ARGIA. Zeri erantzuten dio pinturak oinarrian?

J.L. ZUMETA.

Teoria asko daude... baina funtsean, beste hainbat faktoreren artean, komunikatzeko beharra dagoela esango nuke. Geroago, alderdi historikoak, kontzeptuala k edota materialen batean oinarritutako kontzeptu estetikoan bilaketa ere egon daiteke.

V. AMEZTOI.

Nire kasuan, badago ikaragarri markatu ninduen gauza bat, asko erakartzen ninduen: ni bakarrik egon nintekeen lan bat burutu ahal izatea,

inori ezer galdetu beharrik izango ez nukeena eta inorenagan agindu beharko ez nukeena.

J.L. ZUMETA.

Hasieran inultso bat da. Eguneroko jardunean ofizioa reafirmatzen joaten zara eta bidea egiten. Geroago pintatzeko erabaki konszientea dator, beste edozein ofizio aukeratzeko bezala. Nire kasuan, bohemiak ere era-

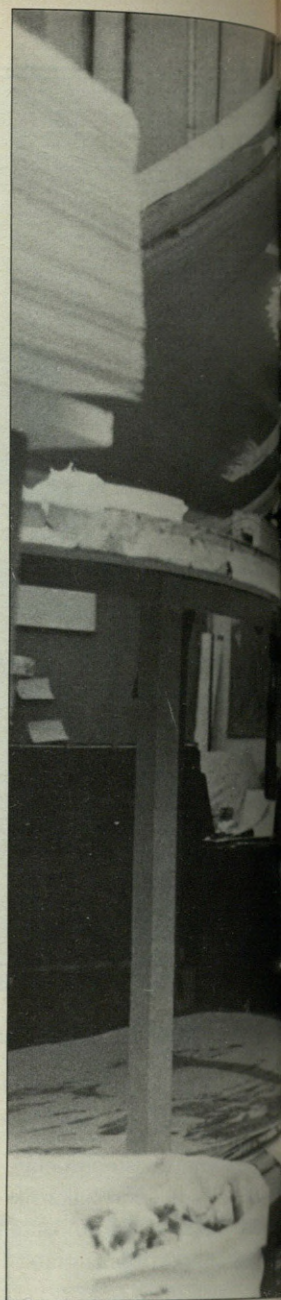
kartzen ninduen eta idealizatu egiten duzu...

ARGIA. Non gelditzen da zentzu estetikoa?

J.L. ZUMETA. Dena da estetika, oso kontzeptu zabal da. Badago izan ohi den gustu onarekiko estetika aldarrikatzen duen jendea.

■ «Normalean nondik joko duzun aurretik asmatzea oso zaila izaten da, koadroa egin ahala egituratuz doa» ●

JOSE LUIS ZUMETA

Hala ere, neronek aspektu bitalagoa nahiago dut. Pintatzerakoan, oinarrian emozioen eraginez mugitzen zara, eta ez duzu pentsatzen koadro bat estetiko den ala ez.

V. AMEZTOI. Artearen historiaren barruan «estetika»-ren esanahia kolokan gelditu da, eta era askotara interpretatu da. Leize handi bat da; areago gaur egun, inongo joerarik ez dela jarraitzen esan daitekeen.

ARGIA. Zein da orduan

pinturari gaur egungo gizartearen aitortzen diozuen funtzioa?

V. AMEZTOI. Irudiaren adierazpen poetikoa dela esango nuke, oso modu pertsonal batez egin. Bestalde, estetikaren kontzeptua bera eralda dezake, eta berrikuntzarik ekarri. Eta hori egunerokoan egin behar du.

J.L. ZUMETA. Era askotako eraginak izan ditu oso korrante konkretuen bidez: surrealistak, expressionistak... denek ekarri dute zer bait.

ARGIA. Koadro konkretu bat pintatzean zein izaten da obizko jarrera? Eta noiz izaten da bukaera?

V. AMEZTOI. Gauza konkretu batzuetan arreta handiagoa jartzen da; geroago antolatzen joaten dira eta koadroari forma ematen. Prozesu mental bat da. Azken batean, norbere asunto obsesiboak izaten dira, irudi bat joaten da azaleratzen baina oso poliki. Nire kasuan, horretarako, koadro bakoitza egiterakoan emozionatuta egon behar izaten dut, bestela bukatu gabe

Jose Luis Zumetaren iritziz, gaur egun abangoardia bakarra dagoela esaterik ez dago; mugimendu sozialak abangoardistak izan daitezke, baina ez maila artistikoan, arteari ekarpenik egiten ez dioten neurrian.

gelditzeko arriskua egon baitaiteke. Bestalde, bukaera objetiborik ez da izaten, bukaera fisikoa da soil soilik.

J.L. ZUMETA. Lana ia saltoka egitea bezala da, ondo kokatu behar da, eta normalean nondik joko duzun aurretik asmatzea oso zaila izaten da, koadroa hasi ahala egituratuz doa... Ele-

«Artearen historiaren barruan estetikaren esanahia kolokan gelditu da» ●

V. AMEZTOI

mentu batzuk konjuntatu behar dira, baina, era berean, libre ere utzi behar dira. Pentsamendua doan erritmoan joatea bezala da. Bestalde, denbora konprimatu eta ahalik eta intentsitate handienarekin egin behar da. Nolanahi ere, zirrriborrea egiten hasten zarenean koadroak bereganatzen du dinamika guztia, zure nolabaiteko ispilua baita, eta horrela zuzentzeari ekiten diozu poliki, aurretik inolako eskemarik egin gabe gehienetan.

ARGIA. *Zer deritzozue intuizioari? Benetan balia-garria al zaizue?*

J.L. ZUMETA. Funtsezkoa da, klabea. Koadroan aurrera egiteko batez ere. Asturuak ere eskema asko apurtu ohi ditu. Biak behar dira.

V. AMEZTOI. Nire kasuan ere paper klabea jokatu ohi du.

ARGIA. *Zeren arabera esan daiteke artista bat koalifikatuagoa edota eginagoa dela?*

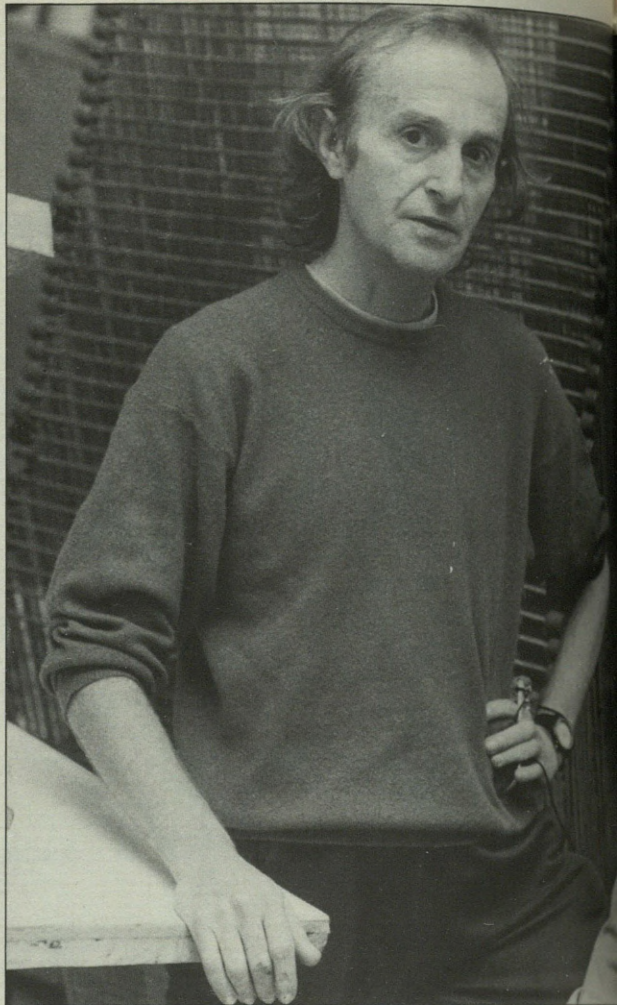
J.L. ZUMETA. Darabilen lengoaiaren arabera, originalagoa eta berriagoa den neurrian. Normalean, aurrerakoia izaten da. Oso ñabardura pertsonala da.

V. AMEZTOI. Artea egintza guztiz subjektiboa da, barruko egonezinari erantzuten dio. Artea ezin dela objetibatu oso garbi daukat.

ARGIA. *Zein izaten da pintatzean erosoien sentitzen zareten erritmoa?*

J.L. ZUMETA. Pintatzeko unea, niretzat, magikoa da, unerik iraunkorra. Benetan harrapatuz gero, eternitate bat izan daiteke. Hala ere, nahiko erritmo bizian egin ohi dut.

V. AMEZTOI. Pintatzeko erritmoari dagokionez gatazkan nago, nire denbora

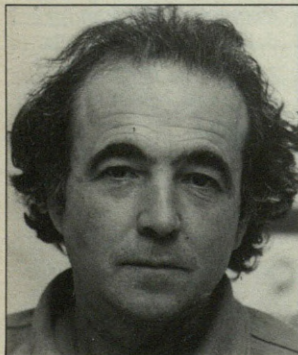
oso mantsoa baita. Denbora asko behar izaten dut; asko kostatzen zait. Hala ere, izaeraz, oso artega naiz eta ez zait itxoitea gehiegi gustatzen. Dena dela, tentsio hori produktiboa al da? Nere kasuan bai, hala da. Niretzat

hori izaten da klabea.

ARGIA. *Gauregun Euskal Herrian egiten den pintura zertan dago nagusiki oinarritua: joera pertsonaletan, kanpotik datozen korronteek agintzen dute...? Honen barian, euskal arterik dagoenik esan al daiteke?*

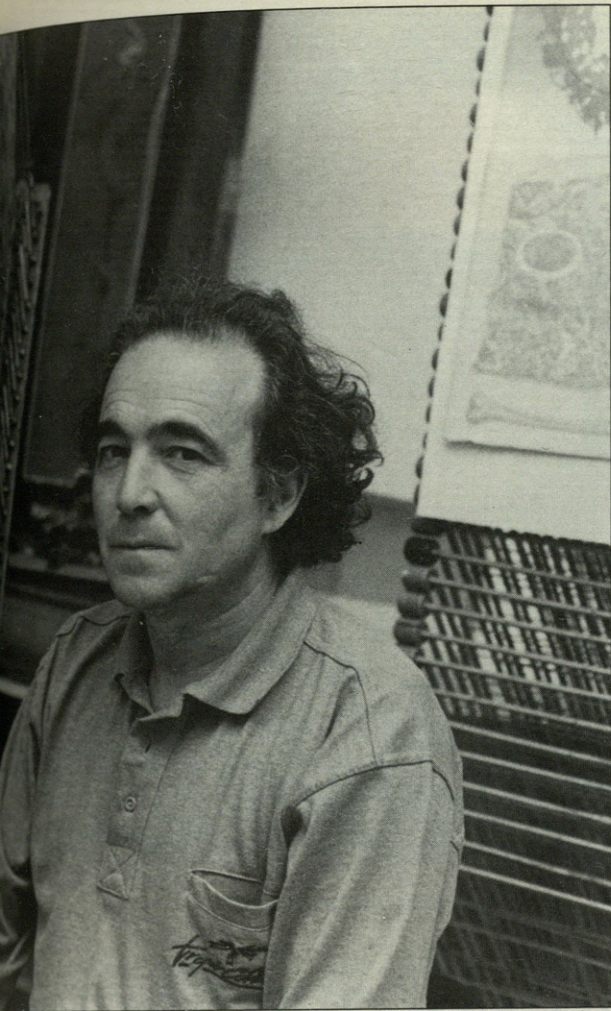
V. AMEZTOI. Nagusiki modetan, moda oso jakinetan. Taldeak ere badaude, baina gehienak nahiko gazteak. Modari jarraituz funtzionatzen duen jendea ere badago, eta beste batzuek duten gogoaren arabera jarduten dute, 'arimak' eskatuta edo. Egia esan, modak hainbat jende formatzeko ere balio dezake, hasiberriei ondo etortzen zaie, normalean. Gainera, beste hainbatetan ere gazteek izaten

PROFILA

JOSE LUIS ZUMETA

USURBILEN jaio zen 1939an, eta bost urte t'erdirekin Donostiara ekarri zuten eskolara. Txikitatik guztiz lotua dago pinturaren munduari, eta izan zen fraile eskolan ere segituan nabarmendu zen. Fraileen bitartez grafika batean lanean hasi zen, eta ordura arte inoiz ikusi gabeko pintura lanak ikusten hasi zen orduan, era guztietakoak. Igandeetan pintatzen hasi zen, eta hemeretzi urterekin Madrileko Arte Gaztea sari nazionaleko urrezko domina jaso zuen. Horrek asko animatu zuen. GAUR taldeko partaidea, besteak beste, Euskal Pinturaren Sari Handia 1967an eman zioten. Estiloari dagokionez, expresionismotik hurbil dabil. Egun Donostian bizi da eta Usurbilen dauka tailerra.

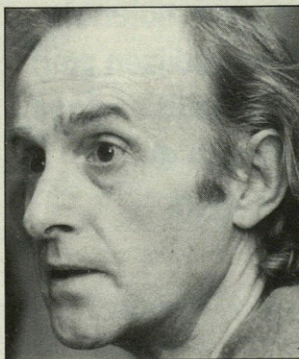
Vicente Ameztok dioenez, «agian sorpresa eragin dezakeen guztia har daiteke gaur egun abangoardiatzat».

dute zaharragoak direnengana ere eraginik, eta beste dinamika batera bultzatzen dituzte. Hemengoari lotuz, pertsonalki bertako paisaia eta jendearen arteko gatazka da gehien erakartzen naue-na.

J.L. ZUMETA. Gerra aurretik bazegoen mugimendu idealista eta aber-tzale bat, nahiko definitua. Neronek, hala ere, ez dut gauza horietan gehiegi si-nesten, gehiago uste dut he-men lan egiten dutenak di-rela hemengo artea egiten ari direnak. Beste nonbait bageunde ez genuke gauza bera pintatuko, beste pin-tura izango litzateke. Pintu-ra, oro har, nazioarte mai-lakoa dela esan daiteke, bai-

na norberaren ikuspuntutik bereizketa lokalak sortzen dira. Baina balio, pinturak berdin balio behar du he-men edota Zelanda Berrian, eta ulertua izan gainera.

PROFILA

VIXENTE AMESTOI

V. AMEZTOI. Eginda-koak edozein tokitan edo-nork ulertzeko modukoa izan behar du. gaur egun horrela da, ia dena ezagu-tzen dugu, Mendebaldekoa batez ere. Hala ere, irteera handiagoak Ekialdera begi-ra ditugu.

ARGIA. *Abangoardiaren gaiari belduz, gaur egun abangoardia bakarra al da?*

J.L. ZUMETA. Ez, gaur egun ez dago horrelakorik esaterik. Talde edo mugi-mendu zabal bezala ez dira existitzen. Graffitiak...? Gaur egungo abangoardiak, ba-lego, kalean nahiz etxean berdin balio behar du. Zer diferentzia dago maila artis-tikoan etxean pintatzen ba-duzu ala kalean? Bestalde, mugimendu sozialak aban-goardistak izan daitezke, baina maila artistikoan ez dira, arteari ekarpenik egi-ten ez dioten neurrian. Aka-so, gaur egun norbait egon-go da 20 urte barru linea bat markatuko duena, baina zein?

V. AMEZTOI. Nik aban-goardia arriskuarekin lotzen dut. Pinturan arrisku han-diak egon daitezke... ia dena arrisku hutsean geldi daite-ke. Galeristen fitxajeak ge-roago etorri ohi dira.

ARGIA. *Hemengo giroan,*

arriskuaren zentzu hori duen korronterik ba al da-go?

J.L. ZUMETA. Aban-goardiak gaur egun ez du ezer esaten!

V. AMEZTOI. Agian sor-presa eragin dezakeen guz-tia har daiteke gaur egun abangoardiatzat. Gaur egun joera pertsonalek gehiago agintzen dute eta irudime-

■ «Lehen, pintura bilaketa pertsonalagoa zen, ikasketa itxiagoa» ●

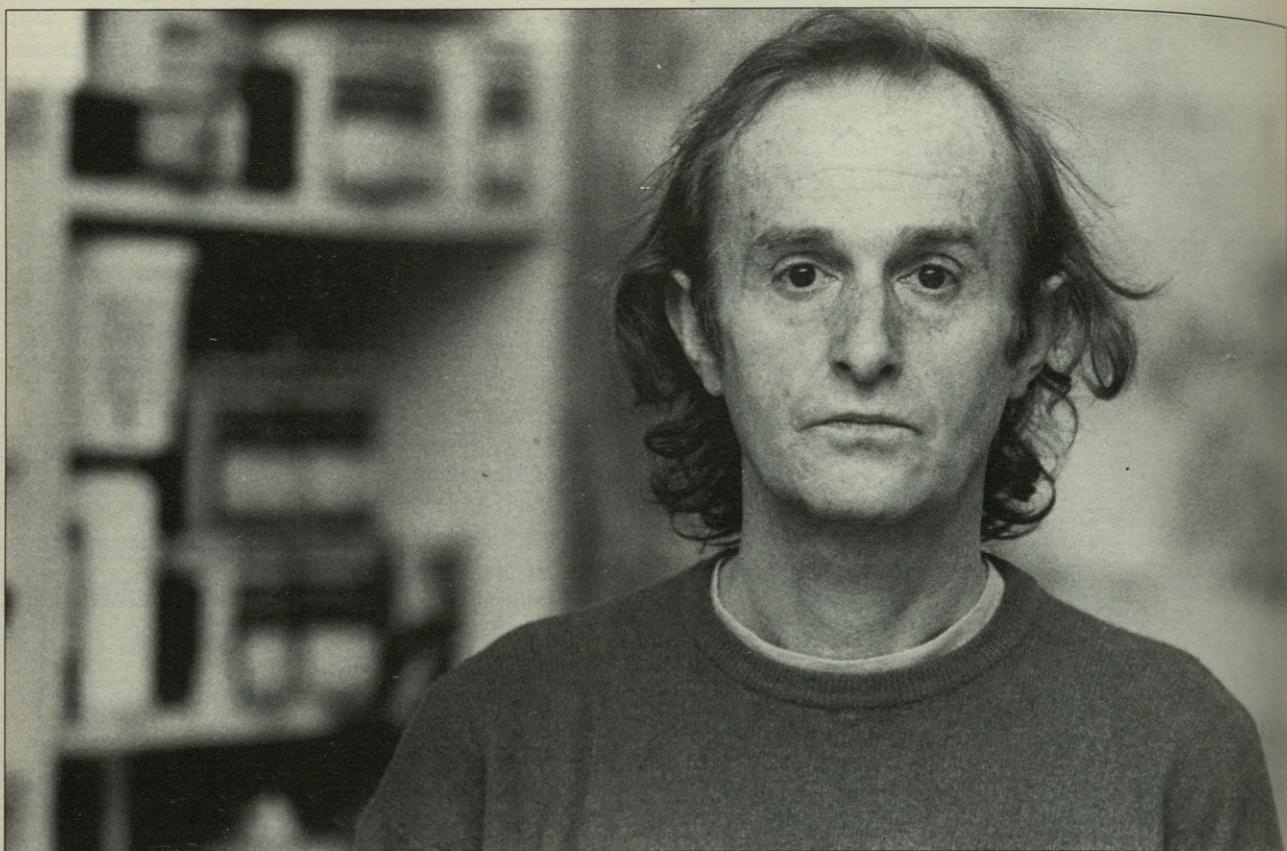
J.L. ZUMETA

naren erabilpena, esate ba-terako, abangoardiatzat har daiteke; nire ustez garran-tzitsuenetarikoa gainera. Hala ere, gaur egun oso gutxi erabiltzen da irudi-mena, lo dagoen materiala dela iruditzen zait. Irudi-mena ez dago sobran, eta arriskuak hortik jo beharko luke.

J.L. ZUMETA. Lan per-tsonala normalean irudime-narekin lotuagoa joaten dela esango nuke nik, eta ez ho-rrrenbeste taldekakoak.

ARGIA. *Literaturaren*

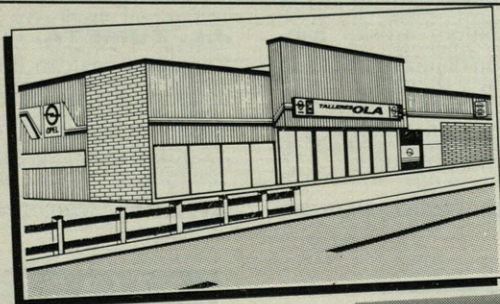
DONOSTIAN jaio zen 1946. urtean eta familiarengandik jaso zuen pinturan hasteko behar zuen laguntza eta giro egokia. Honen arrimura, txikitatik pintoreak eza-gutzen hasi zen eta baita era guztietako liburuak ikus-ten ere. Inguru geografikoak eta antzinako euskal ohi-turek eragin zuzena dute beregan. Ustez egiazkoa den paisaia hori, pertsonaia eta objektu desberdinekin nahasten du, ametsezko errealtate bat irudikatuz. Aita pintorea, anaia zaharrenak ere margotzen zuen. Txiki-tatik eskolan pinturarako zaletasuna deskubritu zuen, eta ia betidanik margotzen duela esan daiteke. Estiloari dagokionez, gaur egun errealismo poetikoaren barruan koka daiteke.

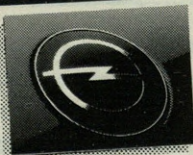
Jose Luis Zumeta ren hitzetan, «pinturak poesiaren antz handiagoa du, daukan mundu magiko horregatik».

GURE PRINTZPIOEKIKO LEIAL

Profesionaltasuna,
esperientzia eta
arreta.

OPEL

Z A I N G A I T U Z U
TALLERES OLA

Olabarrena Auzoa z/g. Tfnoak: 76 33 44 / 45 / 46. Bergara (Gipuzkoa)
ARRASATEKO erakusketa. Loramendi 2, Tfnoa: 79 05 86
Deba Bailara, Leniz eta Goierri Garairako Banatzailea.
Urretxuko zerbitzu ofiziala:

TALLERES NORTE

Basabe Industrialdea. A-13 Pabiloia. Telefonoa: 79 62 65
OPEL BANATZAILE OFIZIALAK. ESPERIENTZIAGATIK ONENAK.

barruan, narratiba esate baterako, ulertzen literatur diziiplina errazena dela esan obi da, edota poesia zailena. Adierazpen artistikoetan pinturak zein toki betetzen du?

■ «Gaur egun oso gutxi erabiltzen da irudimena, lo dagoen materiala dela iruditzen zait; irudimena ez dago sobran» ●

V. AMEZTOI

J.L. ZUMETA. Nire ustez, entzumena emozioei sentiberagoa da, eta jendeak musika errazago estimatzen du. Begia torpeagoa da,

baina musikak segituan hunkitu dezake. Honen harian, pinturak poesiaren antz handiagoa du, daukan mundu magiko horregatik. Hezkuntzan, esate baterako, oso nabarmen gertatzen da hori. Pinturan, normalean, traketsagoa izaten da. Gainera, musika edonon topatzen duzu.

ARGIA. Zertan oinarritua egongo litzateke benetako programa kultural bat arretari dagokionez?

V. AMEZTOI. Politika-riek ez dakite kultura behar bezala eragiten, ez baitira behar bezala arduratzen. Nire ustez, kriterio falta handia dago. Formakuntza aldetik... azken batean, artean sinetsi behar da, hori da arazo nagusia.

Patxi Sarriegi

Rene Magritte pintoreaz gain argazkilari

Bere koadroetan bestelako mundua sortu nahi zuen artista surrealista bazuen gutxi ezagutzen den beste adierazbiderik, argazkigintza hain zuzen ere. Egunotan Bartzelonako Palau de la Virreinan erakusten dira pintore belgiarraren hirurogei bat argazki, Magritteren obraren osotasuna ulertzen laguntzeko asmotan.

Mediterraneoan Perpinyako zinemaldiaren erdigunea

Hogeita bederatzigarrenez plazaratu da Perpinyan «Confrontació», filmearen kritika historikoaren zinemaldia. Apirilaren 24etik maiatzaren 2ra bitartean Mediterraneoaren ikuspegi desberdinak aurkezten dituzten 52 filme ikusi ahal izan dira, hauetako asko Espainian estreinatu gabeak.

J.M. Heritz

Iparramerikako artearen ispilua Whitney museoan

Bi urtez behin antolatzen du New Yorkeko museoak egiten ari den artearen instantanea izan nahi duen erakusketa. Aurtengo edizioan multikultura da ardatza eta hitz magikoa.

netatik sortua. Izena ere jarri diote arraza, sexu, maila sozial eta ingurune desberdinetako berezitasunak kontuan hartzen dituen nortasun berri honi, «nortasun post-nazionala».

Artea zer den eta zer ez den erabakitzean ere zabal jokatu dute Whitneykoek eta margo, bideo instalazio eta eskulturen alboan, mundu osoko teleberrietan agertu den bideoa erakusten dute, poliziek Rodney King kolpatu zutenekoa. Arteak behar omen duen birdefinizio «errealistagoari» erantzuteko modua da hau, antolatzaileek diotenez.

ZER da iparramerikarra izatea? Ba al da arte iparramerikarrik? Galdera horiei erantzuten saiatu dira Whitney Museum of American Art-eko arduradunak, eta aurkitu ere aurkitu dute erantzunik: dena delakoa izango da baina anitza, desberdinen arteko harrema-

MAIATZAK

8

■ «DANTZAEGUNAK»
ETA NACHO DUATO

Maiatzaren 8 eta 9an izango ditugu Barakaldoko Antzokian Espaniako Dantza Nazionaleko Konpainiaren datzariak Nacho Duatoren zuzendaripean. Barakadoko Antzokiak antolatutako «Dantzaegunak» programa barruan arituko dira, **Debussyren** «Iratxo», **Iglesiasen** «Kaptiba» eta **Bissantheren** «Rassemblement» lanak taularatuz.

OLATZ ZUGASTI eta Antonio Breschi arituko dira maiatzaren 8an gaueko 10.30etan «Festaroa 93» programa barruan. Salbuespena dugu ekitaldi hau, «Festaroa 93»ko ikuskizun guztiak Victoria Eugenia Antzokian izan baitira. Aldiz, Olatz Zugasti eta Antonio Breschi Antzoki Zaharrean izango ditugu harpa eta pianoa jotzen.

MAIATZAK

8

■ NEGU GORRIAK
ETA LIN TON TAUN SARAN

NEGU Gorritarrek ez dute behar denbora gehiegi diskoa atera eta bira hasteko. Maiatzaren 8an, gaueko 10etan izango ditugu Sarako plazan «**Borreroak baditu milaka aurpegi**» bere azken diskoaren abestiekin eta **Lin Ton Taun** talde zestoar ezagunarekin batera. **Maiatzaren 15ean**, berri, **Lekeitioko Santi Brouard Polikirodegian** joko du Negu Gorriak boskoteak. Gaueko 11etan hasiko da kontzertua eta bertan **Etsaiak** taldea ere izango da.

■ IBARRAKO KULTUR ASTEA

IBARRAKO kultur asteko egitarauaren barruan, rock jaialdi bat izango da larunbatean herri honetako Emeterio Arrese parkean. Gaueko 11etatik aurrera, **Urtz** eta **Martxoak 31** taldeak arituko dira. Bi talde hauek euren lehenengo diskoa argitaratu zuten iaz Gor Iruñeko konpainiaren eskutik. Urtz talde gipuzkoarrak «Ekaitzaren garra-sia» izeneko LPa, eta Martxoak 31 bizkaitarrek hiru kantuz osaturiko singlea.

Ostiralean, eta kultur aste honen barruan, **Euzkitze**, **Murua**, **Gorrotxategi**, **Loidisaletxe**, **Munduate** eta **Sarriegi** bertsolariek jardungo dute toki berean gaueko 7.30etatik aurrera. Eguraldi txarra eginez gero pilotalekuan burutuko dira bi jaialdi hauek.

■ SU TA GAR LARRIBARREN

APIRILEAN E.H. Sukarra taldearekin batera Europan zehar jardun ondoren, zenbait zuzeneko emanaldi egingo ditu Euskal Herrian Su Ta Gar taldeak. Horrela, Larribarreko plazan joko du larunbatean gaueko 12etan Eibarko laukote honen, eta **maiatzaren 15ean Tuterako pilotalekuan** gaueko 10etatik aurrera.

■ ARGAZKI ERAKUSKETA
AZPEITIAN

ANTXIETA Etxean, Kutxaren erakusketa aretoan ikusi ahal izango dira maiatzaren 8a bitarte, **Juan de Antxieta argazki lehiaketako** hamalagarren edizioan aurkeztu ziren lanak. Astelehenetik larunbatera, arratsaldeko 6etatik 8etara ikus daitezke obra hauek.

■ MARGO ERAKUSKETA DONOSTIAN

MAIATZAREN 8a arte egongo da zabalik Donostiako Etxeberria arte galerian **Pina Lupiañez** margolariak egindako obrez osaturiko erakusketa. Pina Lupiañez artistak margotu dituen azken oleoek osatzen dute igandea arte ikus daitekeen bilduma hau.

■ AEROGRAFIA IKASTAROA TOLOSAN

TOLOSAKO Kultur Etxeak antolatu du datorren maiatzaren 10etik 25a bitarte aerografia ikastaro bat, teknika honen oinarritzko ezagupenak landu nahi dituztenei zuzendurik. Tarifa orokorra **7.500 pezetakoa** (375 libera inguru) da eta ikasle kopurua mugatua denez, gomendagarria da lehenbailehen izena ematea. Horretarako eta informazio gehiago nahi izanez gero, deitu 943 / 67 03 83 telefonora.

■ RAMOS URANGAREN ERAKUSKETA DONOSTIAN

MAIATZAREN 11 dugu Ramos Uranga artistak egindako erakusketa ikusteko azken eguna. 70 margolan bildu ditu bilbotar honek Donostiako Olaetxea aretoan, muntaia ikusgarri bat eginez. «**Baso magikoa**» izenpean, Ramos Uranga pintoreak erakusketa berezia lortu du, ohizko formak apurtuz.

■ TXOTXONGILO ERAKUSKETA

BERGARAKO Kultur Etxean **Taun-Taun** txotxongilo taldeak erabili eta egiten dituen txotxongilo erakusketa bat izango dugu maiatzaren 14a bitarte. Helduentzako Txotxongiloen Nazioarteko II. Mostra antolatu ondoren, aukera ezin hobea eskaintzen digu Bergarako talde honek mundu ezezagun honetara hurbiltzeko eta eszenatokitik barruko 'hariak' ikusteko.

■ «BILIN BALAN» TXOTXONGILO IKUSKIZUNA HELDUENTZAT

PAPAROTE Antzerki taldea izango dugu Elorrioko **Arriola Kafe Ateneoak** antolatzen dituen ekitaldien barruan. Maiatzaren 14ean «Bilin Balan» izeneko txotxongilo ikuskizuna taularatuko dute gaueko 10etan, eta abantaila batekin, helduentzako txotxongilo ikuskizuna dela.

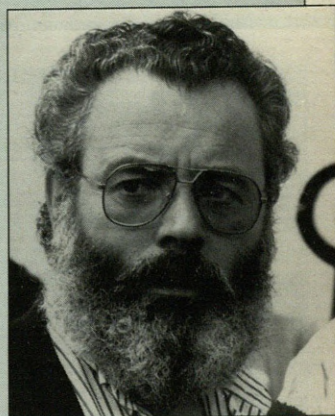
Xabier Amuriza: «Azken ziegaraino zuzenean' jendeak oso gustuko du, gauza ezberdin asko baitira»

ARGIA: Zein asmorekin sortu duzue «Azken ziegaraino zuzenean» ekitaldi sorta?

XABIER AMURIZA: Amnistiaren Aldeko Batzordeek jai batzuk egiteko gonbitea egin ziguten; orduan zenbait bertsolari, Tapia eta Leturia eta Anje Duhalde bildu ginen. Zerbait berezia egitekotan geunden, eta beraiek bere aldetik egitura guztia jartzeko prest jarri ziren. Lehenago ere inoiz egin genuen horrelako zerbait, inoiz egin dugu topo plazaren baten baina oraingoan bakoitzak bere zatia egin beharrean, elkarrekin zerbait egiteko asmoa genuen.

A. Nola konpontzen dira elkarrekin trikitixa, kantariak eta bertsolaritza?

X.A. Gauza batzuk elkarrekin egiten ditugu, beste zenbait, ordea, ez. Ematen du jendeak oso gustuko duela, gauza ezberdin asko baitira. Ondo konpontzen gara, egin ere, ez dugulako beste munduko

gauzarik egiten. Entseiu askorik ere ez dugu egin, behin prestatu eta aurrera; ideia batzuk bota, trikitia, trikitilariak bertsotan, gu koplatan, Anje Duhalde Tapiaren taldearekin; erdi nahastean. Nola jendea ez dagoen horrelako gauzetara ohitua, hor dago beritasunaren koska.

A. Aurrerantzean?

X.A. Ez, hau zazpi jaialdi hauen kontua da, aurrerantzean ez dakigu zer egingo dugun, beharbada aterako da kanpainaren bat, baina dena dela ez da erraza jende guzti hau berriro antolatzea.

■ LITERATUR LEHIAKETA

LASARTE-ORIAKO Udalak antolatu du Lasarte-Oriako VII. Literatur Lehiaketa. Sariak izango dira euskarazko ipuin eta poesiarako eta lanak aurkezteko azken eguna maiatzaren 15 dugu. Informazio gehiago 943 / 37 16 00 telefonoan.

■ FERNADO BEORLEGIREN LANAK EIBARREN

EIBARKO Udaletxeko Kultura Aretoan izango ditugu Fernando Beorlegi margolariaren lanak maiatzaren 15a bitarte. **Pintura literariotzat** jotzen dute Beorlegiren lana, pintura-kontzeptua lantzen baitu.

LIBURUAK

«BERTSOLARI». BERTSOLARI
ELKARTEA. 9. ZENBAKIA.
1993KO MARTXOA. 80 or.

LAZKAO TXIKI bertsolari handiaren heriotzean begiradaxo bat egiten zaio haren bizitzari, sentimentuak, inguruan izan zituen familiakoen deklarazioak, bertsolari gisa haren balioa laburbiltzen duten lankideen iritzia... Besterik ere bada ale honetan, saioetako bertsoekina amaituz: Rwandako ahozko poesia, Konporta, Uztapideren txokoa, eta

Joanito Dorronsororekin elkarriketa ■

«EGUZKI BERRI». JOXEMIEL BARANDIARAN ESKOLA
1993KO APIRILA. 63 or.

ESKOLA honetako haurrek eginiko literatur lanek, irteerek, kontakizunek, denborapasek eta beste hamai-ka kontuk osatzen dute aldizkari hau, umila izan arren, hilerio sekulako amateur lana exigitzen duena. Lan nagusiak «Ataun, Aralarren bihotzean» eta Jexux

Aizpuruari eginiko elkarriketa dira ■

«BOSTAK ITSASERTZEAN». ENID BLYTON. ITZULTZAILEA: MARGARITA ALTUNA. ELKAR.
183 or.

ASPALDI ekin zion Elkar argitaletxeak Enid Blyton-en boskotearen abenturak kaleratzeari. Hau dagoeneko hamabigarrena da eta berriro ere hamaika abenturari egin beharko diote aurre gazte hauek. Marrazkiak J. Correasenak dira ■

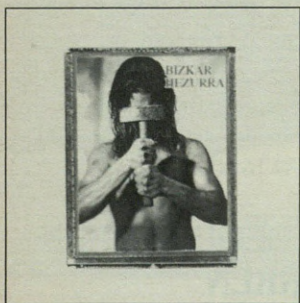
«KANTUZ». EUSKAL ABESBATZEN ELKARTEA
1993KO MARTXOA. 12 ZENBAKIA. 32 or.

BI hilabetekari honen g nagusiak, beti ere abesbatzen munduarekin lotuak, honakoak dira: zuzendari izateko heziketa, Elkarteetako albisteak, abesbatza-zuzendarien batzarra, musika zikloak... ■

«DEIADAR». DEIADAR ELKARTEA. GERNIKA-LUMO.
51. ZENBAKIA. 12 or.

GERNIKALDEKO berriak

DISKOAK

«BIZKAR HEZURRA». BIZKAR HEZURRA. IZ.

SINGLE berria kaleratu du IZ disketxeak. Talde honetan

Korroskada taldeko Treku dabil sarturik eta ekoizpena Kaki Arkarazok burutu du. Grabatu duten kantua «Lokamuts» da eta G. Inurrieta eta B. Villabellaren artean osatu dute. Treku ezagunaz gain, honako izenez ezagutzen dira taldeko beste hiru kideak: Kasti, Goar eta Mikel. Talde honen lehen lana da eta interesgarri izango da jakiteko zer nolako lanetan ari den oraingoan musikari ezaguneko talde hau ■

«SOROTAN BELE». SOROTAN BELE. ELKAR.

MAKETA grabatu bezain laster izan zuen talde honek

arrakasta Euskal Herri osoan eta, beraz, kantaldi ugari izaten hasi ziren. Zeltiar estiloa pop-rockarekin nahasirik eskaintzen du Hondarribia eta Lezoko gazteek osaturiko zazpikoteak. Azken batean, eskaintzen duten produktua musika joera ezberdinen bateraketaz osatua dator. Diskoan hamabi kantut biltzen dira, beraiek sortuak, eta kasu askotan kantutradiziionalen pasarteak ere tartekatzen dituzte ■

biltzen dituen aldizkari honen azala eskalada egiten duten gazteek hiriko etxau-meetan egin ditzaketen lanei eskaini zaie: garbiketa, erreskatea, margoketa... ehun urteko herritar bati eginiko omenaldia, azokaren berri, kirolean Aitor Bilbao txirindulariari elkarriz-eta... ■

«OHOKO B EREDUA, ERTAINETAN?». GREGORIO OLASAGASTI ETA MARGA ITURRIZA. LASARTE-ORIAKO UDALA. 59 or.

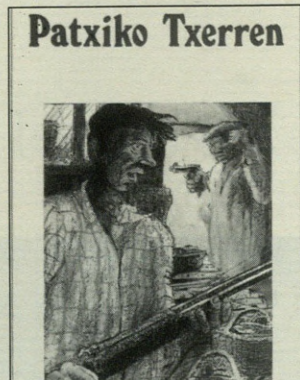
IKERLAN hau 1992an burutu zen. OHOn hiru eredu (A, B, eta D) eta BBBn bi (A eta D) izateak sorturiko kezkak eraginik. Beraz, balorazio bat egiten da, oso lokala eta zehatza, baina adibide gisa baliagarri litekeena ■

«XANTI ETA ANE. BOTA LOTSAK». MERCE COMPANY ETA HORACIO ELENA. ITZULTZAILEA: J. ORMAZABAL. ELKAR..

ANE da ume ipuin xehe honetako protagonista bel-durtia; hamaika gauza eta gertakizun bizi izango ditu. Jolasak, ibilerak... Xanti izeneko lagunarekin izango

ditu. Marrazkilaria Horacio Elena da eta berak eginiko lanak jantzen du ume ipuin eder hau ■

«PATXIKO TXERREN». ANTERO APAOLAZA. PRESTATZAILEA: ANJEL LERTXUNDI. MARRAZKILARIA: ANTON OLARIAGA. EREIN. 120 or.

AZALPEN luzeak agertzen

dira azken orrialdeetan Antero Apaolaza botikariak 1890. urtean argitaraturiko nobela honi buruz: pistak, hiztegia, erabiliriko materiala, Anteroren beraren izaera eta gertakariak... ■

«III. GERRIKO IKERLAN-SARIKETA, I, II». GOIERRIKO EUSKAL ESKOLA ETA MAIZPIDE EUSKALTEGIA.

BI liburuska hauetan, sari-dun gertatu diren lanak argitaratu dituzte. Lanen egile gehienak Maizpideko irakasle, honakoak dira jorratu dituzten gaiak: Juan Inazio Iztueta Etxeberría (1767 - 1845) eta «Goierriko Biztanleria (1860 - 1986)», lehe-na P.J. Aranburuk, M. Bide-gainek, A. Idiakezek eta I. Rezolak egin eta bigarren A. Arruabarrenak burutua ■

B E G I B E L A R R I L I B U R U A K

Philip Marlowe-k euskara ikasi zueneko

LAN eskerga egiten ari dira Igela argitaletxeko kideak, behar adina baloratzen ez den lana. Literatura unibertsaleko ondaretik harririk bitxi-netakoak aukeratu eta euskaratu diz-kigute, zarata handirik atera gabe. Aipamen berezia merezi du bere sail beltzak, eta batez ere eskuartean daukagun liburuak, Raymond Chan-dlerren «Ez adiorik» eleberri izuga-riak alegia. 1991n atera zen kalera perla hau, Xabier Olarraren itzulpen bikainaren fruitu. Nosey Parker-ek hitzaurrean aipatu bezala, jenero beltzak eleberri honekin iritsi zuen bere gailurra. Bertan laburbiltzen dira honelako eleberrietako elementu guztiak: alkohola, zigarroen kedarra, taberna zuloak, biolentzia, hilda-koak, iruzurrak, aberats okituak, gal-tzaileak, mafia, polizia, ustelkeria, maitasun istorioak, amets hautsiak. Guztia prosa dotore eta deskribapen

zehatzez jantzia. Eta ezin ahaztu zi-nemarako eginak diruditen elkarriz-keten gordintasun eta indarra, ezta kapitulu amaieretako gogoeta sakon eta sententzia latzak ere.

Zurrunbilo honen erdian, ikertzaile pribatu bat: Philip Marlowe. Berak eramango gaitu istorio batetik bestera eta bere ibilerek giza harremanen sare konplexuan arakatzea ahalbi-detuko digute. Errealitatearen ispilu izateaz gain, bizitza ulertzeko era be-rezia islatzen da tipo-gogor baina funtsean erromantiko honen jokabi-deetan: bere printzipioei uko egin aurretik bakardadea aukeratzen duenaren filosofia. Izan ere, kontaki-zunak egitura zirkularra dauka: baka-riak dago Marlowe hasieran, eta hain-beste gertakizunen ostean berriz ha-sierara itzuliko da: bakardadera, bai-na duintasuna ez lohitzea lortuz. Li-buru biribil eta bikaina benetan. Jada

EZ ADIORIK

Raymond Chandler

«EZ ADIORIK». RAYMOND CHANDLER, XABIER OLARRAK ITZULIA. IGELA. 528 or.

euskaraz irakur dezakezun maisula-na duzu hau, irakurle. Zeren zain zaude liburudendara joateko?

AITOR ZUBEROGOITIA

TEILAK

■ ERRENTERIAKO MUSIKASTE 93

MAIATZAREN 17an hasi eta 22ra bitartean luzatuko den Errenteriako Musikaste 93 musika jardunaldiak, Norberto Almandoz (Astigarraga 1893 - 1970), Antonio Alberdi (Durango 1893-1986), Jose Maria Olaizola (Zumaiia 1893-1979) eta Miguel Etxebeste (Lesaka 1893-1962) euskal musikariak omenduko ditu, hauen jaiotzaren mendeurrena aurtan betetzen dela kontuan hartuta.

Maiatzaren 18an, omenduen piezak interpretatuko ditu Maite Arruabarrena mezzosopranoak. Maiatzaren 19a, antzinako musikaren eguna izango da (Peñaflorida kapera eta Juanjo Menaren zuzendaritzapeko taldea jardungo dira). Maiatzaren 20a, musika garaikideari zuzendua (Ana Ortega, Gladys de Bellida, Brigitte Peyere eta Anne-Elisabeth Petit sopranoen eskutik). Euskal Herriko 6 abesbatza arituko dira maiatzaren 21ean. Azken egunean, Iruñeko Santa Cecilia orkestrak joko du.

■ «ELKAR EZAGUTU KOMUNIKATUZ»

IPAR Euskal Herriko Prentsa Elkarteak eta Sabino Arana Fundazioak antolatutako «Elkar Ezagutu Komunikatuz» jardunaldiak, mugaz bi aldeetako komunikabideetako ordezkariak bildu ditu Baionako Merkataritza Ganbaran. Hasierako solasaldiei segida eman asmoz, batzorde iraunkorra eratu dute, harremanak sakondu, ikastaroak trukatatu, eta elkarren arteko komunikazio mailan urrats berriak eman asmoz.

■ DONOSTIAKO KONTSERBATORIOA

ORAIN artean Donostiako Udal Kontserbatorioa zena EAEko Hezkuntza Sailaren eskuetara pasatuko da 1995ean. Ordainetan, egungo 400 milioi pezetako zorra kitatuko dio Buesaren departamenduak. Eta Udalak, bere aldetik, Venta Berri poligonoan 3.200 metro karratu luzatuko dizkio, bertan etorkizunerako goi mailako kontserbatorioa eraiki ahal izateko.

ERRANAKERRAN

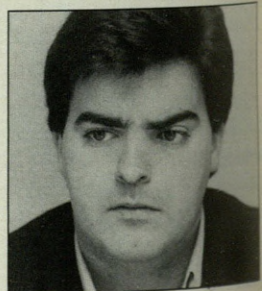

«Araban, euskaraz bitz egiten dutenak errespetatu behar dira, baina botere zentralizatu batetik bizkuntza inposatu gabe. Estatuko hiriburutik sortzen den botere zentrala zapaltzailea den moduan Autonomia Elkarte batetik sortzen den boterea ere inposatzailea gerta baitaiteke».

Marcelino Oreja, PPko eurodiputatuak. El Correo Español, 93-IV-25.

«Litekeena da akordioa izan baldin eta Hezkuntza Sailaren aldetik jarrera irekia badago, eta dirudienez, badago».

Joseba Aginagalde, Ikastolen Elkarteak bozeramailea Armentiakoa batzarrean. Egunkaria, 93-IV-25.

T X U T X U - M U T X U K A

SOZIOLINGUISTIKA DIPLOMATURA

EUSKAL Kulturaren Batzarreak (EKB) eta EHuko Gizarte eta Informazio Zientzien Fakultateko Soziologia Departamenduek, soziolinguistika diplomatura (Hizkuntz Plangintzan Tekniko Espezialduak sortzera zuzendua) aurkeztu dute, 1993/94 ikasturtean abiarazteko asmoz. Post-graduako titulu gisa antolatuko da, guztira 250 ordu izango dituela. Ikastaroak bost atal nagusitan banatuko dira, horietarik lau teoriko-praktikoak, eta bestea, erakunde publiko edota sozial batean praktiken bitartez bideratuko dena. Eskolak Donostian emango lirake. Egitasmoaren nahia, soziolinguistika alorreko titulazio ofizial baten falta gainditu eta euskararen normalkuntzari begira oinarriak sendotzea da.

«ETak euskal intelektualen artean autozentsura izugarria eragiten du».

Patziku Perurena, idazlea.
El Diario Vasco, 93-IV-26.

N O R - N O R I - N O R K

«Araban, tamalez, ez dago Gipuzkoaren antzeko bertso girorik. Saiok askoz gutxiago egiten dira eta giroa ere oso ezberdina da».

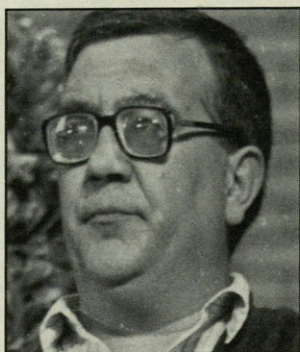
Zigor Enbeita, bertsolaria.
Egunkaria, 93-IV-27.

«Emak Bakia Baita euskal kulturaren obizko guneetan gustura ez dagoen jendeaz osaturik dago. Umezurtz sentitzen gara eta euskararen erabileraz abangoardia biltzeko asmoa da gurea».

Bernardo Atxaga, idazlea.
El Correo Español, 93-IV-27.

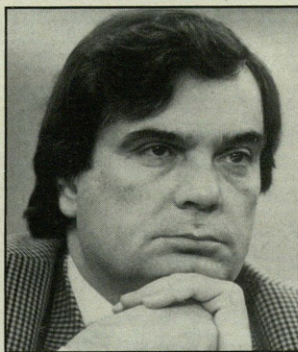
«Orkestra bat osatzeko biru gauza behar dira: dirua, dirua eta dirua. Diruaz irakasleak, zuzendaria eta jotzeko areto onak aurki daitezke».

Enrique Jorda, musikaria.
El Diario Vasco, 93-IV-25.

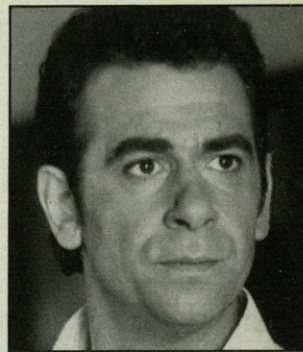
J.M. NARBAIZA

eta Anjel Larrañaga bertsolariek bertso jarriak grabatu dituzte, hamabi pieza guztira, Imuntzo eta Amaia Elustondo trikitilariekin, Arrate irratiako estudioetan. Rantxerak, balsak, trikitixa eta porrusaldak... denetarik aurki daiteke, duela hainbat urte modan egon ziren bertso jarrien bilduma berri honetan ●

E. BARBERARI

EHuko errektore kargua bete zueneko hautsak harrotzen ari zaizkio, orain. EAEko Kontu Auzitegiak diru publikoaren erabiltzean irregularitateak leporatu dizkio, 1990eko ekitaldiko txostenak aztertuz, ez zela inolako kontrolik eman frogatu ondoren. Egungo errektoretzari bestalde, legea betetzeko aholkua luzatu dio ●

K. ELEJALDEK

Bajo Ulloa eta Medemen azken pelikuletan («La madre muerta» eta «La ardilla roja») lan egin ondoren, Almodovarren deia jaso du, maiatzaren erdi aldera hasiko duen filme berrirako. Oso denbora gutxian lortutako arrakasta aktore honena. Zuzendari madrildar sonatuarekin sinatutako kontratuak areagotuko duena ●

Elorrio, herri oso bat arte bilakatzen denean

ASTE honetan Bizkaiko Elorrioraino abiatzekotan bertan zer aurki dezakegun azalduko dugu orrialde honetan. Eta Elorrio aipatzean, gehienok entzun izan dugu,

azaletik ez bada ere, herriko eraikuntzen edertasunaz. Jauntxo eta zaldunen herria izan da Elorrio eta haien oinordekoek ederto asko gorde dute arbasoen ondare

hura. Artea, eraikuntza zaharrak eta arkitektura maite dutenentzat bisitatu barik utzi beharreko herria, zalantza gabe.

Garai bateko handitasunaren ispilu bertako jauntxoen etxeetako armariak. Hauetako 69 dauzka Elorriok, Bizkaiko beste edozein herrik baino gehiago eta 1969an herri osoa monumentu artistikoa * izendatu zuten.

ELIZEN eremuan herriko nagusia den Sortzez Garbiaren Basilika, XV. mendearen erdialdera gotiko estiloan eraikitakoa. Horrez gain, aipagarria da baita ere Etxebarriako San Agustin eliza, hau eusko-gotikoan eraikitakoa. Baselizetan ere ez da makala Elorrio eta 1787an 25 egonik, gaur egun

oraindik 19 geratzen dira Elorrioko auzo desberdinetan. Ezin aipatu barik utzi Elorrioko harizko gurutze handiak, guztiak XVI. mendekoak eta Bizkaiko balio artistiko handienekoak dira; berderatzi daude.

Denbora ugari pasatu dezakegu Elorrioko lehengo jauntxoen etxezarrak ikusten, edo eliza, gurutze eta baselizak; azken hauek gainera, auzoetan kokatuak daudenez, aukera ederra eskaintzen digute Elorrioko inguruneak ezagutzeko. Arrasaterako bidean, esaterako, Kanpanzar Gaina, bertan bazkariak, eta abarrekoak egiteko, prestatua dagoen pagader bat dago eta baita jatetxe bat.

HALABER, mendi iteerak egiteko ere leku aproposa dugu Kanpanzar. Ordubate edo ordu t'erdian Udalaiz gailurrean izango gara. Beste ibilbide bat Santa Luziako baselizaraino abiatzea eta bertatik, Besaidetik pasatuta ala ez, Elorrioraino jaistea. Besaiden Gipuzkoa, Bizkaia eta Arabak bat egiten dute eta bertan euskal mendizalearen omenez eraikitako monumentu berri bat dago. Durangorako norabidea hartuta, kilometro batera, San Agustinera jo dezakegu, bide erdira Gurutzeberriko gurutzea topatuko dugu, bertan taberna-jatetxea, eta aparkalekua daukagu.

Baina txango atseginak eginez beste leku bisitagarri batzuk ere badaude: Leantz, Berriozabaleta, Zenita, Gazeta eta Mendraka besteak beste ■

JAKIN BEHARREKOAK

✕ **JATETXEAK** Kartara jatekoak jarriko ditugu hemen eta bakoitzaren bereizitasuna. Jacoba (682 02 52): legatza, friji-tuak, pateak eta enkarguzko bazkariak. Lejarazu (682 01 02): Arrain eta okela erreak. Nico (682 04 69): legatza amerikar erara, piper beteak eta batez ere bertako jakiak. Narro (682 10 40): arrain eta okela erreak.

✕ **SAGARDOTEGIA** Katxarro (658 29 67): arrain parrilakadak, okela errea, bakailao tortilak...

✕ **OSTATUAK** Nerea (682 04 86): bost loleku. Cocheru (682 05 52): sei loleku.

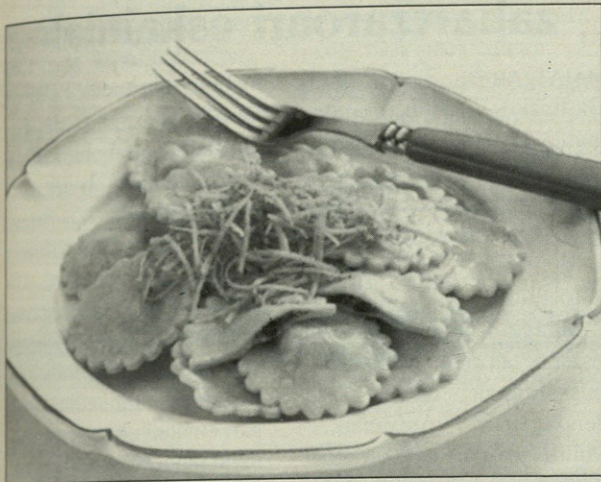
✕ **LANDATURISMOA** Arabio Azpikoa (Arabio Auzoan, 658 33 42) eta Galartzararren (Zenita Auzoan, 658 27 07).

MOKO FINA

● MOKO FINA ● MOKO FINA ● MOKO FINA ● MOKO FINA

SABEL FINA

Ziazerbaz beteriko pasta

OSAGAIK

LAU LAGUNENTZAT

Pasta egiteko: 400 gr irin ●
3 arrautza ● 2 koilarakada
esne epel ● koilarakada bat
olio dietetiko ● gatza.

Betetzeko: 200 gr ziazerba
fresko ● 250 gaztanbera ●
10 gr irin ● 50 gr xebetutako
Gouda gazta ● gatz apur
bat ● 2 litro ur.

Apaintzeko: 20 gr gurin
dietetiko (bi koilarakada) ●
10 gr xebetutako ogia ● 50
gr Gouda gazta.

PRESTATZEKO DENBORA

Ordu bete eta hamabost
minutu.

PRESTATZEKO ERA

IRINA ongi xehetu. Ontzi
batean arrautzak, ur epela,
olioa eta gatza jarri. Guztia
ongi nahastu eta irina pixka-
naka gehitzen joan. Masa
ongi landu leuna egon bi-
tarteetan, eskuetan itsatsirik
geratzen ez den arte. Pasta
leku fresko batean utzi ho-
gei minutuz eta aluminio
paperaz estali. Ondoren,
pasta ongi zabaldu eta bi
puska berdinetan zatitu.

Betetzekoa egiteko, zia-
zerbak ongi garbitu eta le-
hortu, zati txikitan moztuz.
Ziazerbak, gaztanbera, irina,
gazta, arrautza eta gatza ongi
nahastu. Pastaren zati baten

Jateko ere alperra

MOKO finekoa dugu Joxe
Ramon. Sail honetarako
egokia, beraz. Ez da, dena
den, beti goseak egoten
den horietakoa, eta bere bi
anaia sukaldariek, jateko
ere alperra dela leporatu
izan diote sarri. Litxarre-
roa, mariskoa du platerik
maitatuena, edota, nola ez,
Mediterraneo aldera joan
izan den guztietan han jan-
dako arrain txiki haiek.
Joxe Ramon ez zaigu, hala
ere, bere bi anaia sukalda-
rien tankerakoa atera;
haietako batek Tolosako
babarrun txapelketa ira-
bazi baitzuen behin ba-
tean. Hura ez bezala, pa-
tata tortila egiten dugu es-
pezialista Joxe Ramon. Os-
petsuak omen dira bere
patata tortilak, txapelketak
irabazteko modukoak.

HURA OTORDUA!

JOXE RAMON
SOROIZ
Antzezlea

Honela, etxean sukaldari
bikainak dituelako edo,
Joxe Ramonek ez du urrun
joan beharrik izaten bere
litxarkerietarako: Legorre-
tako elkartearen ondo baino
hobe egon ohi da bere
anaiaaren aginduetara. Fa-
milian.

gainean lortu dugun nahas-
ketaren piloak jartzen joan
koilara batez. Ondoren, bes-
te zatiarekin estali. Jarri di-
tugun piloak hartuz, molde
batez, zati biribilak egin. Ura
egosten jarri eta irakiten
hasten denean, egin ditugun
pilotaren modukoak 15 mi-
nutuz egosten eduki.

Gurina zartagin batean
urtu eta ogi xehetua bertatik
pasa. Pasta pilotak uretatik
atera eta ura ongi kendu on-
doren plater batean jarri.
Ogi eta gazta xehetua gaine-
tik bota ondoren, pasta eta
barazkiak ederki batzen di-
tun jaki hau jateko gertu da-
go ■

GARAIAK GARAIAK JAKIAK

TXARTEL HOTELEAN
Urrut.: 37 01 92
Teléf.:
LASARTE-ORIA

TXARTEL · TxOKO
Jatetxea

EDARITEGIA - JATETXEA

SALEGI

eguneko menua * betiko sukaldaritza * karta zerbitzua

Barren plaza, 3 Telefonoa: 13 32 72 - 20800 ZARAUTZ

BATA ZURIA ERANTZITA

ARANTZA TAPIA

Elhuyar-eko kidea

Energia alternatiboen beharra

ELEKTRIZITATEAREN generazioak sortzen duen poluzioa garrantzitsua dela ezin da ukatu. Une honetan atmosferan dagoen CO₂aren herena eta NO zein SO₂aren gehiengoa elektrizitatearen generaziotik dator. Erragai fosilen errekuntzatik sortu daitekeen berotegi-efektuak eta energia nuklearraren erabileragatik naturarentzat sortzen diren arriskuek gure planetaren arazoak areagotu ditzakete.

Bizi-maila handitu nahian dabiltzan lurraldeetan energia elektrikoa gero eta gehiago behar denez, poluzio-arazoak are larriagoak izaten dira.

Mendebaldeko zenbait estatutan, behar energetikoen eraginez ingurugiroak jasan ditzakeen ondorioez gero eta kontzientzi maila handiagoa dago. Beraz, estatu horietan, energia elektrikoa sortzeko ikertzen ari diren bide berriak, ingurugiroan ahalik eta eraginik txikiena izan

dezaten kontutan hartzen hasi dira.

Bide berrien artean gehien ikertzen ari direnak eguzkiaren eta haizearen energiarenak dira, bi hauen artean gehien landutakoa haizearena delarik. Dena den, haizetik ateratako energia 2000. urtean ez da energia guztiaren % 0,5 baino handiagoa izango.

Haizearen energiak poluzio-hondarrik uzten ez duen arren, ingurugiroaren ikuspegitik arazo batzuk baditu. Besteak beste, estetika-eza, zarata, flora zein faunarekiko interferentziak eta energi kantitate adierazgarri bat lortzeko espazio handia behar izatea aipa ditzakegu.

Haizearen energiari ahalik eta etekinik onena ateratzeko, haize-errotak goilurraldeetan ipini behar dira, leku horietan haizearen indarra handia baita. Beraz, begien bistan azalduko diren errota-zutabeek batetik eta okupatutako espazio itzelek bestetik, aurkako jarrerak sor ditzakete.

Zaratari dagokionez arazoa ez da oso larria, beronen mugak kontrolatzeko bidea badagoelako. Baina fauna eta florarekiko ez da gauza bera gertatzen. Txori migralariek, adibidez, errorekin talka egitean zauriturik gertatzeko arriskua dute eta beren bizi-ohituretan interferentzia nabariak izan ditzakete.

Hala ere, energia sortzeko bide berrien beharra ezinbestekoa denez eta lehen bait lehen errealitate izan daitezen, diru eta ikerketaren aldetiko laguntzak atzeraezinezkoak dira.

Osasun Jardunaldiak, zahartzaroari eskainiak

MAIATZAREN 7 eta 8an Gasteizko Villa Suso jauregian 3. Jardunaldi Medikoak burutuko dira, «Osasun arazoak zahartzaroan» izenpean eta Osasungoa Euskalduntzeko Erakundeak antolatuta.

Mintegi labur honetan osasun alorrean dabiltzan euskaldunak biltzea da, sendagileak, erizainak... Puntu aipagarrienetako bat osasunaren inguruan euskarara hutsean egiten den saio bakanetakoa izatea da. Ikuspegi ezberdinei esker, gaur egun zahartzaroan izaten diren osasun-arazoak aztertzea da asmoa.

Maiatzaren 7ko irekitze ekitaldian, Iñaki Azkuna Osasun sailburuak, Jose Angel Cuerda Gasteizko alkateak, Mari Karmen Gar-

mendia Hizkuntz Politikarako idazkari nagusiak, Pedro Ramos Arabako Kultura diputatuak, eta Javier Bergara Osakidetzako zuzendariak parte hartuko dute.

GAIAK, banan-banan, «Gizarte politika eta zahartzar prozesua», «Bihotz aldaketak eta kardiopatiak zahartzarpenarekin», «3. adinekoengan ematen diren lesio traumatikoak», «Errehabilitazioa 3. adinekoengan», «Gaixotasun psikiatrikoak zahartzaroan», «dementziari buruzko mahaingurua, eta Alzheimer gaixotasuna. Larunbatez «Elikadura zahartzaroan» panelei buruzko eztabaida eta ahozko txosten libreak jorratuko dira.

Amaitzeko, OEEren urteroko bilera egingo da larunbat arratsaldean ■

Zahartzaroan izaten diren mugafisikoak nahiz psikikoak aztertuko dituzte adituek Gasteizen antolatu den mintegi horretan; berezitasuna nagusia, bestalde, euskaraz izatea da, horrelako lanik ez baita emaro gertatzen.

ETXE ZULOAN

● ETXE ZULOAN ● ETXE ZULOAN ● ETXE ZULOAN ●

ERROPA

Narrats garenontzat aholkuak

MUNDUKO biztanleen artean bada espezie bat oso hedatua dagoena, adurreta-koaren klubekoak. Klub honetakoei beti daramate —daramagu— orbainen bat arropetan, eta hauek dira, hain zuzen ere, gure arerio-rik gogorrenak. Beren aurkako gudan (gure arropeta-rik desager daitezen behin-goz), ezin da ahaztu bakoi-tzak tratamendu konkretu bat eskatzen duela:

GARAGARDOA: jantzia oz-pin zuritan sartu eta bera-tzen utzi. Ondoren, ur be-roarekin garbitu.

ARDOA: gatza bota, ahal den likido guztia xurgatze-ko. Gero ur hotzetan eduki eta beti bezala garbitu.

ESNEA: ur hotzarekin garbi-

tu eta beratzen utzi garbi-tzaile biologiko batean.

KAFEA: ur epeletan eta gar-bitzailetan beratu jantzia, eta alkohol etilikoarekin igurtzi. Kafesne orbainak garbitzaile biologikoz nahastutako ur epeletan garbitu.

FRUTA: Gatzitu mantxak garbitu baino lehen. Ur ho-tzetan garbitu eta garbitzaile likidotan beratu. Gero ur oso berotan garbitu.

ARRAUTZA: jantzia ur ho-tzetan busti eta garbitzaile biologiko batekin garbitu.

HARAGI ZUKUA: ur hotzetan busti eta garbitzaile logi-ko batean beratu.

KOIPEA: koipe hotza bada, ur oso berotan garbitu, eta koipea beroa bada, garbi-

Gatza eta garbitzaile biologikoak oso aproposak dira gaina eta izozki arrastoak kentzeko.

tzaile likidoz igurtzi eta gero uretan pasatu.

GAINA: ur hotzarekin pasatu eta garbitzaile biologiko batez garbitu.

TOMATEA: Ur hotzetan bus-

ti eta garbitzaile likidoz iku-zi. Beharrezkoa balitz, al-kohol metilikoz tratatu.

IZOZKIA: Arrastoak koilaraz kendu eta ur berotan nahas-tutako garbitzailez beratu ■

Hontza
LIBURUDENDA

Okendo kalea, 4
Tel. 42 82 89 Faxes: 43 12 56
2004 DONOSTIA

ZINKUNEGI
O P T I K A

HERNANI, 4
Telf. 42 06 24
20004 DONOSTIA

TELEBISTA-IRRATIA

● TELEBISTA-IRRATIA ● TELEBISTA-IRRATIA

BOTOIA SAKATU AURRETIK

IKUSI BAIETZ

Tlebista guztietan ohizkoak bilakatu diren amaierarik gabeko melodrama gazi-goza horien parekoa, «Riviera» ehungarren atalera iristear dago.

- Astelehenetik ostiralera luzatzen da **«Riviera»**, jada 100. atalera iristear dagoen melodrama 'malkotsua'. 12.25etan.
- Marino Lejarreta eguraldiaren berri ematen, Euskal Herriko politikariak abesten, Mañukorta sukaldari lanetan... **«Txoko-latex»** programak hainbat pertsonaia ezagun irudikatzen biltzen dituen panpinok parodia barrengarriak eskaintzen dizkigute, astelehenero, 22.10etan.
- Fantasia, misterioa eta zientzia fikzioa zaku berrean eskaintzen ditu **«Ilunabar aldea»** telesailak.

Asteazkenean, maiatzaren 12an, 23.30etan, «Chartyren mezua» titulupekoa ekarriko digu.

● Larunbatean, maiatzaren 15ean, 13.25etan, **«Basa abereen bidetik»** dokumentalen saioak «Bizimodu garbia» deituriko erreportaia erakutsiko du, non animaliek garbiketa eta osasuna zaintzen egiten dituzten esfortzuen berri emango den.

● Kirolen alorrean, igandean, 21.00etan, **«Kirolez kirol»**, asteburuko gertakari nagusiak errepasatu eta irudi eta elkarrizketen bitartez lantzen dituen izango da ikusgai.

TXORI BATEK ESAN DIGU

ETB-1eko programa ikusien zerrendatxo bat osa diezaguten eskatu diogu bertako prentsa zerbitzuari. Eman dako datuen arabera, eta umorezko saioetan, «Bi eta bat» eta «Txoko-latex» lirateke arrakastatsuenak. Marrazki bizi-dunen alorrean, «Dragoi bola» marka guztiak hausten ari da, aspaldion. Telesailetan, «Parker Lewis ez du sekula galtzen». Lehiaketen artean, hasi berria den «Piratak» omen gustukoena. Eta dibulgazio mailakoetan: «Hitzetik hortzera», «Sustraia», «Ados?» eta «Erreportariak». Zerrenda honetan, ETBren barne produkzioko sei programa aurki ditzakegu.

Auzoko zorakeriak

ASTEAZKENAK 12,

21.10etan, ZINE GAUA:

«GURE AUZOKIDE EROAK».

ZUZENDARIA: JOHN AVIDSEN.

ANTZEZLEAK: J. BELUSHI, DON

AYKROYD ETA CHARLES

GRAIN.

EARL Kees-en familiak bizitza lasaia darama hiritik kanpoko etxe batean. Vic eta Ramonak osatzen duten bikote arraroa auzora dato-

rranean, gauzak zeharo datuko dira, baina. Biko tearen ezusteko jokaerak mesfidantza eta aurkakotzerak piztuko dituzte.

Umorea dugu nagusi film honetan. Antzezle nagusiaren paperean John Belushik eta auzokide «eroak» emandako jokoa apimarratzekoa da, bestalde. Telebista aurrean ordu tarte gustura egoteko modukoa. Ez da gutxi ■

Zer gerta daiteke «munduko» auzorik lasaienera bi erohurbiltzen direnean? Horra hor, asteazken gaueko filmeak aurkezten digun gaia.

●MAIATZAK 13,

23.50ETAN, «ALFRED

HITCHCOCKEN ORDUA».

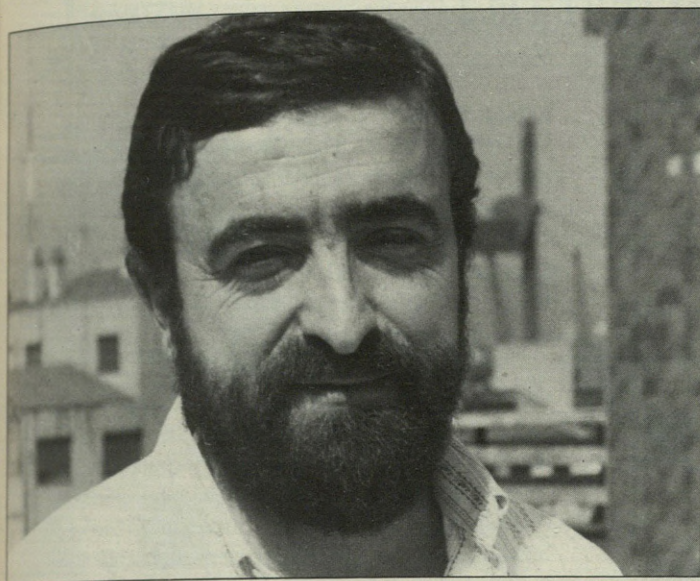
ETXEKOANDRE gaztea bere maitalearen zain dagoela, gizon bat datorkio etxera gas enpresako langilea dela esanez. Gezurretan harapatuko du baina, berehala. Ondoren, senarrak kontratatutako detektibea dela aitortuko dio ■

●MAIATZAK 16,

19.20ETAN, «THALASSA

ITSASOA».

PLANETAREN %75 hartzen duen itsasoarekin zerikusia duen guztia hartzen du gaitzat dokumental saio honek: baliabideak, abentura, kirola... munduan zeharreko hainbat kontu eta errealitate aurkezten dizkigu igandero ■

Juan Mari Iraolagoitiaren iritziz, «gaur egun 'erosotasunera' jotzen dugu eta euskararen munduko lanean, ilusioa mantendu behar dugu».

Juan Mari Iraolagoitia: «Duintasunezko irrati bat gauzatu nahi dugu»

«Ezina ekinez egina», Nafarroa Oinezko lelo ezaguna izan zen. Esaldi hau, Bizkaia Irratia definitzeko erabili daiteke, zeren eta hirurogeita hamarrek markadatik, hainbat urrats eta pauso eman dituzte, gaur den irrati herrikoia eta alai bihurtzeko. Lana ez da nolanahikoa izan eta Juan Mari Iraolagoitia irratia sortzailearen hitzetan, «sinpatia transmititu nahi dugu, hau da, irrati atsegina izatea». Ondorengo solasaldian, irrati honi buruzko xehetasun gehiago jakingo ditugu.

ARGIA. Nola hasi zinen irrati munduan eta nola sortu zen Bizkaia Irratia?

JUAN MARI IRAOLAGOITIA. 1972an Algortan irakasle lanetan nengilene, bainan urte bat beranduago, ordu bateko euskal programaketa batean lanean murgildua nengoen. Hasierak ez ziren errazak izan, hala ere urte askotako lan baten ondoren, 1990an, euskara hutsezko Bizkaia Irratia sortu genuen. A. Zer nolako programaketa eskaintzen diozue bizkaitar

entzuleei?

J.M.I. Dena aurrekontuarekin lotuta dago, txikia baita. Informazio ona eman nahi dugu, hemengo eta kanpoko gaiei jarraipena eginez. Bizkaiko esparrura mugatzeak, entzulearekin hartueman zuzena izatea suposatzen du. Goiz parteko emanaldia, konbentzionala den moduan, arratsaldekoa musikalagoa dugu. Trikitixa emanaldiak adibidez, jende askok jarraitzen ditu. Hasiara hura gogoratuz, zera

azpimarratu nahiko nuke, bai orain eta bai lehen, «berotasuna» sentitu dugula. Badakigu jendeak, gutxi edo asko, gurekin «sintonia» duela, horrek asko esan nahi du.

A. Etorkizunerako nola ikusten duzue euskararen eta zuen irratia egoera?

J.M.I. Euskararen munduan, ilusioa mantendu eta lanean jarraitu behar dugu. Gai honen inguruan, «Ekin eta Jarrai» leloari jarraitu beharko genioke. Gaur egun, errazenera jotzen dugu eta etsitzeak beraz, ez garama inora. Erdarak duen indarra ikusirik, lanean jardutea besterik ez zaigu gelditzen. Irratiaren inguruan arazoa dirua da, eta tamalez «diruak euskaraz ez dakienez», euskarazko publizitate-iragarki gehiago eskatuko nituzke.

JON ODRIOSOLA

IKUSITAKOAK

IKUSITA

Txoko-latex

LATEXEZ egindako panpinak gure pantailara etorri zaizkigu berriro. ETB-1en eskutik «Toko-latex» deritzen saioan.

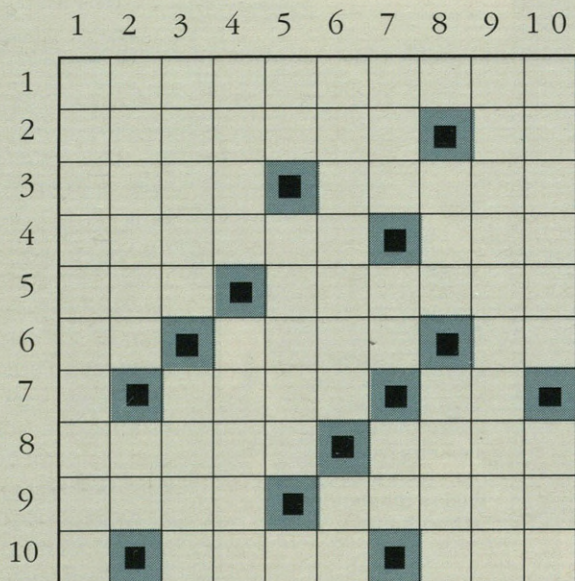
Aurretik eskaini ziren programen eske-marekin bat datoz oraingoak. Pertsonariak gehienak errepikatzen dira, adibidez euskal alderdi politikoaren ordezkariak, baina badira beste batzuk berriak: Marino Lejarreta, Maddalen Iriarte, Txaro Arteaga, Oteiza, eta abar. Beraz, panpina ugari agertzen dira eta honek saioari azkartasuna ematen dio. Eskena bakoitzak denbora gutxi irauten du, mota honetako saioek izan behar duten erritmo arina zaindu du erreallizadoreak eta horrela ikusentzuleak ez dira aspertzen.

Elkarriketa onak oso garrantzitsuak dira baita programak kalitate minimo bat edukitzea ere. Panpinak pertsonaia publikoak direnez eta, beraz, oso ezagunak, ez dirudi beraientzat oso zaila denik elkarriketak osatzea. Dena den, orduerdiko iraupena duen saio bizkorrek betetzeko ideia asko behar dira eta horrek lan gogorra ematen du beti. Txoko-latex saioa arretaz egin dute eta horrek kalitatea ematen dio. Eskergarria.

JAIONE OGIZA

Denborapasa

Gurutzegrama

EZKER ESKUIN: 1.- Biztanleria. 2.- Arautegia. idi, hitz elkarketan. 3.- Esperoan. Eguneko atala. 4.- Iparraldean, adorea. Mendebalean, zen. 5.- Bihi. Balio gutxiko txanpon zaharra. 6.- 51. Irlanda. Pluralean. 7.- Oxigenoaren sinbolo kimikoa. Erabatekoa. 49. 8.- Emakume gaztea. Edari alkoholdun. 9.- Dautza. Beraiei. 10.- Zero. Greziako pertsonaia mitologikoa eta heroia. Nortasun agiri nazionala.

GOITIK BEHERA: 1.- Bazkaloste. 2.- Erabat aldatu. Bizkaieraz, omen. 3.- Afrikako estatua. Gudaloste. 4.- Ikasleek osaturiko musika taldea. Gorputz atala. 5.- Aurizki latinoa. Trebea. Potasioaren sinbolo kimikoa. 6.- Malkoen isurketa. Ahoaren bukaeran. 7.- Laoseko hizkuntza nagusia. Hizki baten izena. Bokalk bikoitza. 8.- Bokala. Iparraldean, izu. Labore hautsa. 9.- Gizakiek osaturiko multzoa. 10.- Iparrorratzak. Zango atal.

Kate hitzak

Letra kopuru desberdineko hitzak ageri zaizkizu ondoan. Helburua zera da, eskuineko taula osatzea, puzzlea bailitzan. Pasa ezazu hitz bakoitza dagokion lekura, kontuan harturik hitzok ezker eskuin eta goitik behera joan daitezkeela.

8 letra

Artzaina
Astakilo
Labainak
Miaketak

7 letra

Ganibet
Irabazi
Zakilak
Zirauki

4 letra

Amak
Aran
Arra
Atal
Azti
Bera
Bilo
Erak
Etab
Gazi
Gera
Gora

Ilun
Iran
Kuku
Lera
Mota
Nire
Orai
Zaro
Zera
Zila
Zina
Ziri

2 letra

Az
Eg
Gu
Iz
La
Ra
Sl
Ur

3 letra

Alu
Ber
Ira
Kar

Harrijasotzea gero eta kirol astunagoa

IÑAKI Perurenak eta Mieltxo Saralegik Herri Kirolak pil-pilean ipintzea lortu dute. Indarra goian eta behean, besoan zein zangoan. Indarrak, gizakiaren indarrak beti izan du begirunea eta miresgarritasuna gizar-tean. Une honetan Euskal Herrian eta kanpoan ere bai, 318 edo 320 kilo bizkarreratzeak jendea aho zabalik laga du. Ez da gutxiagorako. Garai batean Urtainek egiten zituen lanak harridura sortzen zuen. Gero Endañetak egin zituenak handiagoak zirenez, batzuk mugak non jarri behar ziren esaten hasi ziren, ia ia ausartu ere ausartzen ez zirenak. Iñaki Perurenak azken hamarkada honetan egiten dituen markak ikusita gehiago ezin dela esan dutenak ere asko dira. Orain Saralegi 25 urterekin aurrekoari txanda pasa eginez hor jarri da Egiptoko piramideak bizkarrean hartuta eramateko tamainan.

Lehendabizi gauza bat argi eta garbi laga behar dugu: jendeak ha-maikatxo lelokeria eta fundamentu gutxiko gauzak esaten ari dela. Saralegi eta Perurenaren artean gorrotoa eta inbidia sortu omen da. Beno, gauza gehiegi ez luzatzeko esan beharra dago leitzar bion artean ezer ez dagoela. Indarra biek dute. Adiskidetasuna ere ez da falta. Bat bigarrena egotetik aurrea izatera pasatu

ANDRES OSA «SAKONA»

Kazetaria

da. Hori gertatu denean, bostekoa eman elkarri eta etorkizun oparoa opa dio Perurenak Saralegiri. Kiroltasuna ezezik adiskidetasuna ere badago. Uste dut bata zein bestea ondo ezagutzen ditudala eta jendearen marmarrak eta berba jarioak 'ustel' bihurtu dituela.

DOPINA eta bestelakoetan, beste gai batera pasatuta, Perurenak kanpaina oso ona egin du. Zenbateraino kasu egin dioten ez dakigu baina eskertzekoa da bere ahalegina.

Gaur egun dopin kontua hedatuta dago eta harrijasotze munduan ere ezin dugu ahortzi. Gehiago esango nuke: anabolizanteak oso aproposak dira kirol honetan —giharrak sendotzea ez da alferrikoa—. Nik ez dut uste inor horretan dabilenik, baina

Perurenak dioen bezala susmo eta mesfidantza guztiak uxatzeko Herri Kiroletan kontrolak egiten hastea behar beharrezkoa da. Sorpresaz eginak izan behar dute gainera.

BERUNA da benetako polemika. Beruna bai, beruna ez. Kirol honen Arautegia aztertzen badugu, gaur egun harrijasotzeari pisua jaso-tzea deitu beharko litzaioke. Niri dagokidanez, harrijasotzea dela esaten jarraituko dut. Argi dago aspalditik Arautegia aldatzea komeni dela baina, egia esan Perurenak, Saralegik edota pisu astunetan murgildurik dabilzanek kilo batzuk berun sartzeak ez gaitu eskandalizatu behar. Pisu arinagodun harriekin gauza berbera egiteari, aldiz, ustelkeria dela deritzot. Hau esan ondoren, beste zerbait garrantzizkoa aitortu beharrean gaudela. Sarritan entzun izan da harri hutssez 310 edo 320 kiloko harria jasotzerik ez omen dagoela, bolumen handiegia hartzen duelako. Hori ez da egia, 320 kiloko harriak 20 edo 50 kilo berun badaramatza, kendu berun hori eta sartu harri hutsa, horren ordez, harriak daukan hutsunean eta bolumen bera eta pisu bera izango du. Baina, orduan, non dago arazo? Grabitatearen legean. Lurretik ateratzea ezinezkoa baita.

F.M. 103.0

1992an

EUSKADIKO LEHEN KOMUNIKABIDEAK HAMAR URTE BETE DITU

Hamar urte pasatu dira eta badirudi atzo bertan izan zela. 1982an Euskal Irrati-Telebista martxan hasi zen. Gaur egun, bi telebistakate eta lau irrati-emisora dituela Euskadiko lehen

komunikabidea da dudarik gabe: bai entzulego aldetik eta bai jendearen partaidetzagatik.

Oraindik badago zergatik, proiektu berriak, helburu berriak...

HAMAR URTE